

Załącznik
do Uchwały Nr XXX/405/16
Rady Miejskiej w Pabianicach
z dnia 8 listopada 2016r.

STRATEGIA ROZWOJU MIASTA PABIANICE NA LATA 2016-2022

Pabianice 2016

Spis treści

1. Wyciąg z diagnozy społeczno - gospodarczej.....	7
1.1. Przestrzeń i środowisko	7
1.1.1. Umiejscowienie gminy w województwie i kraju.....	7
1.1.2. Charakterystyka sieci osadniczej.....	8
1.1.3. Opis zasobów naturalnych oraz warunków przyrodniczych gminy	10
1.1.4. Opis zasobów kulturowych	11
1.2. Sfera społeczna	12
1.2.1. Demografia.....	12
1.2.2. Rynek pracy	16
1.2.3. Uczestnictwo w kulturze	17
1.3. Sfera gospodarcza	18
1.3.1. Struktura podstawowych branż gospodarki.....	18
1.3.2. Rolnictwo.....	20
1.4. Infrastruktura techniczna.....	22
1.4.1. Mieszkalnictwo	22
1.4.2. Sieć komunikacyjna	23
1.4.3. Gospodarka wodno-ściekowa.....	25
1.4.4. Gospodarka odpadami	27
1.4.5. Infrastruktura energetyczna	28
1.5. Infrastruktura społeczna	29
1.5.1. Infrastruktura oświatowa.....	29
1.5.2. Infrastruktura sportowa	31
1.5.3. Infrastruktura kultury	32
1.5.4. Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej.....	35
1.5.5. Bezpieczeństwo publiczne	41
1.6. Wnioski.....	42
2. Wizja i misja.....	44
2.1. Wizja	44
2.2. Misja	45
3. Założenia strategiczne	46
3.1. Logika założeń strategicznych	46
3.2. Specjalizacja dominująca – funkcja miasta przyjaznego mieszkańcom.....	47
3.3. Specjalizacja wspomagająca – funkcja przedsiębiorcza i przemysłowa.....	58
3.4. Specjalizacja wspomagająca – funkcja kulturotwórcza i rekreacyjna	62
3.5. Projekty kluczowe.....	66
3.5.1. Projekty – ujęcie ogólne.....	66
3.5.2. Karta projektu kluczowego – Modernizacja i rozwój komunikacji miejskiej w Pabianicach.....	67
3.5.3. Karta projektu kluczowego – Poprawa efektywności wykorzystania energii w budynkach użyteczności publicznej Gminy Miejskiej Pabianice	68
3.5.4. Karta projektu kluczowego – Optymalizacja zużycia energii cieplnej poprzez wymianę i przebudowę zlokalizowanych na terenie miasta głównych sieci magistralno - przesyłowych i rozdzielczych	69
3.5.5. Karta projektu kluczowego – Łódzki Tramwaj Metropolitalny.....	70
4. Opis finansowania.....	71
5. Spójność strategii.....	72
5.1. Krajowe dokumenty strategiczne	72
5.1.1. Strategia Europa 2020	72
5.1.2. Polska 2030. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności (DSRK).....	72
5.1.3. Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK).....	73
5.1.4. Krajowy Program Reform.....	74
5.1.5. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie (KSRR).....	74
5.2. Regionalne dokumenty strategiczne.....	75
5.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego do 2020	75
5.2.2. Strategia Rozwoju Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego 2020+.....	75
6. Monitoring i ewaluacja.....	77
6.1. Cel procedury.....	77
6.2. Różnice między monitoringiem a ewaluacją.....	77
6.3. Podstawowe zasady monitoringu	79

6.4. Narzędzia monitoringowe	80
6.5. Struktura organizacyjna oraz podział zadań	81
6.6. Terminy	82
6.7. Szczegółowy opis postępowania	83
Załącznik nr 1. Raport z badania ankietowego.....	85
1. Wstęp	85
2. Miasto Pabianice w percepcji mieszkańców, przedsiębiorstw i organizacji pozarządowych	86
Załącznik nr 2. Karta projektu.....	90
Spisy	91
Spis rysunków	91
Spis tabel.....	91
Spis wykresów	92

Wstęp i metodologia

Strategia rozwoju jest dokumentem wyznaczającym najistotniejsze kierunki rozwoju jednostki samorządu terytorialnego. Określa wizję, misję, założone obszary i cele strategiczne oraz pola operacyjne, jak również wskazuje na otwarte kierunki działania. Zalecenia Komisji Europejskiej mówią, że każda jednostka samorządowa swoje działania, a zwłaszcza inwestycje finansowane ze środków Unii Europejskiej, powinna podejmować w oparciu o jasno sformułowany plan długofalowego rozwoju. Jest to istotne tym bardziej teraz, gdy rozpoczyna się kolejny okres programowania Funduszy Europejskich na lata 2014-2020. Profesjonalne budowanie dokumentu strategicznego wymagało także wdrożenia działań uspołeczniających (konsultacje z głównymi interesariuszami Strategii).

Budując Strategię Rozwoju Miasta Pabianice na lata 2016-2022 (dalej: SRMP 2016-2022) przyjęto zasadę, że wszystkie zidentyfikowane kierunki działania powinny realizować zasady podejścia obszarowego, tj. ukierunkowanego na realizację projektów zintegrowanych i partnerskich, inkorporujących korzyści synergiczne, a za rozwój Miasta odpowiedzialność ponoszą nie tylko władze samorządowe, ale także inne podmioty, w tym przedsiębiorstwa, organizacje samorządowe i mieszkańcy.

Strategia Rozwoju Miasta Pabianice na lata 2016-2022 została opracowana w oparciu o perspektywę wizji regionu w 2020 roku i kraju w roku 2030, podkreślając jego specyfikę i wskazując na indywidualne rozwiązania, odpowiednie do jego charakterystyki, wyzwań i potrzeb. Przedłożona Strategia będzie zatem dokumentem pomocnym przy realizacji wyznaczonych perspektywicznych kierunków rozwoju regionu, dążeniu do osiągnięcia najważniejszych celów. Strategia jest dokumentem programowym, który określa cele rozwoju i stwarza ramy dla przyszłych projektów. Takie podejście zgodne jest z zasadami przygotowywania dokumentów strategicznych, w których wskazuje się wyłącznie kluczowe obszary interwencji.

Niniejszy dokument składa się z części programowej, stanowiącej najważniejszy rezultat procesu budowania Strategii Rozwoju Miasta Pabianice na lata 2016-2022, zawierającej wizję, misję, specjalizacje i cele strategiczne, oraz pola operacyjne i otwarty katalog kierunków działania. Część programowa zawiera również wskazanie źródeł finansowania, analizę spójności Strategii z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu oraz szczegółową procedurę monitorowania, ewaluacji i aktualizacji Strategii. Integralnym elementem Strategii są załączniki:

1. Załącznik nr 1. Raport z badania ankietowego.
2. Załącznik nr 2. Karta projektu.

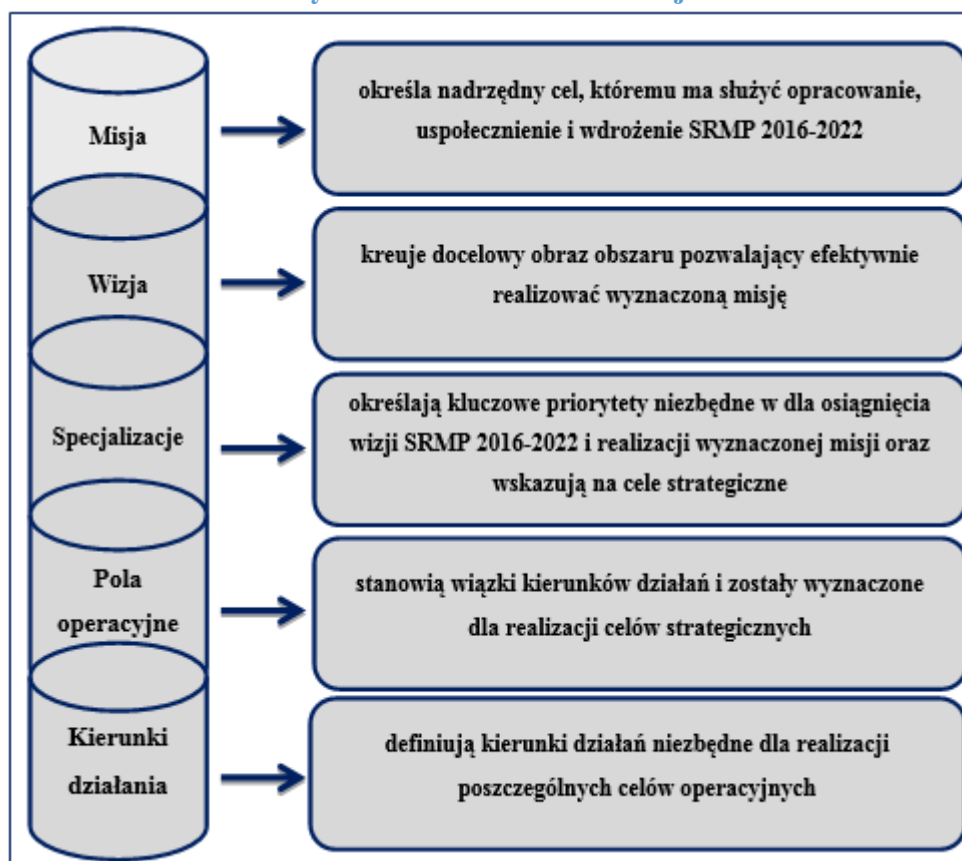
Proces budowy Strategii Rozwoju Miasta Pabianice na lata 2016-2022 przebiegał wieloetapowo:

1. Opracowanie diagnozy społeczno - gospodarczej – celem było stworzenie obrazu obecnej sytuacji miasta w aspektach społecznych i gospodarczych, a także ocena potencjału rozwojowego. Efektem prac zespołu było powstanie diagnozy, opisującej podstawowe uwarunkowania rozwojowe miasta. Dokument został opracowany w oparciu o dane zastane, pozyskane m.in. z Banku Danych Lokalnych, Głównego Urzędu Statystycznego, Urzędu Miejskiego w Pabianicach.
2. Badanie ankietowe mieszkańców Miasta Pabianice – celem było uzyskanie jak najszerszych informacji od mieszkańców, przedsiębiorców, przedstawicieli organizacji pozarządowych dotyczących poziomu jakości życia, warunków rozwoju działalności, identyfikacji problemów oraz kluczowych kierunków rozwoju obszaru. Każdy uczestnik badania miał także możliwość wskazania konkretnego rozwiązania, propozycji zadania do realizacji w okresie 2016-2022 na terenie miasta.
3. Analiza mocnych i słabych stron, a także szans i zagrożeń rozwoju (analiza SWOT) – celem było przeanalizowanie obecnych mocnych i słabych stron miasta, a także szans i zagrożeń istotnych z punktu widzenia jej dalszego rozwoju społeczno - gospodarczego. Analiza SWOT została podzielona na szereg obszarów tematycznych takich jak: położenie, zasoby naturalne, demografia, infrastruktura społeczna, gospodarka, infrastruktura techniczna, powiązania zewnętrzne. Analizę SWOT przeprowadzono między innymi w trakcie warsztatów strategicznych.
4. Przygotowanie projektu planu strategicznego – celem była identyfikacja kierunków rozwoju Miasta Pabianice na lata 2016-2022 w podziale na cele strategiczne, operacyjne oraz otwarte kierunki działania. Plan strategiczny powstał w oparciu o wcześniejsze analizy, opracowania, materiały wypracowane w trakcie warsztatów, jak również w wyniku badania ankietowego mieszkańców. Projekt Strategii został także opracowany w oparciu o założenia przyjęte/wynikające z dokumentów strategicznych wyższego szczebla tj. powiatowego, wojewódzkiego, krajowego oraz europejskiego.
5. Opracowanie procesu monitorowania, ewaluacji i aktualizacji Strategii – celem było opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji celów i realizacji poszczególnych kierunków działań oraz aktualizowania dokumentu.
6. Przeprowadzenie konsultacji społecznych projektu Strategii Rozwoju Miasta Pabianice na lata 2016-2022 – projekt SRMP był szeroko konsultowany z głównymi interesariuszami strategii. Konsultacje przeprowadzono na podstawie Zarządzenia nr 152/2016/P Prezydenta Miasta Pabianic z dnia 6 czerwca 2016 r. Konsultacje przeprowadzono w okresie od dnia 20 czerwca 2016 r. do dnia 4 lipca 2016 r. Konsultacje miały formę wysłuchania publicznego oraz zbierania opinii lub propozycji na piśmie, w tym drogą elektroniczną. Uwagi do projektu SRMP zgłaszały komórki organizacyjne Urzędu Miejskiego w Pabianicach i jednostki podległe. W dniu 28 czerwca 2016 r. w godz. od 16.00 do 19.00 w Urzędzie Miejskim w Pabianicach, ul. Zamkowa 16, sala nr 4 (parter) miało miejsce wysłuchanie publiczne dla mieszkańców Miasta Pabianic. W

wysłuchaniu publicznym w ww. terminie żadna osoba nie wzięła udziału. Od dnia 4 lipca 2016 r. do dnia 18 lipca 2016 r. trwały prace Zespołu ds. SRMP, który analizował zgłoszone uwagi i propozycje, badał ich zasadność oraz zgłaszał własne uwagi. Raport z konsultacji jest dostępny pod adresem: <http://nowy-bip.um.pabianice.pl/contents/content/20/8961>.

Podstawą wyznaczania strategii rozwoju Miasta Pabianice jest określenie misji i wizji oraz wyznaczenie specjalizacji i pól operacyjnych, a także przypisanie im celów strategicznych. Do każdego pola operacyjnego rekomendowano proponowane kierunki działania, jednakże nie mają one charakteru zamkniętego, co oznacza, że mogą być modyfikowane i rozszerzane. Do SRMP 2016-2022 wprowadzono także proponowane projekty oraz opracowano *Kartę projektu* umożliwiającą wprowadzanie do dokumentu nowych projektów. Decyduje zgodność z tematyką obszaru strategicznego. Okres obowiązywania Strategii Rozwoju Miasta Pabianice to przedział lat 2016-2022.

Rysunek 1 Podstawowe definicje

Źródło: Opracowanie własne.

1. Wyciąg z diagnozy społeczno - gospodarczej

1.1. Przestrzeń i środowisko

1.1.1. Umiejscowienie gminy w województwie i kraju

Gmina miejska Pabianice leży w środkowej części województwa łódzkiego, powiecie pabianickim, będąc jego największym miastem. Gmina miejska Pabianice graniczy z następującymi gminami:

- od zachodu z gminą Dobroń;
- od północy i południa z gminą Pabianice;
- od wschodu z gminą Ksawerów oraz Rzgów.

Rysunek 2 Położenie gminy miejskiej Pabianice w powiecie pabianickim

Źródło: Powiat Pabianicki, http://www.pabianicki.net.pl/hist_pol.htm

Historia miasta Pabianice rozpoczyna się w okresie średniowiecza, choć znalezione na tym terenie ślady dowodzą o istnieniu ludzkich osad już w VI – V w p.n.e. Osada leżała na terenach zwanych Opolem Chropskim (nazwa prawdopodobnie określa ziemię bagnistą, porośłą krzakami, która zamarzając zimą tworzyła nierówności terenowe – „chropy”) i była jedną z pierwotnych form wspólnoty terytorialnej.

Prawa miejskie Pabianice uzyskały w połowie XIV w. W 1555 r. miasto uzyskało od Zygmunta Augusta przywilej tworzenia cechów rzemieślniczych. Na przełomie XVI i XVII w., w okresie największego rozkwitu Pabianice, Rzgów oraz 48 wsi tworzyło rozległe dobra zwane „państwem pabiańskim”, natomiast siedziba zarządu całością latyfundią znajdowała się w Pabianicach. Dalszy szybki rozwój zatrzymały jednak pożary, zarazy oraz przemarsze wojsk. W 1794 r. Pabianice liczyły tylko 482 mieszkańców, a ich charakter był rzemieślniczo-rolniczy. Wraz z końcem XVIII w. zakończył się 700-letni „krakowski”, okres historii miasta. Przemysłowe oblicze miasta ukształtowało się w wieku XIX, kiedy to przybywali do miasta fachowcy z Czech, Śląska i Saksonii. 11 września 1825 r. przybył do miasta Bogumił Krusche, założyciel rodu pabianickich przemysłowców i finansistów. Działalność rozpoczął od manufaktury skupiającej sześć warsztatów tkackich, a w połowie XIX w. Pabianice były już miastem przemysłowym, o profilu włókienniczym. W okresie tym miasto liczyło 4 128 mieszkańców, z czego 26 % utrzymywało się z włókiennictwa. Wtedy też Pabianice zajmowały drugie miejsce po Łodzi pod względem produkcji tkanin bawełnianych, wełnianych i mieszanych i stały się istotną częścią Ziemi Obiecanej, czyli miejsca, gdzie można prowadzić dobre interesy, pracować i godziwie zarabiać. Przez sto lat Pabianice wchodziły w skład Cesarstwa Rosyjskiego. Prężny rozwój Pabianic zahamował wielki kryzys gospodarczy i wybuch II wojny światowej. Po wojnie miasto podnosiło się ze zniszczeń, i powiększało się terytorialnie. Do największych przedsiębiorstw w województwie łódzkim należały Pabianickie Zakłady Tkanin Technicznych i Pabianickie Zakłady Przemysłu Bawełnianego „Pamotex” zatrudniający w najlepszym okresie prawie 10 tysięcy ludzi. Pabianice były uznawane za wzorcowe miasto socjalistyczne. Po transformacji ustrojowej i rewolucji informatycznej w 1989 r., dokonał się proces prywatyzacji. Powstało wiele drobnych i średnich firm. Pojawił się kapitał zagraniczny, m.in. Philips Lighting Poland SA (obecnie Lumileds Poland SA), sieci handlowe i banki. W 1999 r. miasto stało się siedzibą nowo powstałego powiatu pabianickiego. W 2004 r. święty Maksymilian Maria Kolbe został patronem miasta¹.

1.1.2. Charakterystyka sieci osadniczej

Administracyjnie gmina miejska Pabianice zajmuje powierzchnię: 3 299,0 ha. Tereny zabudowane i zurbanizowane zajmują 1 296,0 ha, co stanowi 39,3% ogólnej powierzchni gminy. W ich strukturze przeważają tereny mieszkaniowe (43,0%). Tereny zabudowane zajmują 893,0 ha (68,9% terenów zurbanizowanych).

¹S. Saładaj. *Historia miasta*. [online] [dostęp: 14.12.2015]; <http://um.pabianice.pl/contents/165>

Tabela 1 Struktura terenów zabudowanych i zurbanizowanych (2014 r.)

Kategoria	Powierzchnia [ha]	% terenów zurbanizowanych	% powierzchni gminy
tereny mieszkaniowe	557,0	43,0%	16,9%
tereny przemysłowe	176,0	13,6%	5,3%
tereny inne zabudowane	160,0	12,3%	4,8%
tereny zurbanizowane niezabudowane	43,0	3,3%	1,3%
tereny rekreacji i wypoczynku	76,0	5,9%	2,3 %
tereny komunikacyjne – drogi	268,0	20,7%	8,1%
tereny komunikacyjne - kolejowe	15,0	1,1%	0,5%
tereny komunikacyjne - inne	1,0	0,1%	0,1%
użytki kopalne	0,0	0,0%	0,00%
Tereny zabudowane i zurbanizowane – razem	1 296,0	100%	39,3%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Główny Urząd Statystyczny. [online] [dostęp: 14.12.2015]; <http://stat.gov.pl/>

Organami gminy miejskiej Pabianice są Rada Miejska oraz Prezydent Miasta Pabianic. Miasto Pabianice cechuje dogodna lokalizacja, bowiem położone jest w łódzkim ringu drogowym, ograniczonym od południa drogą ekspresową S 8 (Łódź – Wrocław), od zachodu drogą S 14 (wybudowany fragment od S 8 do Pabianic, docelowo do autostrady A 2 jako Zachodnia Obwodnica Łodzi), od północy autostradą A 2 (Świecko – Warszawa), od wschodu autostradą A 1 (Gdańsk – Łódź, docelowo dalej na południe). Przez Pabianice przebiega droga krajowa nr 71 (Stryków – Rzgów). Dodatkową zaletą jest bliskość międzynarodowego Portu Lotniczego Łódź im. Władysława Reymonta, który znajduje się na obrzeżach miasta Łódź, w odległości ok. 10 km od Pabianic. Przez Pabianice przebiega linia kolejowa nr 14 – z Łodzi Kaliskiej do Forst – ze stacją kolejową, obsługującą przewozy pasażerskie i towarowe. Linia kolejowa obsługująca Pabianice jest włączona do transeuropejskiej sieci transportowej TEN-T². W Planie zrównoważonego rozwoju transportu zbiorowego – międzywojewódzkie i międzynarodowe przewozy pasażerskie w transporcie kolejowym, Pabianice scharakteryzowano jako kolejowy punkt handlowy, w którym występują powiązania transportu kolejowego z innymi formami transportu, i który może w związku z tym pełnić funkcje zintegrowanego węzła przesiadkowego³. W planie tym wskazano jedno połączenie międzywojewódzkie do realizacji w ramach publicznego transportu kolejowego: Warszawa Centralna – Wrocław Główny.

Na terenie całej gminy wyróżnia się:

- budynki mieszkalne;
- obiekty użyteczności publicznej – szkoły, przedszkola, instytucje kultury itp.;

²Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Gminy Miejskiej Pabianice na lata 2013-2020, s. 22.

³Plan zrównoważonego rozwoju transportu zbiorowego – międzywojewódzkie i międzynarodowe przewozy pasażerskie w transporcie kolejowym, Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej, s. 15.

- obiekty infrastruktury turystycznej – hotele;
- obiekty handlowe, usługowe i przemysłowe.

W mieście Pabianice działają najważniejsze dla ludności urzędy oraz instytucje: Urząd Miejski, Urząd Gminy, Urząd Skarbowy, Powiatowy Urząd Pracy, Starostwo Powiatowe, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Sąd Rejonowy, Komenda Powiatowa Policji, Straż Miejska, Komenda Powiatowa Straży Pożarnej, Miejskie Centrum Pomocy Społecznej, Muzeum Miasta Pabianic, Miejski Ośrodek Kultury, Miejska Biblioteka Publiczna, Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji, Zarząd Dróg i Zieleni Miejskiej, Zakład Gospodarki Mieszkaniowej, Miejski Zakład Komunikacyjny Sp. z o.o., Zakład Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o., Zakład Energetyki Ciepłej Sp. z o.o., Urzędy Pocztove, parafie, szkoły, przedszkola, Żłobek Miejski oraz Pabianickie Centrum Medyczne Sp. z o.o.

1.1.3. Opis zasobów naturalnych oraz warunków przyrodniczych gminy

Powierzchnia gminy miejskiej Pabianice wynosi 3 299,0 ha (32,9 km²), z czego lasy zajmują 286,0 ha (2,8 km²), użytki rolne 1 630,0 ha (16,3 km²).

Tabela 2 Struktura gruntów rolnych (2014 r.)

Kategoria	Powierzchnia [ha]	% użytków rolnych	% powierzchni gminy
grunty orne	1 244,0	76,3%	37,7%
sady	45,0	2,8%	1,4%
łąki trwałe	221,0	13,5%	6,7%
pastwiska trwałe	45,0	2,8%	1,4%
grunty rolne zabudowane	67,0	4,1%	2,0%
grunty pod stawami	3,0	0,2%	0,1%
grunty pod rowami	5,0	0,3%	0,1%
Użytki rolne razem	1 630,0	100,0%	49,4%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Główny Urząd Statystyczny. [online] [dostęp: 14.12.2015]; <http://stat.gov.pl/>

Tabela 3 Struktura gruntów leśnych oraz zadrzewionych i zakrzewionych (2014 r.)

Kategoria	Powierzchnia [ha]	% gruntów leśnych oraz zadrzewionych i zakrzewionych	% powierzchni gminy
las	286,0	98,3%	8,7%
grunty zadrzewione i zakrzewione	5,0	1,7%	0,1%
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione razem	291,0	100,0%	8,8%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Główny Urząd Statystyczny. [online] [dostęp: 14.12.2015]; <http://stat.gov.pl/>

Gmina miejska Pabianice położona jest od 150 do 200 m n.p.m. i znajduje się w obszarze wielkiego płata wysoczyznowego, który jest swego rodzaju pomostem pomiędzy wyżynną strefą południowej Polski a terenami nizinnymi na północy kraju. Cały powiat pabianicki wchodzi w skład niecki łódzkiej, wypełnionej skałami wapiennymi, marglami, piaskami oraz iłami kredowymi. Rzeźbę terenu stanowią w przeważającej części wysoczyzny morenowe. Przez gminę miejską Pabianice przepływają dwie rzeki Pabianka i Dobrzyńska, będące dopływami Neru⁴. Klimat w gminie miejskiej Pabianice został sklasyfikowany⁵ jako Cfb. Jest to klimat morski.

Tabela 4 Struktura gruntów pod wodami (2014 r.)

Kategoria	Powierzchnia [ha]	% gruntów pod wodami	% powierzchni gminy
grunty pod wodami morskimi wewnętrznymi	0,0	0,0%	0,0%
grunty pod wodami powierzchniowymi płynącymi	12,0	63,2%	0,4%
grunty pod wodami powierzchniowymi stojącymi	7,0	36,8%	0,2%
Grunty pod wodami razem	19,0	100,0%	0,6%

Źródło: Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Główny Urząd Statystyczny. [online] [dostęp: 14.12.2015]; <http://stat.gov.pl/>

1.1.4. Opis zasobów kulturowych

Do zasobów, wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na terenie gminy miejskiej Pabianice należą:

- kościół parafialny św. Mateusza, z lat 1583-1588;
- kościół ewangelicko-augsburski pw. św. Piotra i Pawła przy ul. Zamkowa 8, z lat 1827-1831;
- kaplica cmentarna Kindlerów na cmentarzu ewangelicko-augsburskim z roku 1913;
- cmentarz żydowski przy ul. Jana Pawła 57, z 1 poł. XIX w.;
- Dom Tkacza przy ul. św. Jana 20, z 1830 r.;
- dom przy ul. Piłsudskiego 12, z roku 1893;
- willa z ogrodem przy ul. Piłsudskiego 14, z roku 1905;
- dom przy ul. P. Skargi 78, z roku 1885;
- dwór kapituły krakowskiej przy Starym Rynku 1, z roku 1571;
- dom przy ul. Zamkowej 21, z roku 1830;
- dom przy ul. Zamkowej 23, z roku 1830;
- pałac Kindlera przy ul. Zamkowej 26, powstały po roku 1880;
- zespół zabudowań przemysłowych firmy Krusche i Ender przy ul. Zamkowej z 2 poł. XIX w.:
 - tkalnia „wysoka” (ul. Zamkowa 4);

⁴Tamże.

⁵*Informacja Pabianice*. [online] [dostęp: 14.12.2015]; <http://pl.db-city.com/Polska--Wojew%C3%B3dztwo-%C5%82%C3%B3dzkie--Powiat-pabianicki--Pabianice>

- biuro główne (ul. Zamkowa 3);
- pałac Enderów (ul. Piłsudskiego 2)⁶.

Podkreśla się historyczny charakter Miasta i posiadania innych ciekawych budowli, nie tylko wpisanych do rejestru.

1.2. Sfera społeczna

1.2.1. Demografia

Gmina miejska Pabianice w 2014 r. była zamieszkiwana przez 67 207 osób, z czego 54,0% stanowiły kobiety. Liczba ludności gminy stanowi w przybliżeniu 56,2% ludności powiatu pabianickiego oraz 2,7% ludności województwa łódzkiego. Pabianice są największym miastem w aglomeracji łódzkiej oraz Łódzkim Obszarze Metropolitalnym. Gęstość zaludnienia wynosi 2 037 os./km² i jest dużo większa niż średnia dla powiatu pabianickiego (243 os./km²) i znacznie większa niż średnia dla województwa łódzkiego (137 os./km²). Współczynnik feminizacji (określa ile kobiet w danym społeczeństwie przypada na 100 mężczyzn) wynosi 118. Współczynnik ten dla powiatu pabianickiego i województwa łódzkiego wynosi odpowiednio 113 i 110.

Tabela 5 Liczba ludności w gminie miejskiej Pabianice w latach 2009-2014

Rok	Liczba ludności ogółem [os.]	Mężczyźni [os.]	Kobiety [os.]
2009	69 018	31 754	37 264
2010	69 303	31 935	37 368
2011	68 922	31 707	37 215
2012	68 321	31 439	36 882
2013	67 688	31 139	36 549
2014	67 207	30 891	36 316

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Główny Urząd Statystyczny. [online] [dostęp: 14.12.2015]; <http://stat.gov.pl/>

Według prognoz Głównego Urzędu Statystycznego, jeśli nie zostaną podjęte działania przeciwdziałające depopulacji, liczba ludności powiatu pabianickiego, a więc również gminy miejskiej Pabianice będzie się kurczyć:

- w 2025 r. w stosunku do 2015 r. o 2,2%;
- w 2035 r. w stosunku do 2025 r. o 3,5%;
- w 2045 r. w stosunku do 2035 r. o 4,1%.

⁶Zestawienie zabytków nieruchomości. [online] [dostęp: 14.12.2015]; http://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/rejestr-zabytkow/zestawienia-zabytkow-nieruchomych/stan%20na%2030.09.2015/LDZ-rej.pdf

Tabela 6 Prognoza liczby ludności gminy miejskiej Pabianice

	2025	2035	2045
Liczba ludności według prognoz [os.]	65 598	63 303	60 708

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Główny Urząd Statystyczny. [online] [dostęp: 14.12.2015]; <http://stat.gov.pl/>

Przyrost naturalny w gminie miejskiej Pabianice od 2009 r. niezmiennie przyjmuje wartości ujemne. Trend ujemny jest zbieżny danym dla powiatu pabianickiego oraz województwa łódzkiego.

Tabela 7 Przyrost naturalny w gminie miejskiej Pabianice w latach 2009-2014

Ruch naturalny	2009	2010	2011	2012	2013	2014
urodzenia żywe	613	634	619	626	571	555
zgony ogółem	901	908	873	955	893	873
przyrost naturalny	-288	-274	-254	-329	-322	-318

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Główny Urząd Statystyczny. [online] [dostęp: 14.12.2015]; <http://stat.gov.pl/>

Saldo migracji w gminie dla migracji wewnętrznych na przestrzeni ostatnich sześciu lat przyjmowało wartości ujemne, dla migracji zagranicznych również przyjmuje ono wartości ujemne, z tym że w roku 2010 migracje zagraniczne nie miały miejsca⁷.

Tabela 8 Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych w gminie miejskiej Pabianice w latach 2009-2014

Kategoria	2009	2010	2011	2012	2013	2014
saldo migracji wewnętrznych	-151	-194	-114	-132	-271	-141
saldo migracji zagranicznych	-9	0	-13	-5	-13	-29

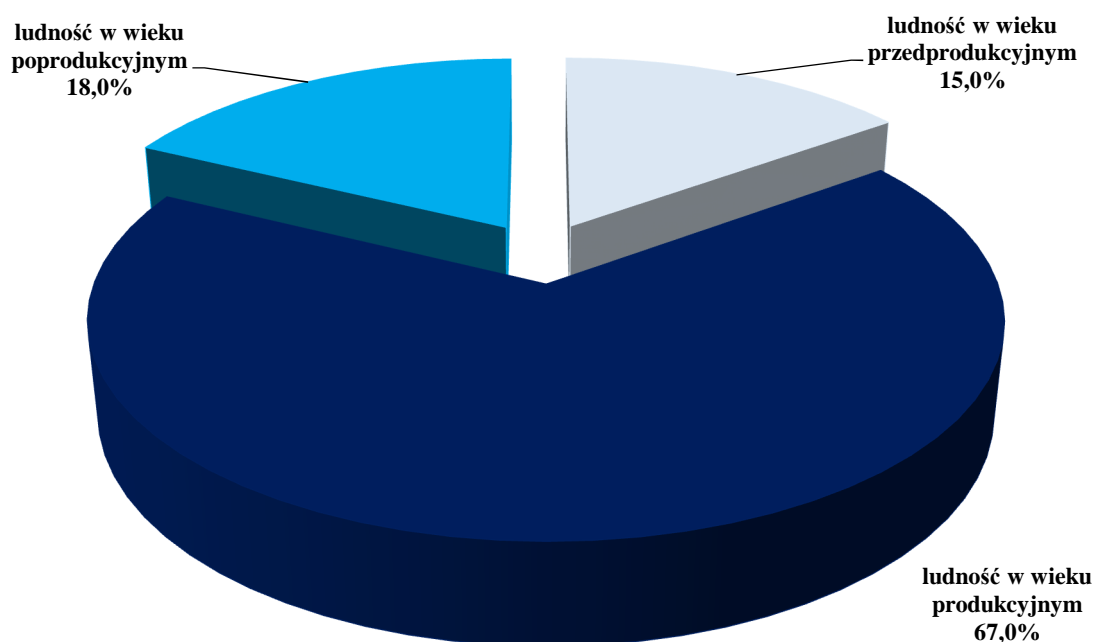
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Główny Urząd Statystyczny. [online] [dostęp: 14.12.2015]; <http://stat.gov.pl/>

Liczba ludności między rokiem 2009 a 2014 zmniejszyła się o 1 811 osób. Najwyższy spadek odnotowano w populacji w wieku 10-29 lat oraz 45-54 lata, natomiast największy przyrost wystąpił w populacji osób w wieku 35-39 lat, 65-69 lat oraz 85 lat i więcej.

Ekonomiczna struktura wiekowa w gminie miejskiej Pabianice odzwierciedla sytuację w powiecie pabianickim, województwie łódzkim i Polsce. Największą grupę wiekową stanowią osoby w wieku produkcyjnym (18-64 lata) – 61,3% populacji. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym w populacji ogółem ma tendencję spadkową, natomiast w wieku poprodukcyjnym ma tendencję wzrostową. Wskaźnik obciążenia demograficznego rozumiany jako ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, na koniec 2014 r. wyniósł 38,7 i był wyższy niż wartość dla powiatu (35,6) i województwa (34,2).

⁷Migracja wewnętrzna to zmiany miejsca stałego lub czasowego pobytu, polegająca na przekroczeniu granicy administracyjnej danej jednostki terytorialnej w celu osiedlenia się na stałe lub czasowo w innej jednostce w granicach kraju. Migracja zewnętrzna to przekroczenie granicy państwa związane ze względnie trwałą zmianą miejsca zamieszkania – [za] *Migracje ludności*, Materiały dydaktyczne Zakładu Demografii i Gerontologii Społecznej Uniwersytetu Łódzkiego.

Wykres 1 Podział demograficzny według ekonomicznych grup wieku (2014 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Główny Urząd Statystyczny. [online] [dostęp: 14.12.2015]; <http://stat.gov.pl/>

W populacjach, w których struktura demograficzna przesuwana jest w kierunku społeczeństwa starzejącego, a jednocześnie podnoszona jest granica wieku emerytalnego, niezwykle ważną jest identyfikacja potrzeb zdrowotnych, zwłaszcza w kontekście profilaktyki. Zakres priorytetowych potrzeb zdrowotnych określono na podstawie analizy dostępnych danych zdrowotnych, w tym danych dotyczących standaryzowanego współczynnika umieralności (dalej: SMR) udostępnionego przez Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny (dalej: NIZP-PZH)⁸.

Największe zagrożenie dla zdrowia mieszkańców Miasta Pabianic niosą za sobą choroby takie jak: choroby układu krążenia (szczególnie miażdżyca i niewydolność serca), choroby alkoholozależne oraz choroby układu trawiennego (w dużej mierze przewlekłe choroby wątroby). Duży problem stanowią również niezdiagnozowane stany chorobowe oraz zamierzone samouszkodzenie.

⁸*Atlas umieralności*. Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny. [online] [dostęp: 09.11.2015] ; http://www.atlas.pzh.gov.pl/ALL0911/lista_map_ALL0911.html

Tabela 9 Problemy zdrowotne mieszkańców powiatu pabianickiego [2009-2011]

Kod ICD10	Nazwa jednostki chorobowej	Miejsce wśród powiatów	SMR	Liczba zgonów
R95-R99	Nie w pełni zdiagnozowane stany chorobowe i nieznane przyczyny zgonu	376	2,871	413
X2, K70, K73	Choroby alkoholozależne	353	1,614	161
I50	Niewydolność serca	331	1,585	524
K70, K73, K74	Przewlekłe choroby wątroby	358	1,463	95
K00 – K93	Choroby układu trawiennego	368	1,347	231
X60 - X84	Zamierzone samouszkodzenie	270	1,309	80
I70	Miażdżyca	249	1,137	375
G00 - G99	Choroby układu nerwowego	266	1,137	62
C91-C95	Białaczka	265	1,133	32
M00 - M99	Choroby układu kostno-mięśniowego i tkanki łącznej	237	1,129	6
E10-E14	Cukrzyca	216	1,111	79
I00 - I99	Choroby układu krążenia	194	1,062	1 978
C00 - C97	Nowotwory ogółem	164	0,911	21

Atlas umieralności, Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny [online] [dostęp: 14.12.2015]; http://www.atlas.pzh.gov.pl/ALL0911/lista_map_ALL0911.html

1.2.2. Rynek pracy

W gminie Miejskiej Pabianice w 2014 r. było 14 487 osób pracujących, z czego 8 078 (55,8%) stanowiły kobiety. W porównaniu do 2009 r. liczba pracujących w gminie miejskiej Pabianice spadła o 7,1%.

Tabela 10 Pracujący wg płci w gminie miejskiej Pabianice w latach 2009-2014

Wyszczególnienie [os.]	2009	2010	2011	2012	2013	2014
mężczyźni	7 152	7 395	6 954	6 620	6 463	6 409
kobiety	8 441	8 575	7 701	7 537	7 958	8 078
Suma	15 593	15 970	14 655	14 157	14 421	14 487

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Główny Urząd Statystyczny. [online] [dostęp: 14.12.2015]; <http://stat.gov.pl/>

W 2014 r. w gminie zarejestrowanych było 3 805 osób bezrobotnych, z czego 2 015 (53,0%) stanowiły kobiety.

Tabela 11 Bezrobotni wg płci w gminie miejskiej Pabianice w latach 2009–2014

Wyszczególnienie [os.]	2009	2010	2011	2012	2013	2014
mężczyźni	2 069	2 144	2 397	2 596	2 407	2 015
kobiety	1 935	1 964	2 325	2 388	2 204	1 790
Suma	4 004	4 108	4 722	4 984	4 611	3 805

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Główny Urząd Statystyczny. [online] [dostęp: 14.12.2015]; <http://stat.gov.pl/>

Udział bezrobotnych zarejestrowanych wyniósł w 2014 r. 9,2% liczby ludności w wieku produkcyjnym. Wskaźnik ten wzrósł w porównaniu do roku 2009 o 0,1% i jest wyższy niż dla powiatu pabianickiego (8,4%), województwa łódzkiego (8,1%) oraz dla Polski (7,5%).

Tabela 12 Główni pracodawcy

ZM Pamsa SA	Produkcja asortymentów mięsno-wędliniarskich
Pabianickie Centrum Medyczne Sp. z o.o.	Opieka medyczna
PFN PaFaNa SA	Produkcja narzędzi do obróbki metali
Pawo Sp. z o.o.	Produkcja garniturów
PPHU Victory	Produkcja kolekcji sportowych (firma ubiera w stroje sportowe reprezentacje kilku państw)
Grupa ADAMED (Polfa Pabianice SA/Adamed Consumer Healthcare SA)	Produkcja produktów leczniczych
Aflofarm Farmacja Polska Sp. z o.o.	Produkcja produktów leczniczych
Suwały SA	Producent opakowań, kanistrów, konewek, butelek, trójkątów ostrzegawczych itp.
Lumileds Poland SA	Produkcja i eksport źródeł światła

Źródło: Opracowanie własne.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminach powiatu pabianickiego (czyli także w gminie miejskiej Pabianice) wynosi 3 189,3 PLN, czyli 79,7% średniego wynagrodzenia krajowego brutto, które wynosi 4 004,0 PLN⁹.

1.2.3. Uczestnictwo w kulturze

Działalność kulturalna w Pabianicach rozwijana jest przez przedstawicieli sektora publicznego, którego głównym celem jest ochrona materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego, promocja czytelnictwa oraz budowanie i wdrażanie oferty czasu wolnego. Sieć instytucji kultury obejmuje: placówki gminy miejskiej – Muzeum Miasta Pabianic, Miejska Biblioteka Publiczna im. J. Lorentowicza, Miejski Ośrodek Kultury im. Z. Herberta, placówki powiatowe – Młodzieżowy Dom Kultury im. H. Salskiej, placówki wojewódzkie – Biblioteka Pedagogiczna im. T. Kotarbińskiego, placówki spółdzielcze - Spółdzielczy Dom Kultury PSM, Osiedlowy Dom Kultury PSM, Dom Kultury „Barak”. W życie kulturalne miasta silnie zaangażowani są również przedstawiciele III sektora.

Kalendarz wydarzeń kulturalnych w Pabianicach jest zróżnicowany. Dominują wydarzenia muzyczne i te nawiązujące do historii Polski, regionu i Miasta. Corocznie organizowany jest miejski Dzień Dziecka, w którym uczestniczy przez cały dzień około 3 000 osób. Od 2014 roku organizowana jest Pabianicka Senioriada – impreza kulturalno - rozrywkowa skierowana do pabianiczian w wieku 60 +. Towarzystwo Przyjaciół Pabianic jest współorganizatorem hucznie obchodzonych w mieście Dni Pabianic, podczas których pabianiczanie mogą podziwiać występy gwiazd polskiej sceny muzycznej oraz kabaretowej. Ważną imprezą miejską, oprócz wspomnianych już Dni Pabianic, cieszącą się równie wielkim zainteresowaniem jest Jarmark Świąteczny, na którym organizowane są gry, zabawy i konkursy. W wydarzeniu tym biorą udział pabianickie firmy, szkoły, organizacje i inne jednostki. Jest to przedświąteczne spotkanie wielu mieszkańców Pabianic. Cykliczną pabianicką imprezą, która na trwałe wpisała się w miejski kalendarz wydarzeń jest również Międzynarodowy Festiwal „Muzyka Świata”. Dużym zainteresowaniem cieszą się koncerty organizowane przez Państwową Szkołę Muzyczną I i II Stopnia w Pabianicach oraz Towarzystwo Muzyczne im. K. Nicze i Miejski Ośrodek Kultury propagujące muzykę klasyczną. W społeczny ruch kulturalny silnie angażują się także indywidualni twórcy kultury, m.in. literaci, plastycy, fotograficy, regionaliści. Z Pabianic pochodzą tacy muzycy jak Karol M. Prosnak, Karol Nicze, Henryk Debich, Olga Hans. Znane są zespoły bluesowe – Topsy Drivers, Blue Haze, Bluestemper, rockowe – Proletaryat, Pignation. Spektakularne sukcesy odnosi Dominika Rydz, laureatka międzynarodowych festiwali piosenki. W miejską aktywność kulturalną wpisuje się także działalność rozrywkowa w tym kluby, puby, kino oraz pozostałe instytucje, mające potencjał do gromadzenia mieszkańców wokół różnego rodzaju wydarzeń.

⁹Opracowanie własne na podstawie: Główny Urząd Statystyczny. [online] [dostęp: 14.12.2015]; <http://stat.gov.pl/>

1.3. Sfera gospodarcza

1.3.1. Struktura podstawowych branż gospodarki

Liczba podmiotów gospodarczych w gminie Miejskiej w 2014 r. wyniosła 6 865¹⁰ i była wyższa o 2,1% niż w 2009 r. Liczba podmiotów zarejestrowanych w gminie Miejskiej stanowi 55,0% podmiotów zarejestrowanych na terenie powiatu pabianickiego oraz 2,9% przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie województwa łódzkiego. Większość przedsiębiorstw, tj. 5 243 (76,4%) to podmioty prywatne. Dominują przedsiębiorstwa działające w obszarze handlu oraz branży usługowej. Podmioty działające w obszarze rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa stanowią jedynie 0,6% ogółu podmiotów.

Tabela 13 Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON (2014 r.)

Kategoria	2009 [szt.]	2014 [szt.]
pozostała działalność	4 849	5 085
przemysł i budownictwo	1 826	1 740
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	46	40
ogółem	6 721	6 865

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Główny Urząd Statystyczny. [online] [dostęp: 14.12.2015]; <http://stat.gov.pl/>

Najliczniej reprezentowane są następujące sekcje PKD 2007:

- G – handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle – 1 923 podmioty;
- C – przetwórstwo przemysłowe – 1 060 podmiotów;
- F – budownictwo - 647 podmiotów.

Ocenia się, że z perspektywy możliwości absorpcji środków zewnętrznych, szczególny nacisk należy położyć na identyfikację i wsparcie informacyjne skierowane do podmiotów o potencjale rozwojowym.

Tabela 14 Podmioty gospodarcze wg sekcji PKD 2007 w gminie miejskiej Pabianice (2014 r.)

Sekcje i działy według PKD 2007	Wartość [szt.]
Sekcja A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	40
Sekcja B – Górnictwo i wydobywanie	2
Sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe	1 060
Sekcja D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	13
Sekcja E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	18

¹⁰Dane GUS odzwierciedlają stan na koniec 2014 r., po zestawieniu z danymi Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Krajowego Rejestru Sądowego według stanu na kwiecień 2015 r., ocenia się, że wartość ta może być nieco zawyżona.

Sekcja F – Budownictwo	647
Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	1 923
Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa	422
Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	172
Sekcja J – Informacja i komunikacja	171
Sekcja K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	243
Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	257
Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	559
Sekcja N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	172
Sekcja O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	17
Sekcja P – Edukacja	234
Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	397
Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	97
Sekcja S – Pozostała działalność usługowa Szekcja T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	421
Sekcja U – Organizacje i zespoły eksterytorialne	1
Suma	6 865

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Główny Urząd Statystyczny. [online] [dostęp: 14.12.2015]; <http://stat.gov.pl/>

Wśród podmiotów gospodarczych dominują osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, których liczba według:

- Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (dalej: CEIDG) wynosi 5 035, co stanowi 73,3% ogólnej liczby podmiotów;
- Głównego Urzędu Statystycznego wynosi 5 243, co stanowi 76,4% ogólnej liczby podmiotów.

Jako bardziej rzeczywiste ocenia się dane CEIDG, bowiem są one dostępne według stanu na kwiecień 2015 r., podczas gdy dane GUS odzwierciedlają stan na koniec 2014 r. Osoby fizyczne wpisane do CEIDG trują się przede wszystkim handlem i usługami, przetwórstwem przemysłowym i budownictwem.

Według danych Ministerstwa Sprawiedliwości, do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego wpisanych jest 610 podmiotów zlokalizowanych na terenie gminy miejskiej Pabianice¹¹. Podmioty te działają w branżach związanych z handlem i usługami, przetwórstwem przemysłowym oraz budownictwem.

Pod względem wielkości, dominują przedsiębiorstwa zatrudniające do 9 pracowników (mikroprzedsiębiorstwa), których jest 6 509 i stanowią one 94,8% wszystkich przedsiębiorstw. Od 10 do 49 pracowników zatrudniają 292, czyli 4,3% przedsiębiorstw (małe przedsiębiorstwa), od 50-249

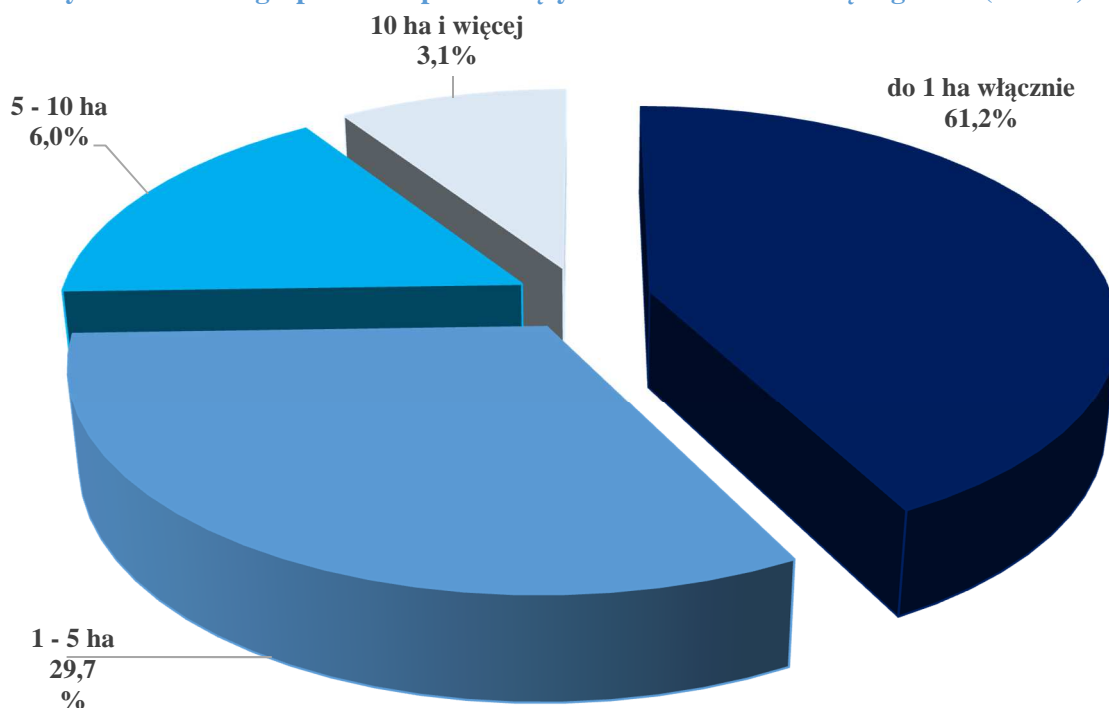
¹¹Krajowy Rejestr Sądowy. Ministerstwo Sprawiedliwości. [online] [dostęp: 14.12.2015]; <https://ems.ms.gov.pl/krs/>

pracowników zatrudnia 58, czyli 0,8% przedsiębiorstw. Od 250-999 pracowników zatrudnia 5, czyli 0,1% przedsiębiorstw, a 1 000 i więcej pracowników zatrudnia 1 przedsiębiorstwo, które stanowi 0,01 wszystkich przedsiębiorstw.

1.3.2. Rolnictwo

Liczba gospodarstw rolnych działających na terenie gminy miejskiej Pabianice wynosi 600. W strukturze gruntów dominują gospodarstwa bardzo małe lub małe. 16,2% ogółu gospodarstw posiada ciągnik rolniczy, a łączna liczba ciągników wynosi 133.

Wykres 2 Liczba gospodarstw prowadzących działalność rolniczą w gminie (2014 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Główny Urząd Statystyczny. [online] [dostęp: 14.12.2015]; <http://stat.gov.pl/>

W gospodarstwach dominuje uprawa zbóż, zarówno pod względem liczby gospodarstw, jak i powierzchni zasiewów.

Tabela 15 Powierzchnia zasiewów wg rodzaju gospodarstwa (2014 r.)

Rodzaj zasiewów	Wartość [ha]
Ogółem	598,5
zboża razem	553,9
zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi	518,8
pszenica ozima	22,1
pszenica jara	31,2
żyto	90,9

jęczmień ozimy	4,3
jęczmień jary	22,5
owies	38,3
pszenżyto ozime	128,4
pszenżyto jare	33,9
mieszanki zbożowe ozime	12,9
mieszanki zbożowe jare	134,2
kukurydza na ziarno	35,1
ziemniaki	16,5
uprawy przemysłowe	0,0
buraki cukrowe	0,0
rzepak i rzepik razem	0,0
strączkowe jadalne na ziarno razem	0,0
warzywa gruntowe	2,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Główny Urząd Statystyczny. [online] [dostęp: 14.12.2015]; <http://stat.gov.pl/>

Tabela 16 Liczba gospodarstw wg rodzaju zasiewów (2014 r.)

Rodzaj zasiewu	Liczba[szt.]
zboża razem	150
zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi	149
ziemniaki	66
uprawy przemysłowe	0
buraki cukrowe	0
rzepak i rzepik razem	0
strączkowe jadalne na ziarno razem	0
warzywa gruntowe	16

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Główny Urząd Statystyczny. [online] [dostęp: 14.12.2015]; <http://stat.gov.pl/>

Na terenie gminy dominuje hodowla trzody chlewnej oraz chów drobiu.

Tabela 17 Hodowla zwierząt w gminie miejskiej Pabianice (2014 r.)

Pogłowie zwierząt	Liczba [szt.]
bydło razem	200
trzoda chlewna razem	1 099
konie	94
drób ogółem razem	40 462

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Główny Urząd Statystyczny. [online] [dostęp: 14.12.2015]; <http://stat.gov.pl/>

1.4. Infrastruktura techniczna

1.4.1. Mieszkalnictwo

Zabudowa na terenie gminy miejskiej Pabianice nie jest jednorodna – istnieje zarówno zabudowa jednorodzinna jak i wielorodzinna.

Na terenie gminy zlokalizowanych jest 309 budynków mieszkalnych, w tym 30 936 mieszkań. Łączna liczba izb wynosi 99 570, a powierzchnia użytkowa 1 717 571 m². Ponadto:

- przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w 2014 r. wynosiła ~ 55,5 m²;
- przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę wynosi ~ 25,6 m²;
- średnia liczba izb w mieszkaniu wynosi ~ 3,0;
- mieszkania na 1 000 mieszkańców wynoszą ~ 460,3 szt.

Tabela 18 Wyposażenie mieszkań w podstawowe instalacje (2014 r.)

Typ instalacji	Liczba mieszkań wyposażonych [szt.]	% mieszkań wyposażonych
wodociąg	29 159	94,3%
ustęp spłukiwany	27 742	89,7%
łazienka	26 776	86,6%
centralne ogrzewanie	24 436	79,0%
gaz sieciowy	20 994	67,9%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Główny Urząd Statystyczny. [online] [dostęp: 15.12.2015]; <http://stat.gov.pl/>

Na komunalny zasób gminny składa się 4 161 mieszkań o łącznej powierzchni 153 806 m², w tym 57 mieszkań socjalnych o łącznej powierzchni 1 425 m².

Dużą rolę w kwestii mieszkalnictwa odgrywa Pabianicka Spółdzielnia Mieszkaniowa (PSM), która swoją historią sięga do roku 1957. Według danych dostępnych na stronie internetowej tej instytucji, na dzień 31.12.2015 r. w PSM było: 13 714 członków ogółem, (w tym 190 członków oczekujących, 2 615 członków Spółdzielni posiadających prawo własności lokali w Spółdzielni - odrębną własność); 1 237 osób niebędących członkami Spółdzielni (posiadających spółdzielcze własnościowe prawa do lokali bądź prawa odrębnej własności lokali); 308 budynków mieszkalnych; 15 028 lokali mieszkalnych o łącznej powierzchni użytkowej wynoszącej 729 279,27 m²; 377 garaży o łącznej powierzchni użytkowej 6 706,33 m²; 116ha 16a 50 m² powierzchni gruntów ogółem zarządzanych przez Spółdzielnię. Ponadto PSM stale prowadzi różnego rodzaju prace modernizacyjne dbając o wygląd i stan techniczny budynków i terenów miasta. Przykładowo do 31.12.2015r. termomodernizacji poddanych zostało 160 budynków.

1.4.2. Sieć komunikacyjna

Powiązania gminy miejskiej Pabianice z układem zewnętrznym wyznaczają:

- drogi krajowe:
 - Nr 71 – droga o długości ok. 53 km pełniąca funkcje obwodnicy Łodzi, biegnąca od autostrady A 2, węzeł Stryków, do Rzgowa (województwo łódzkie). Droga ta biegnie przez miejscowości: Zgierz, Aleksandrów Łódzki, Konstantynów Łódzki oraz Pabianice.
- drogi wojewódzkie:
 - Nr 485 – Droga o długości ok. 34 km łącząca Pabianice i Bełchatów (województwo łódzkie). Droga ta biegnie przez miejscowości: Pawłówek, Huta Dłutowska, Dłutów, Wadlew, Drużbice i Kałduny;
 - droga wojewódzka (bez numeru), która na terenie Pabianic przebiega ulicami – Partyzancką, od granicy z Gminą Ksawerów do ul. Sikorskiego oraz od ul. Lutomierskiej do skrzyżowania z ulicami Łaską, Wspólną, Zamkową i ul. Łaską do zachodniej granicy miasta.
- drogi ekspresowe:
 - S 8 – jest jedną z najważniejszych dróg szybkiego ruchu w Polsce. Łączy Wrocław, Łódź, Warszawę i Białystok. Docelowo będzie miała długość 565 km. Jej budowa jest mocno zaawansowana, wiele odcinków oddano już do ruchu, trwa budowa lub postępowania przetargowe na kolejnych. Droga ekspresowa S8 wchodzi w skład międzynarodowej trasy E67, która łączy Pragę, przez Warszawę i kraje bałtyckie z Helsinkami. Na odcinku między Warszawą i Ostrowią Mazowiecką jest fragmentem trasy Via Baltica, która ma połączyć Warszawę z Tallinem. Droga ta biegnie przez miejscowości: Magnice - Wrocław - Oleśnica - Syców - Kępno - Wieruszów - Wieluń - Złoczew - Sieradz - Zduńska Wola - Łask - Pabianice - Rzgów - Łódź - Piotrków Trybunalski - Tomaszów Mazowiecki - Rawa Mazowiecka - Mszczonów - Nadarzyn - Janki Małe - Warszawa - Marki - Radzymin - Wyszaków - Trzcianka - Ostrów Mazowiecka - Zambrów - Stare Jeżewo – Białystok;
 - S 14 – droga ta docelowo będzie miała ok. 41 km długości i będzie pełnić funkcje zachodniej obwodnicy Łodzi. Połączy autostradę A 2 z drogą ekspresową S 8. Kiedy powstanie, zrewolucjonizuje komunikację między Pabianicami, Konstantynowem Łódzkim, Aleksandrowem Łódzkim, Zgierzem i Łodzią¹².

¹²Co na drogach. Pabianice. [online] [dostęp: 16.12.2015]; <http://conadrogach.pl/miejscowosc/lozdzkie/pabianice/>

W gminie miejskiej Pabianice usługi transportowe są bardzo dobrze zabezpieczone. W Pabianicach działa komunikacja miejska: autobusy i tramwaje. Autobusy jeżdżą na liniach miejskich, nocnych i podmiejskich. Łącznie 17 linii. W ramach komunikacji tramwajowej istnieje jedna linia, łącząca Pabianice z Ksawerowem i Łodzią. Komunikacja nocna funkcjonuje w ramach 1 linii. Ponadto w mieście Pabianice funkcjonuje kolej oraz komunikacja PKS i BUS. Dworzec Kolejowy mieści się przy ulicy Łaskiej 37. Dostępne są połączenia kolejowe z następującymi miastami:

- Do Białegostoku – 1 połączenie; czas dojazdu ~ 4,5 h;
- Do Wrocławia – 6 połączeń, między godziną 05:00 a 19:00, średni czas dojazdu ~ 3,5 h;
- Do Kalisza – 11 połączeń, między godziną 05:00 a 19:00, średni czas dojazdu ~ 1,5 h;
- Do Poznania – 4 połączenia, między godziną 07:00 a 17:00, średni czas dojazdu ~ 3 h i 45 min.;
- Do Łodzi – 28 połączeń, między godziną 04:00 a 00:00, średni czas dojazdu ~ 15 min.;
- Do Sieradza – 28 połączeń, między godziną 05:00 a 23:00, średni czas dojazdu ~ 50 min.;
- Do Warszawy – 3 połączenia, między godziną 09:00 a 18:00, średni czas dojazdu ~ 2,5 h;
- Do Lublina – 1 połączenie, czas dojazdu ~ 4,5 h;
- Do Koluszek – 1 połączenie, czas dojazdu ~ 1 h;
- Do Ostrowa Wielkopolskiego – 11 połączeń, między godziną 05:00 a 19:00, średni czas dojazdu ~ 1,5 h;
- Do Skierniewic – 3 połączenia, między godziną 09:00 a 18:00, 1 h i 15 min.;
- Do Tłuszcza – 1 połączenie, czas dojazdu ~ 3 h;
- Do Żyrardowa – 1 połączenie, czas dojazdu ~ 1 h i 40 min¹³.

Połączenia autobusowe obsługują: PKS Łódź, PKS Zduńska Wola, PKS Sieradz, PKS Wieluń, PKS Bełchatów, PKS Radomsko, PKS Częstochowa oraz PKS Mława. Autobusy PKS komunikacji regionalnej i dalekobieżnej odjeżdżają z przystanków zlokalizowanych w centrum miasta oraz w sąsiedztwie dworca kolejowego. Wyżej wymienione przedsiębiorstwa realizują połączenia na następujących trasach:

- PKS Łódź (wszystkie kursy realizowane są w obie strony):
 - Pabianice – Łódź;
 - Pabianice – Romanów;
 - Bełchatów – Pabianice – Łódź;
 - Wieluń – Pabianice – Łódź;
 - Pabianice – Lutomiersk;
- PKS Zduńska Wola (wszystkie kursy realizowane są w obie strony):

¹³Rozkład jazdy kolei ważny od 13.12.2015 do 12.03.2016. [online] dostęp: 17.12.2015]; http://komunikacjapabianice.pl/rozkład_pkp_new.php

- Pabianice – Łask;
- Widawa – Zduńska Wola – Pabianice – Łódź;
- Widawa – Pabianice – Łódź;
- Sieradz – Pabianice – Łódź;
- Kociszew – Pabianice – Łódź;
- Częstochowa – Pabianice – Łódź;
- PKS Sieradz (wszystkie kursy realizowane są w obie strony):
 - Sieradz – Pabianice – Łódź;
 - Kudowa Zdrój – Pabianice – Łódź;
 - Świeradów – Pabianice – Łódź;
 - Sieradz – Widawa – Łask – Pabianice – Łódź;
 - Łódź – Pabianice – Wrocław;
- PKS Wieluń (wszystkie kursy realizowane są w obie strony):
 - Wieruszów – Pabianice – Łódź;
 - Wieluń – Pabianice – Łódź;
 - Wieluń – Działoszyn – Pabianice – Łódź;
- PKS Bełchatów (wszystkie kursy realizowane są w obie strony):
 - Bełchatów – Łask – Pabianice – Łódź;
 - Rusiec – Żelów – Pabianice – Łódź;
 - Radomsko – Bełchatów – Pabianice – Łódź;
- PKS Radomsko (wszystkie kursy realizowane są w obie strony):
 - Radomsko – Pabianice – Łódź;
- PKS Częstochowa (wszystkie kursy realizowane są w obie strony):
 - Działoszyn – Pabianice – Łódź;
 - Częstochowa – Pabianice – Łódź;
- PKS Mława (wszystkie kursy realizowane są w obie strony):
 - Karpacz Biały Jar – Pabianice – Warszawa.

Połączenia BUS realizują: PKS Łódź oraz prywatne firmy takie jak „MS Kris” Krzysztof Giercarz, „Polmix” P. Biniecki i A. Kubicki, „NKM” Mariusz Nowak, „Es-Ka-Es” Stanisław Szczesio oraz „Dylichans bus” Jerzy Szubert. Busami można dostać się z Pabianic do Łodzi, Konstanczyna Łódzkiego, Rydzyn oraz Bełchatowa.

1.4.3. Gospodarka wodno-ściekowa

Usługi w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę i zbiorowego odprowadzania ścieków na terenie gminy miejskiej Pabianice oraz okolicznych miejscowości pełni Zakład Wodociągów i Kanalizacji

Sp. z o.o. w Pabianicach. Wydobycie i uzdatnianie wody odbywa się na dwóch stacjach wodociągowych, a jej dystrybucja poprzez sieć wodociągową o łącznej długości 235,6 km¹⁴. Ścieki natomiast odbierane są poprzez sieć kanalizacyjną o długości 273,1 km¹⁵ i odprowadzane do systemu kanalizacyjnego miasta Łodzi, a docelowo do Grupowej Oczyszczalni Ścieków. Spółka eksploatuje punkt odbioru nieczystości płynnych i świadczy usługi w zakresie przewozu nieczystości płynnych. ZWiK Pabianice zapewnia ciągłą, niezakłóconą dostawę wody, która codziennie jest badana przez laboratorium Spółki pod względem fizyko – chemicznym. Odbiór ścieków w mieście odbywa się w większości poprzez sieć kanalizacji rozdzielczej. Na niewielkich obszarach np. z ul. Partyzanckiej i ul. Armii Krajowej odbiór ścieków następuje poprzez sieć kanalizacji ogólnospławnej. Dla odbiorców, którzy nie mają możliwości korzystania z sieci kanalizacyjnej Spółka zapewnia odbiór ścieków wraz z wywozem poprzez wykorzystanie wozów asenizacyjnych¹⁶.

W dniu 12 września 2014 r. pomiędzy przedstawicielami Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi a Prezesem Zakładu Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o., podpisana została umowa o dofinansowanie Projektu pn. „Rozbudowa i modernizacja systemu wodno – kanalizacyjnego Miasta Pabianic” w ramach działania 1.1 Gospodarka wodno – ściekowa w aglomeracjach powyżej 15 tys. RLM priorytetu I Gospodarka wodno – ściekowa Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007 – 2013. Realizacja tego projektu przyczyniła się do zniwelowania niedoborów jakościowych i ilościowych systemu poprzez renowację istniejących i budowę nowych ciągów kanalizacyjnych umożliwiających podłączenie do sieci nieruchomości z pozostałych nieskanalizowanych obszarów miasta oraz modernizację istniejącej stacji uzdatniania wody. Wszystkie te działania mają na celu osiągnięcie stopnia skanalizowania miasta bliskiego 99%¹⁷.

Tabela 19 Parametry systemu zaopatrzenia w wodę (2014 r.)

Parametr	Wartość
długość czynnej sieci rozdzielczej [km]	140,0
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych [szt.]	5 371,0
woda dostarczona gospodarstwom domowym [dam ³]	2 209,2
ludność korzystająca z sieci wodociągowej [os.]	62 109,0
zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca [m ³]	32,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Główny Urząd Statystyczny. [online] [dostęp: 15.12.2015]; <http://stat.gov.pl/>

Tabela 20 Parametry systemu oczyszczania ścieków (2014 r.)

Parametr	Wartość
-----------------	----------------

¹⁴Według danych GUS za rok 2014 (tab. 23) długość sieci wynosi 140 km. Za bardziej wiarygodne należy jednak uznać dane ZWiK w Pabianicach.

¹⁵Według danych GUS za rok 2014 (tab. 24) długość sieci wynosi 149,2 km. Za bardziej wiarygodne należy jednak uznać dane ZWiK w Pabianicach.

¹⁶ZWiK Pabianice. Usługi. [online] [dostęp: 18.12.2015]; <http://wortal.zwik.pabianice.pl/uslugi.html>

¹⁷Realizujemy projekt „Rozbudowa i modernizacja systemu wodno-kanalizacyjnego miasta Pabianice. [online] [dostęp: 18.12.2015]; <http://wortal.zwik.pabianice.pl/ofirmie/projekty-do-realizacji.html>

długość czynnej sieci kanalizacyjnej [km]	149,2
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania [szt.]	3 083
ścieki odprowadzone [dam ³]	2 663,0
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej [os.]	54 687

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Główny Urząd Statystyczny. [online] [dostęp: 15.12.2015]; <http://stat.gov.pl/>

1.4.4. Gospodarka odpadami

Gmina miejska Pabianice należy do II regionu gospodarki odpadami komunalnymi (RGOK). Od 1 lipca 2013 r. na terenie Pabianic obowiązuje nowy system gospodarki odpadami komunalnymi, który nałożył na miasto obowiązek odbierania i zagospodarowania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości zamieszkałych i niezamieszkałych, w zamian za uiszczoną opłatę. Realizując ustawowy obowiązek miasto Pabianice ogłosiło przetarg na „Odbiór i zagospodarowanie odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości zamieszkałych oraz nieruchomości niezamieszkałych z obszaru Miasta Pabianic, w wyniku którego wyłoniło wykonawcę usługi na okres 18 miesięcy, tj. do dnia 31 grudnia 2014 r.– firmę Eko-Region Sp. z o.o. z siedzibą w Bełchatowie¹⁸. Zgodnie z przyjętą zasadą miasto nadal ogłasza przetargi w celu zapewnienia ciągłego i sprawnego funkcjonowania systemu gospodarowania odpadami.

Tabela 21 Ilość poszczególnych odpadów komunalnych odebranych z terenu gminy miejskiej Pabianice (2014 r.)

Odpady [Mg]	2014
odpady wielkogabarytowe	368,6
niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne zebrane w ciągu roku	16 237,4
zmieszane odpady opakowaniowe	1 177,1
zmieszane odpady z budowy, remontów i demontażu	457,5
opakowania z papieru i tektury	0,2
opakowania z tworzyw sztucznych	200,2
opakowania ze szkła	891,0
opakowania z metali	2,3
urządzenia zawierające freony	2,3
farby, tusze, farby drukarskie, kleje, lepiszcze i żywice zawierające substancje niebezpieczne	6,3
leki	2,6
baterie i akumulatory	0,5
zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne zawierające niebezpieczne składniki	3,2
zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne	3,1
odpady ulegające biodegradacji	1 885,1
zużyte opony	16,5
Suma	21 253,9

¹⁸Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie miasta Pabianice za rok 2014. [online] [dostęp: 18.12.2015]; http://um.pabianice.pl/uploads/files/odpady/analiza_11_06_15.pdf

Źródło: *Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie miasta Pabianice za rok 2014*. [online] [dostęp: 18.12.2015]; http://um.pabianice.pl/uploads/files/odpady/analiza_11_06_15.pdf

Tabela 22 Odpady komunalne zagospodarowane z Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych w gminie miejskiej Pabianice (2014 r.)

Odpady odebrane od mieszkańców [Mg]	2014
odpady wielkogabarytowe	198,7
opakowania z tworzyw sztucznych	1,2
opakowania ze szkła	8,3
zmieszane odpady z budowy, remontów, demontażu	433,6
lampy fluorescencyjne i inne odpady zawierające rtęć	0,2
urządzenia zawierające freony	2,3
farby, tusze, farby drukarskie, kleje, lepiszcze i żywice zawierające substancje niebezpieczne	6,3
zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne zawierające niebezpieczne składniki	3,2
zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne	3,1
Suma	656,9

Źródło: *Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie miasta Pabianice za rok 2014*. [online] [dostęp: 18.12.2015]; http://um.pabianice.pl/uploads/files/odpady/analiza_11_06_15.pdf

1.4.5. Infrastruktura energetyczna

W ciepło zaopatruje gminę miejską Pabianice Zakład Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Pabianicach, który posiada ciepłownię miejską oraz kotłownię Piaski. Spółka systematycznie realizuje zadania udziałem środków finansowych Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi, mające na celu dostosowanie systemu produkcji i dystrybucji energii cieplnej do obowiązujących standardów¹⁹. Sprzedawcą i dostawcą energii w gminie miejskiej Pabianice jest PGE Polska Grupa Energetyczna Dystrybucja S.A. Oddział Łódź Miasto. Na północnych obrzeżach miasta Pabianice mieści się stacja elektroenergetyczna o napięciu 220/110 kV i powierzchni ok. 2,5 ha. Stacja eksploatowana jest przez dwie firmy: Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. oraz wspomnianą wcześniej PGE Dystrybucja S.A. Oddział Łódź Miasto. Stacja elektroenergetyczna jest częścią systemu elektroenergetycznego i umożliwia rozdział dopływającej z elektrowni energii elektrycznej pomiędzy linie napowietrzne, wyprowadzane z niej w różnych kierunkach. Odbywa się to w jednej z głównych części funkcjonalnych stacji elektroenergetycznej nazywanej rozdzielnią, która w stacji Pabianice, tak jak w większości stacji najwyższych napięć (400 lub 220 kV), wykonana jest jako napowietrzna. W stacji znajdują się dwie rozdzielnie: napowietrzna rozdzielnia 220 kV oraz napowietrzna rozdzielnia 110 kV²⁰.

¹⁹Zakład Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Pabianicach. [online] [dostęp: 18.12.2015]; http://www.zec.pabianice.pl/index.php?option=com_content&view=frontpage&Itemid=2

²⁰Modernizacja stacji elektroenergetycznej 220/110 kV. Pabianice. [online] [dostęp: 18.12.2015]; http://www.stacjapabianice.pl/wp-content/uploads/2013/11/Folder_Pabianice.pdf

Według Urzędu Regulacji Energetyki w całym województwie łódzkim istnieje 200 elektrowni wiatrowych, 40 elektrowni wodnych przepływowych do 0,3 MW, 2 elektrownie wodne przepływowe o mocy do 5 MW, 10 elektrowni biogazowych, 7 elektrowni słonecznych, 1 elektrownia biomasy oraz 2 elektrownie realizujące technologię współspalania (paliwa kopalne i biomasa). Łączna moc elektrowni wynosi 357,3 MW. W powiecie pabianickim znajduje się 5 elektrowni wiatrowych i 4 elektrownie wodne przepływowe do 0,3 MW. Łączna moc elektrowni wynosi 2,049 MW.

1.5. Infrastruktura społeczna

1.5.1. Infrastruktura oświatowa

Na terenie gminy miejskiej Pabianice znajdują się następujące placówki oświatowe:

- przedszkola samorządowe:
 - Przedszkole Miejskie nr 2;
 - Przedszkole Miejskie nr 3;
 - Przedszkole Miejskie nr 4 im. Misia Uszatka;
 - Przedszkole Miejskie nr 5;
 - Przedszkole Miejskie nr 6;
 - Przedszkole Miejskie nr 8;
 - Przedszkole Miejskie nr 11 z Oddziałami Integracyjnymi;
 - Przedszkole Miejskie nr 12;
 - Przedszkole Miejskie nr 13;
 - Przedszkole Miejskie nr 14;
 - Przedszkole Miejskie nr 15;
 - Przedszkole Miejskie nr 16 z Oddziałami Integracyjnymi i Specjalnymi;
 - Przedszkole Publiczne nr 10 Zgromadzenia Córek Bożej Miłości – prowadzone przez organ spoza sektora finansów publicznych;
- szkoły podstawowe:
 - Publiczna Szkoła Podstawowa nr 1 z Klasami Integracyjnymi;
 - Publiczna Szkoła Podstawowa nr 3 im. Mikołaja Kopernika;
 - Publiczna Szkoła Podstawowa nr 5 im. Grzegorza Piramowicza;
 - Publiczna Szkoła Podstawowa nr 8 z Oddziałami Integracyjnymi;
 - Publiczna Szkoła Podstawowa nr 9 z Oddziałami Integracyjnymi;
 - Publiczna Szkoła Podstawowa nr 13 im. Stefanii Sempołowskiej;
 - Publiczna Szkoła Podstawowa nr 14 im. Stanisława Staszica;
 - Publiczna Szkoła Podstawowa nr 17 im. Małgorzaty Kozery-Gliszczyńskiej;
- gimnazja:
 - Publiczne Gimnazjum nr 1 im. Jana Pawła II;

- Publiczne Gimnazjum nr 2 im. Armii Krajowej;
- Publiczne Gimnazjum nr 3 z Oddziałami Integracyjnymi²¹;
- szkoły ponadgimnazjalne oraz zespoły szkół:
 - I Liceum Ogólnokształcące im. Jędrzeja Śniadeckiego;
 - II Liceum Ogólnokształcące im. Królowej Jadwigi;
 - Zespół Szkół nr 1 im. Jana Kilińskiego;
 - Zespół Szkół nr 2 im. Janusza Groszkowskiego;
 - Zespół Szkół nr 3 im. Legionistów Miasta Pabianic;

Niepubliczne placówki oświatowe:

- Niepubliczne Przedszkole „Kłapciatek”;
- Punkt przedszkolny „Domino”;
- Niepubliczne Przedszkole „Tygrysek”;
- Niepubliczne Przedszkole „Akademia Uśmiechu 2”;
- Niepubliczne Przedszkole „Czarodziejska Akademia”;
- Zespół Szkół Prywatnych im. Św. Wincentego a’Paulo (Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcące);
- Zespół Szkół Prywatnych „Heureka”²²;

Ponadto w mieście funkcjonuje Żłobek Miejski z filią, dwa żłobki niepubliczne oraz jeden niepubliczny klub dziecięcy, Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia oraz niepubliczne cztery szkoły językowe.

Liczba uczniów placówek kształcenia podstawowego i gimnazjalnego znajduje się w trendzie malejącym. Natomiast porównując liczbę dzieci w przedszkolach do liczby dzieci w szkołach podstawowych, stwierdza się, że dość duży odsetek dzieci objętych jest procesem edukacji przedszkolnej. Dane te znajdują swoje odzwierciedlenie w statystykach GUS, według których 94,5% dzieci w wieku 3-6 lat uczęszcza do przedszkoli (średnia dla powiatu to 85,5% a dla województwa 84,1%).

W roku 2014 do szkół podstawowych w gminie miejskiej Pabianice uczęszczało 3 257 uczniów, w powiecie pabianickim 6 283 uczniów, a w województwie łódzkim 141 309 uczniów. Do szkół gimnazjalnych w gminie miejskiej Pabianice, w tym samym roku uczęszczało 1 418 uczniów, w powiecie 2 910 uczniów, a w województwie 67 865 uczniów. Natomiast do szkół ponadgimnazjalnych w roku 2014 uczęszczało w gminie miejskiej Pabianice 2 522 uczniów, w powiecie pabianickim 3 102 uczniów, a w województwie łódzkim 90 461 uczniów. W porównaniu z rokiem 2013, liczba uczniów szkół podstawowych z gminy miejskiej Pabianice wzrosła o 9,5%, dla powiatu liczba ta wzrosła o 8,9%, natomiast dla województwa liczba ta wzrosła o 7,0%. Liczba

²¹M. Niepsuj. *Placówki oświatowe*. [online] [dostęp: 18.12.2015]; <http://um.pabianice.pl/contents/154>

²²*Edukacja*. [online] [dostęp: 18.12.2015]; <http://www.zyciepabianic.pl/informator/edukacja.html>

uczniów szkół gimnazjalnych w gminie w porównaniu z rokiem 2013 spadła o 5,3%, w powiecie o 2,2%, a w województwie liczba ta spadła o 3,2%. Natomiast liczba uczniów szkół ponadgimnazjalnych w gminie miejskiej Pabianice w porównaniu z rokiem 2013 spadła o 6,1%, w powiecie i województwie również liczba ta spadła odpowiednio o 6,5% oraz o 4,6%.

W 2014 r. współczynnik skolaryzacji brutto²³ dla szkół podstawowych gminy miejskiej Pabianice wyniósł 93,2%, dla powiatu pabianickiego wyniósł 91,5%, natomiast dla województwa łódzkiego 95,4%. Z kolei współczynnik skolaryzacji netto²⁴ dla szkół podstawowych w gminie miejskiej Pabianice w tym samym roku wyniósł 91,5%, w powiecie 90,2%, a w województwie 94,4%. Dla szkół gimnazjalnych gminy miejskiej Pabianice współczynnik skolaryzacji brutto w 2014 r. wyniósł 88,1%, natomiast w powiecie i województwie był on wyższy od gminnego i wyniósł odpowiednio: 94,1% i 99,5%. Natomiast współczynnik skolaryzacji netto dla gimnazjów w gminie miejskiej Pabianice wyniósł w 2014 roku 80,7%, dla gimnazjów powiatowych wyniósł 88,0%, a dla wojewódzkich 93,4% (dane GUS za 2014 r.)

1.5.2. Infrastruktura sportowa

W gminie miejskiej Pabianice funkcjonuje Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji będący Miejską Jednostką Budżetową, realizującą zadania zgodnie ze statutem zatwierdzonym przez Radę Miejską w Pabianicach. Ośrodek realizuje zadania w zakresie kultury fizycznej: wychowania fizycznego, sportu, rekreacji, rehabilitacji ruchowej. Do podstawowych zadań Ośrodka należą w szczególności: utrzymanie i udostępnienie bazy sportowo-rekreacyjnej, rozwijanie usług w zakresie sportu, rekreacji i rehabilitacji ruchowej, współpraca ze szkołami w zakresie wychowywania fizycznego, współpraca z Uczniowskimi Klubami Sportowymi, klubami sportowymi oraz prowadzenie wypożyczalni sprzętu sportowego i turystycznego. MOSiR zapewnia mieszkańcom czynny i aktywny wypoczynek, udostępniając swoją bogatą bazę sportowo-rekreacyjną. Jednostka posiada krytą pływalnię, centrum tenisowe (odkryte korty tenisowe), siłownię „Instykt”, gabinet ortopedii i rehabilitacji oraz restaurację „Plejada”. Ponadto w skład bazy rekreacyjno-sportowej wchodzi: kąpielisko z plażą „Businka” oraz Ośrodek Rekreacyjno-Żeglarski w Nowym Duninowie, położony w lesie nad Zalewem Włocławskim, w sercu Gostynińskiego Parku Krajobrazowego. Ośrodek ten dysponuje domkami letniskowymi, polem namiotowym, placem zabaw, boiskami sportowymi oraz wypożyczalnią rowerów wodnych, żaglówek i kajaków²⁵. Na kortach tenisowych będących wizytówką Ośrodka organizowane są zawody na poziomie krajowej rangi mistrzowskiej.

²³Współczynnik skolaryzacji brutto – relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan na dzień 31.12.) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

²⁴Współczynnik skolaryzacji netto – relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności (stan na dzień 31.12.) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

²⁵*Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Pabianicach*. [online] [dostęp: 18.12.2015] Dostępny w WWW: http://www.mosir.pabianice.pl/index_2.html

W Pabianicach mieści się największa w Polsce, oświetlona strzelnica golfowa Klubu A&A. Na terenie tego obiektu znajduje się pole golfowe „Arkadia”. Ponadto miejscami wypoczynku mieszkańców Pabianic są tereny zielone takie jak: Bulwar im. F. Kruschego, Europejski Park Rzeźby, Park Słowackiego, Park Hadriana, Park Jordanowski, Park Wolności oraz Las Miejski (unikalny obiekt o powierzchni 250,0 ha)²⁶. Wymieniony w bazie noclegowej hotel „Włókniarz” położony jest na terenach zielonych Ośrodka.

Na terenie gminy miejskiej Pabianice funkcjonuje wiele klubów sportowych, m.in. Pabianickie Towarzystwo Koszykówki, Klub Sportów Ogólnowojskowych „Walter”, Pabianickie Towarzystwo Cyklistów, Pabianicki Klub Karate, Uczniowski Klub Sportowy „Azymut”, Pabianicki Klub Tenisowy, Klub Sportowy „Zjednoczeni”, Pabianicki Klub Sportów Wodnych, Stowarzyszenie Piłki Ręcznej PABIKS, Pabianicki Klub Koszykówki 99, UKS „Włókniarz” (piłka nożna), UKS „Tytan” (zapasy), UKS „Ósemka” (gimnastyka artystyczna), UKS „Korona” (badminton), Klub Piłki Siatkowej „Energia”, Klub Futbolu Amerykańskiego „Wilki” oraz Pabianickie Stowarzyszenie Paintballu²⁷.

MOSiR jest organizatorem wielu imprez sportowych. Są to m.in. mistrzostwa powiatu pabianickiego w sztafetach pływackich szkół ponadgimnazjalnych, mistrzostwa powiatu pabianickiego w sztafetowych biegach przełajowych, mecze i turnieje piłki nożnej oraz koszykówki. Ponadto Stowarzyszenie „Wszystko Gra – Pabianice” od 6 lat regularnie organizuje Pabianicki Półmaraton, który corocznie zrzesza ponad 1 000 zawodników z całego kraju i z zagranicy. Dzięki półmaratonowi miasto Pabianice zyskało dużą popularność wśród tysięcy biegaczy. W roku 2014 impreza ta zajęła drugie miejsce w Ogólnopolskim Plebiscycie na Biegowe Wydarzenie Roku. Współorganizatorem tej imprezy jest Urząd Miejski.

Ponadto, w Pabianicach działają boiska wielofunkcyjne przy szkołach podstawowych oraz gimnazjalnych. Należy nadmienić, iż Pabianice w roku 2009 rozpoczęły realizację własnego programu „Animator Sportu”, polegającego na zatrudnianiu na wyżej wymienionych nowoczesnych boiskach wielofunkcyjnych animatorów sportu, którzy w godzinach pozalekcyjnych oraz w weekendy animują czas i prowadzą zajęcia sportowe dla dzieci i młodzieży, zachęcając do aktywnego spędzania czasu²⁸.

1.5.3. Infrastruktura kultury

²⁶Pabianice. Folder promocyjny Urzędu Miejskiego w Pabianicach. Pabianice 2012, s. 32-24.

²⁷Tamże, s. 34.

²⁸Ł. Stencel. *Program „Animator Sportu”*. [online] [dostęp: 18.12.2015]; <http://um.pabianice.pl/contents/content/147/313>

Rolę centrów kultury w gminie miejskiej Pabianice pełnią przede wszystkim: Miejska Biblioteka Publiczna im. Jana Lorentowicza, Muzeum Miasta Pabianic, Miejski Ośrodek Kultury im. Zbigniewa Herberta oraz Centrum Seniora przy Miejskim Centrum Pomocy Społecznej. MOK jak już wcześniej wspomniano jest organizatorem ważnych imprez takich jak: Ogólnopolski Konkurs Tańca Nowoczesnego, Ogólnopolski Przegląd Zespołów Muzycznych Rock/Master Reaktywacja oraz cykliczne prezentacje światowego rysunku satyrycznego. Oprócz tego MOK oferuje szereg ciekawych zajęć. W ramach swojej działalności prowadzi sekcje: taneczną, plastyczną, muzyczną, wokalną, teatralną, baletową, fotograficzną oraz naukę gry na gitarze. Ponadto MOK organizuje spotkania filmowe, koncerty, wystawy, jarmarki świąteczne i różnego rodzaju konkursy. W Ośrodku działa telewizja ProMOK, Terenowy Ośrodek Edukacji Ekologicznej oraz Uniwersytet Trzeciego Wieku.

Miejska Biblioteka Publiczna im. Jana Lorentowicza obejmuje bibliotekę główną oraz 4 filie, zlokalizowane w różnych częściach miasta (w tym biblioteka dla dzieci i młodzieży oraz filia w Pabianickim Centrum Medycznym). Zbiory biblioteczne liczą przeszło 150 tys. woluminów (w tym czasopisma oprawne) oraz 2 tys. druków specjalnych. Działalność biblioteki nie ogranicza się jedynie do upowszechniania i popularyzacji czytelnictwa (tutaj przede wszystkim udostępnianie są zbiory biblioteczne, działają dyskusyjne kluby książki dla dorosłych, dzieci i osób niepełnosprawnych, odbywają się lekcje biblioteczne, wystawki książek oraz spotkania autorskie), oraz działalności informacyjnej (tutaj funkcjonuje dział instrukcyjno – metodyczny powiatu, oraz współtworzony jest system bibliografii regionalnej województwa łódzkiego), ale również księżnica prowadzi szeroką działalność artystyczną i oświatową. Do działalności tej należą m.in. Galeria Ex Libris oraz Klub Literacko-Filmowy i Klub Historyczny. Inna, dodatkowa i równie ciekawa działalność instytucji to prowadzenie zajęć z obsługi komputera i internetu oraz lekcje języka angielskiego²⁹. Miejska Biblioteka Publiczna w Pabianicach od 2001 roku pełni zadania biblioteki powiatowej dla powiatu pabianickiego.

Muzeum Miasta Pabianic gromadzi zbiory z zakresu archeologii pradziejowej i historycznej, historii, etnografii regionalnej i afrykańskiej, sztuki, przyrody, numizmatyki. Do zbiorów placówki unikatowych w skali kraju należą m.in. hełm późnoceltycki z pełnym wyposażeniem wojownika i strój czarownika szczepowego z terenu Zambii (Afryka). Działalność Muzeum to nie tylko zadania związane z pozyskiwaniem i opracowywaniem zbiorów ale także działalność wystawiennicza, koncertowa, naukowa, edukacyjna, wydawnicza. Organizowane są wystawy stałe i czasowe, pokazy filmów, spotkania, odczyty, prelekcje, koncerty. Na uwagę zasługuje Program Edukacji Muzealnej /tzw. lekcje muzealne, warsztaty, gry / oraz specjalna oferta na ferie i wakacje. Do cyklicznych działań należą obchody Nocy Muzeów i Europejskich Dni Dziedzictwa oraz we współpracy z Państwową Szkołą Muzyczną w Pabianicach koncerty pn. „Muzyka w zacnym dworze”. Muzeum jest również współorganizatorem różnorodnych działań kulturalnych. Warto nadmienić, iż muzeum

²⁹*O bibliotece*. [online] [dostęp: 18.12.2015]; <http://www.mbppab.pl/>

przez wiele lat prowadziło badania archeologiczne na obszarze łódzkim, pod kierunkiem Marii Jażdżewskiej, córki współtwórcy polskiej archeologii – profesora Konrada Jażdżewskiego³⁰.

Centrum Seniora działa przy Miejskim Centrum Pomocy Społecznej w Pabianicach. Jest to interdyscyplinarny projekt kulturalno - społeczno - edukacyjny, skierowany do osób w wieku 60 lat i więcej. Projektowi przyświecają następujące cele: promocja kreatywnego spędzania czasu wolnego wśród seniorów, aktywny udział seniorów w życiu społecznym i kulturalnym, nawiązywanie relacji międzyludzkich, poprawa jakości i poziomu życia osób starszych, wszechstronny rozwój, edukacja oraz usprawnienie osób starszych. Cele te realizowane są poprzez różnorodne działania: codzienne zajęcia stałe dla osób zakwalifikowanych do korzystania z formy stałej Centrum, sekcje zainteresowań (aktywizacji i terapii ruchowej, plastyczna, taneczna, fotograficzna, teatralna, komputerowa, języków obcych oraz gier planszowych), spotkania oraz konsultacje, wycieczki, wyjścia do instytucji kultury i spotkania tematyczne (karnawał, święta, Dzień Seniora, Dzień Babci, Dzień Dziadka, Dzień Kobiet, Dzień Mężczyzn)³¹.

Przy istniejącej w Pabianicach Państwowej Szkole Muzycznej I i II stopnia swoją siedzibę ma Towarzystwo Muzyczne im. Karola Nicze, powstałe dla uczczenia wybitnego pianisty i Pabianiczana. Towarzystwo realizuje swoje cele poprzez podejmowanie i inspirowanie działalności artystycznej celem upowszechniania kultury muzycznej w społeczeństwie, prowadzenie aktywnej działalności w dziedzinie wychowania muzycznego; pozyskiwanie do współpracy sponsorów wśród instytucji oraz osób prywatnych dla zgromadzenia środków materialnych na działalność artystyczną i koncertową; współpracę i współdziałanie z organizacjami i instytucjami artystycznymi, naukowymi i kulturalnymi oraz wybitnymi osobistościami życia muzycznego w kraju i za granicą; promowanie wybitnie uzdolnionej muzycznie młodzieży poprzez organizowanie koncertów i wykorzystanie środków masowego przekazu; organizowanie w Pabianicach co najmniej raz w roku koncertu z udziałem wybitnych artystów; prowadzenie kształcenia muzycznego w różnych formach wychodzących naprzeciw społecznym potrzebom i oczekiwaniom³².

W Pabianicach istnieje ponadto Młodzieżowy Dom Kultury im. Heleny Salskiej, w którym funkcjonują następujące pracownie: plastyczna, ceramiczna, choreograficzna, wokalna, muzyczna, językowa, fotograficzna oraz gimnastyki korekcyjnej. MDK jest organizatorem wielu wydarzeń kulturalnych i sportowych, m.in. takich jak: Feriada, Początek Wakacji z MDK, Akcja „Misiek”, Wrześniowy Bieg Przelajowy czy Powiatowy Bieg Uliczny im. Jadwigi Wajsówny.

Wspomniana w rozdziale dotyczącym mieszkalnictwa Pabianicka Spółdzielnia Mieszkaniowa również odgrywa istotną rolę, zarówno w sporcie jak i kulturze. W mieście działa Spółdzielczy Dom Kultury (SDK), którego działalność skierowana jest do wszystkich zainteresowanych osób mieszkających w zasobach Pabianickiej Spółdzielni Mieszkaniowej. Przy SDK działają różne kluby,

³⁰

³¹*O nas*. [online] [dostęp: 06.05.2016]; <http://seniorpabianice.pl/o-nas-64>

³²*Towarzystwo Muzyczne im. K. Nicze*. [online] [dostęp: 26.08.2016]; <http://www.nicze.pl/>

sekcje oraz koła zainteresowań, takie jak: Klub Seniora „Złota Jesień”, Zespół wokalny „Złota Jesień”, Towarzystwo Śpiewacze „Dzwon”, Klub Puszystych „To się uda”, sekcja muzyczna, sekcja turystyczna oraz punkt biblioteczny. Ponadto SDK prowadzi szeroko rozwiniętą działalność rekreacyjną, która cieszy się bardzo dużą popularnością. Przy Spółdzielni funkcjonuje również Osiedlowy Dom Kultury (ODK), który od wielu lat prowadzi działalność społeczno - wychowawczą skierowaną do dzieci, młodzieży, dorosłych, prowadzoną w klubach, w sekcjach i zespołach, takich jak: Klub Podróżnika, pracownia malarstwa i rysunku, grupa fotograficzna, sekcja turystyki i kultury, Klub seniora „Brzoza”, zespół wokalny „Pod brzozaami”, galeria sztuki dzieci oraz koło filatelistów, numizmatyków i kolekcjonerów, oraz organizuje zajęcia manualno - plastyczne „W świecie wyobraźni”, zajęcia muzyczne, warsztaty rękodzielnicze.

Odbywają się również nieodpłatne zajęcia z gimnastyki i aerobiku, tenisa stołowego, nordic walking. ODK co roku organizuje dla dzieci szkół podstawowych „Akcję lato” (podczas wakacji) oraz „Akcję zima” (podczas ferii zimowych). Oprócz SDK oraz ODK przy Spółdzielni funkcjonuje Dom Kultury „Barak”, który prowadzi zajęcia w następujących sekcjach i kołach: pracownia rysunku i malarstwa, Teatrzyk Młodego Aktora i Klub Młodego Twórcy, Warsztaty Działań Twórczych, klub technik zdobniczych „Deco-pasja”, klub seniora „Jarzębina”, zespół wokalny „Jarzębinki” klubu seniora „Jarzębina”, nauka gry na instrumentach (keyboard, gitara) oraz śpiewu, gimnastyka oddechowo-relaksacyjna, gimnastyka, rozciąganie i lekki aerobik, gra w ping-ponga. Ponadto Dom Kultury „Barak” oferuje porady dla rodziców, których dzieci mają trudności w nauce, pomoc w nauce języka polskiego, matematyki na poziomie klas 1-3 szkoły podstawowej, indywidualną pomoc w nauce języka angielskiego na poziomie podstawowym oraz prowadzi punkt konsultacyjno - informacyjny dla osób doznających przemocy domowej i rodziców mających trudności wychowawcze, oraz prowadzi konsultacje i terapię logopedyczną³³. Podsumowując, można powiedzieć, że Pabianicka Spółdzielnia Mieszkaniowa jest ważnym partnerem miasta w organizacji darmowego czasu wolnego dla dzieci, młodzieży, dorosłych oraz seniorów.

1.5.4. Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej

Na terenie gminy miejskiej Pabianice działa Miejskie Centrum Pomocy Społecznej. W ramach MCPS funkcjonują trzy wydziały: Wydział Pomocy Środowiskowej, Wydział Świadczeń Rodzinnych i Alimentacyjnych oraz Wydział Administracji i Świadczeń. W Wydziale Pomocy Środowiskowej pracują pracownicy socjalni, realizujący zadania zgodnie z Ustawą o pomocy społecznej. Pomoc świadczona jest osobom potrzebującym wsparcia w przezwyciężaniu trudnej sytuacji życiowej, podejmowane są działania mające na celu ustabilizowanie sytuacji życiowej tak, aby stworzyć im warunki na samodzielne życie. Pracownicy socjalni zajmują się kompleksową pomocą rodzinom zagrożonym wykluczeniem społecznym. Na podstawie dokonanej analizy i diagnozy sytuacji rodziny

³³Dom Kultury „Barak”. [online] [dostęp: 27.08.2016]; <http://psm-pabianice.pl/dom-kultury-barak/#>

przyznawana jest pomoc materialna i niematerialną oraz prowadzone są działania prewencyjne i zapobiegawcze. W WPS wydzielone są następujące sekcje: Sekcja ds. Usług Opiekuńczych – pracownicy socjalni kierują do rodzin potrzebujących pomocy opiekunki osób starszych, które zajmują się pomocą kompleksową w zakresie zaspokajania codziennych potrzeb życiowych klientów, wykonywania czynności pielęgnacyjno - higienicznych i opiekuńczych, pomocy w załatwianiu bieżących spraw podopiecznych; Sekcja ds. Domów Pomocy Społecznej – zajmująca się przyjmowaniem wniosków i kierowaniem osób do domów pomocy społecznej oraz ustalaniem odpłatności przez klientów i ich rodziny; Sekcja ds. Pomocy Osobom Bezdomnym – w ramach której pracownicy socjalni podejmują działania mające na celu integrację osób wykluczonych społecznie i odrzuconych z uwagi na bezdomność; Sekcja ds. Wspierania Rodziny – obejmująca swoim zakresem koordynowanie i nadzorowanie pracy asystentów rodziny oraz pracę z rodzinami biologicznymi dzieci, które zostały czasowo umieszczone w instytucjonalnej lub rodzinnej pieczy zastępczej.

W Wydziale Świadczeń Rodziny i Alimentacyjnych realizowana jest wypłata świadczeń rodzinnych, opiekuńczych i rodzicielskich oraz wychowawczych w ramach Programu Rodzina 500+. Natomiast w Wydziale Administracji i Świadczeń przygotowywane są decyzje i postanowienia, sporządzane są listy wypłat oraz następuje rozliczanie zrealizowanej pomocy na podstawie dokumentacji.

Ponadto w ramach MCPS działa Dzienny Ośrodek Adaptacyjny dla Osób Niepełnosprawnych, który prowadzi kompleksową rehabilitację psychofizyczną i społeczną oraz Warsztaty Terapii Zajęciowej adresowane do osób niepełnosprawnych, głównie niepełnosprawnych intelektualnie³⁴. Ponadto w strukturach MCPS od stycznia 2004 r. funkcjonuje Ośrodek Profilaktyki i Integracji Społecznej, który koordynuje i realizuje zadania ujęte w Miejskim Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz te, które wynikają z ustaw kompetencyjnych w obszarze polityki społecznej gminy. W Ośrodku działają m.in.: Klub Integracji Społecznej, Punkt Konsultacyjny ds. rozwiązywania problemów alkoholowych, Punkt Konsultacyjny ds. narkomanii, HIV i AIDS, Punkt Konsultacyjny dla Ofiar Przemocy w Rodzinie, Ośrodek Edukacji Uzupełniającej, Program Antynikotynowy oraz Pomarańczowa Linia³⁵.

W Pabianicach funkcjonuje Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, Koło w Pabianicach będące ogólnopolską pozarządową i niedochodową organizacją, którą tworzą rodzice i opiekunowie osób niepełnosprawnych intelektualnie. Praca Stowarzyszenia trwa nieprzerwanie od 1964 r. i jest bezpośrednią kontynuacją działalności Komitetów i Kół Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski przy Towarzystwie Przyjaciół Dzieci. Stowarzyszenie na każdym szczeblu swojej działalności reprezentuje

³⁴*Miejskie Centrum Pomocy Społecznej w Pabianicach*. [online] [dostęp: 19.12.2015]; <http://mcps.pabianice.pl/>

³⁵*Ośrodek Profilaktyki i Integracji Społecznej OPiIS*. [online] [dostęp: 19.12.2015]; http://opiis.com.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=53&Itemid=54

interesy osób niepełnosprawnych intelektualnie i ich rodzin. Pabianickie Koło jest jednym ze 125 Kół Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym istniejących w całej Polsce. Pieczę nad Stowarzyszeniem sprawuje Zarząd Główny w Warszawie. PSOUU - Koło w Pabianicach współpracuje z wieloma organizacjami i instytucjami zarówno w mieście jak i w województwie. W dniu 24 lutego 2010 r. PSOUU - Koło Pabianice uzyskało status Organizacji Pożytku Publicznego³⁶.

Istotną instytucją działającą w Pabianicach jest Środowiskowy Dom Samopomocy, (ŚDS) powstały w 1997 r. Jest to placówka Urzędu Miasta Pabianic, bezpośrednio podlegająca pod Wydział Spraw Społecznych i Gospodarczych, będąca ośrodkiem wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi i niepełnosprawnych intelektualnie. Głównym celem działań placówki jest podtrzymywanie efektów leczenia, integracja ze środowiskiem lokalnym, przewycięzanie trudnych sytuacji życiowych pojawiających się zwłaszcza w związku z wykluczeniem społecznym. Ważnym zadaniem jest również wspieranie użytkowników Domu w rozwijaniu umiejętności samopomocy oraz w ich dążeniu do usamodzielnienia. Osobom korzystającym z usług ŚDS oferowany jest kontakt z terapeutami zajęciowym, instruktorami terapii zajęciowej, psychologiem, pedagogiem, pracownikiem socjalnym, asystentem osoby niepełnosprawnej oraz pielęgniarką³⁷.

Zasięg korzystania z pomocy społecznej rozumiany jest jako udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem. Wskaźnik ten dla lat 2010-2014 znajduje się w przedziale od 6,2% (2010 r.) do 6,4% (2012 r.), by w 2014 r. spaść do wartości 5,8%. Wskaźnik ten obliczony dla powiatu wynosi 5,6%, a dla województwa 7,6%. W ramach udzielonych świadczeń dominują świadczenia na rzecz rodzin, których dochód na osobę znajduje się poniżej kryterium ustawowego (kryterium dochodowe).

Tabela 23 Zasięg korzystania z pomocy społecznej według kryterium dochodowego w latach 2010-2014

Jednostka terytorialna	poniżej kryterium dochodowego [%]					powyżej kryterium dochodowego [%]			
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013
województwo łódzkie	5,3	5,0	5,8	6,0	5,4	3,0	2,9	2,1	2,2
powiat pabianicki	3,6	3,4	4,1	4,1	3,6	2,5	2,6	2,1	2,0
gmina miejska Pabianice	3,6	3,5	4,3	4,4	3,8	2,6	2,7	2,1	2,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Główny Urząd Statystyczny. [online] [dostęp: 17.12.2015]; <http://stat.gov.pl/>

³⁶*Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Pabianicach*. [online] [dostęp: 26.08.2016]; <http://bazy.ngo.pl/search/info.asp?id=2838>

³⁷*Oferta*. [online] [dostęp: 26.08.2016]; <http://sdspabianice.pl/oferta>

Pomoc przyznawana jest głównie rodzinom, których dochód na osobę znajduje się poniżej kryterium dochodowego.

Rzeczywista liczba rodzin objętych świadczeniami przyznawanymi w ramach zadań zleconych i zadań własnych bez względu na formę i rodzaj świadczenia -

w 2014 r. 1 590 rodzin otrzymywało zasiłki rodzinne wraz z dodatkami na dzieci, a liczba dzieci wynosiła 2 599. Kwota świadczeń rodzinnych wyniosła 4 650 997 złotych (dane GUS za 2014 r.).

Tabela 24 Osoby i rodziny korzystające z pomocy i wsparcia

Kategoria pomocy	Liczba rodzin			
	2010	2011	2012	2013
liczba osób w rodzinach, którym decyzją przyznano świadczenie	4 502	4 302	4 502	4 302
liczba osób długotrwale korzystających ze świadczeń	1 099	1 096	1 099	1 096

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: *Miejskiego Centrum Pomocy Społecznej w Pabianicach*.

Najczęstsze przyczyny korzystania ze świadczeń to bezrobocie oraz długotrwała lub ciężka choroba.

Tabela 25 Struktura rodzin w gminie Miejskiej Pabianice, którym przyznano pomoc według powodów przyznania pomocy

Przyczyny korzystania ze świadczeń pomocy społecznej [%]	2010	2014
ubóstwo	41	48
potrzeba ochrony macierzyństwa, w tym wielodzietność	6	5
bezrobocie	56	52
niepełnosprawność	33	31
długotrwała lub ciężka choroba	47	45
bezzradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	32	25
alkoholizm	4	4
narkomania	0	0
przemoc w rodzinie	1	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych: *Miejskiego Centrum Pomocy Społecznej w Pabianicach*.

Na terenie gminy miejskiej Pabianice usługi medyczne świadczone są przez:

- PCM Sp. z o.o. Przychodnia rejonowa nr 3;
- PCM Sp. z o.o. Przychodnia rejonowa nr 1;
- NZOZ „Hallux-Med”;
- NZOZ „Eskulap” Poradnia Zdrowia Rodzinnego;
- NZOZ Centrum Dermatologii;
- NZOZ „Vitasana”;
- SPZOZ „Pabian-Med”;
- NZOZ „Eli-Ta”;

- NZOZ „Alergomed”;
- NZOZ Centrum Medyczne „Pro-Med” Sp. z o.o.;
- NZOZ „Mój Lekarz Rodzinny” s. c.;
- „D.D.J.-Med” Spółka Cywilna Barbara Dresler, Barbara Dryńska, Wojciech Jerzyński;
- NZOZ „Mac-Med”;
- NZOZ „Selwa”;
- NZOZ „Puls – Med.”;
- NZOZ Medicor-Med;
- NZOZ Centrum Medyczne „Ka-Med.” Sp. z o.o.;
- NZOZ „Nasz Dentysta” Spółka Cywilna Katarzyna Kowalska-Frańczak, Bartosz Frańczak;
- Gabinet Stomatologiczny Beata Juśkiewicz;
- Przychodnie Lekarskie „Johamed”;
- Pabianickie Centrum Medyczne Sp. z o.o.;
- „Prodent” Daria Szymańska;
- Grupowa Praktyka Lekarska „Stom-Cess” s.c.;
- Centrum Medyczne „Pro-Med” Sp. z o.o.;
- NZOZ „Dent-A” Grażyna Łuczak³⁸.

Wskazane powyżej podmioty świadczą usługi podstawowej opieki zdrowotnej, ambulatoryjnej opieki specjalistycznej, stacjonarnej całodobowej opieki szpitalnej, stacjonarnej całodobowej opieki poza szpitalnej. Na terenie gminy miejskiej Pabianice udzielono w 2014 r. 577 119 porad lekarskich. Na obszarze gminy miejskiej Pabianice działa 35 aptek.³⁹

Specjalistyczną opiekę zdrowotną zapewnia Pabianickie Centrum Medyczne Sp. z .o.o, które prowadzi działalność w zakresie:

1. Podstawowej opieki zdrowotnej, w ramach dwóch przychodni: POZ na terenie miasta Pabianic, oraz nocnej i świątecznej pomocy medycznej POZ;
2. Ambulatoryjnej opieki specjalistycznej, którą zapewniają następujące poradnie specjalistyczne: urologiczna, alergologiczna dla dzieci, chirurgiczna dla dzieci, chirurgiczna, urazowo-ortopedyczna, neonatologiczna, preluksacyjna, leczenia wad postawy u dzieci, nefrologiczna, onkologiczna, gastroenterologiczna, okulistyka, ginekologiczno-położnicza, diabetologiczna, neurologiczna, neurologiczna dla dzieci, gruźlicy i chorób płuc, kardiologiczna (z gabinetem EKG), dermatologiczna, medycyny pracy z pracownią psychologiczną, otolaryngologiczna, logopedyczna, psychologiczna leczenia uzależnień, zdrowia psychicznego, rehabilitacyjna stomatologiczna, ortodontyczna, chirurgii stomatologicznej. W zakresie ambulatoryjnego leczenia psychiatrycznego w PCM Sp. z o. o. funkcjonuje: poradnia psychiatryczna, poradnia psychologiczna , poradnia leczenia uzależnień oddział

³⁸Placówki medyczne. [online] [dostęp: 16.12.2015]; <http://um.pabianice.pl/contents/content/157/316>

³⁹Apteki i punkty apteczne. Główny Urząd Statystyczny. [online] [dostęp: 16.12.2015]; <http://stat.gov.pl/>

dzienny psychiatryczny. W zakresie ambulatoryjnej rehabilitacji w PCM Sp. z o. o. funkcjonują: poradnia rehabilitacyjna, zakład rehabilitacji, ośrodek rehabilitacji dziennej. Leczenie stomatologiczne natomiast zapewniają: poradnia stomatologiczna poradnia ortodontyczna poradnia chirurgii stomatologicznej;

3. Stacjonarnych całodobowych świadczeń szpitalnych, które realizowane są poprzez następujące oddziały szpitalne: oddział ratunkowy (SOR), oddział wewnętrzny I, oddział wewnętrzny II, oddział dziecięcy, oddział neonatologiczny z patologią noworodka, oddział ginekologiczno-położniczy, oddział chirurgii ogólnej i naczyniowej, oddział chirurgii naczyniowej, oddział chirurgii urazowo - ortopedycznej, oddział urologiczny, oddział neurologiczny, oddział udarowy, oddział anestezjologii i intensywnej terapii, blok operacyjny, blok porodowy, jak również szkoła rodzenia, sterylizatornia oraz apteka. W zakresie psychiatrii funkcjonują oddziały tj: oddział psychiatryczny kobiecy i męski, ośrodek leczenia alkoholowych zespołów abstynencyjnych, oddział psychiatryczny dla przewlekle chorych. W zakresie rehabilitacji funkcjonują oddziały takie jak: oddział rehabilitacyjny, oddział rehabilitacji neurologicznej wczesnej;

4. Stacjonarnej całodobowej pozaszpitalnej opieki zdrowotnej, prowadzonej w zakresie Zakładu Opiekuńczo – Leczniczego.

Ponadto w Pabianickim Centrum Medycznym Sp. z o. o. funkcjonują następujące zakłady i pracownie diagnostyczne: zakład diagnostyki obrazowej i elektrodiagnostyki (pracownia RTG, USG, tomografii komputerowej, EEG EKG) specjalistyczna pracownia endoskopii, laboratorium diagnostyczne, pracownia serologii transfuzjologicznej, zakład patomorfologii (pracownia histopatologiczna). W roku 2015 przyjęto do szpitala łącznie 27 575 pacjentów, w tym w Szpitalnym Oddziale Ratunkowym z Izbą Przyjęć udzielono 11 835 porad zakończonych odmową przyjęcia do szpitala ⁴⁰. W przychodniach specjalistycznych przyjęto 103 254 pacjentów, w przychodni stomatologicznej - 15 491 pacjentów, w ramach POZ 68 458 pacjentów, w ramach nocnej ambulatoryjnej opieki lekarskiej – 13 671 pacjentów oraz w ramach nocnej wyjazdowej opieki lekarskiej – 1 624 pacjentów. Ponadto na terenie miasta Pabianic działają gabinety profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej w następujących szkołach: szkoły podstawowe nr 1, 3, 5, 8, 9, 13, 14 i 17, gimnazja nr 1, 2, 3, I i II Liceum Ogólnokształcące, Zespół Szkół Ogólnokształcących im. Św. Wincentego a`Paulo, oraz Zespół Szkół Prywatnych „Heureka”.

Według danych Narodowego Funduszu Zdrowia najdłuższy czas oczekiwania na miejsce na oddziale (powyżej 100 dni) w Pabianickim Centrum Medycznym dotyczy oddziału rehabilitacyjnego (307 dni, 395 osób oczekujących), ośrodka rehabilitacji dziennej (185 dni, 103 osoby oczekujące), oddziału chirurgii urazowo-ortopedycznej (178 dni, 35 osób oczekujących). Najdłuższy czas oczekiwania na wizytę (powyżej 100 dni) w poradni Pabianickiego Centrum Medycznego dotyczy poradni stomatologicznej (301 dni, 76 osób oczekujących), poradni ortodontycznej (127 dni, 124 osoby

⁴⁰*Pabianickie Centrum Medyczne*. [online] [dostęp: 16.12.2015]; <http://www.pcmnzo.pl/index.php>

oczekujące), poradni gastroenterologicznej (119 dni, 3 osoby oczekujące), poradni diabetologicznej (113 dni, brak danych o liczbie osób oczekujących), poradni rehabilitacyjnej (103 dni, 7 osób oczekujących), poradni gruźlicy i chorób płuc (101 dni, 107 osób oczekujących). Natomiast powyżej 30 dni, a do 100 dni oczekuje się na miejsce na następujących oddziałach: zakład rehabilitacji, oddział chirurgii ogólnej i naczyniowej oraz na wizytę w następujących przychodniach: alergologicznej dla dzieci, urazowo-ortopedycznej, stomatologicznej oraz pracowni endoskopii. W pozostałych placówkach medycznych na terenie miasta Pabianic najdłużej czeka się na wizyty do: stomatologa, diabetologa, okulisty, kardiologa, alergologa, rehabilitanta i fizjoterapeuty⁴¹.

1.5.5. Bezpieczeństwo publiczne

W gminie miejskiej Pabianice mieści się Komenda Powiatowa Policji. W komendzie funkcjonują następujące wydziały: kryminalny, dochodzeniowo-śledczy, prewencji, ruchu drogowego oraz referaty: patrolowo-interwencyjny, oraz do walki z przestępczością gospodarczą i korupcją. Miasto podzielone jest na 12 rejonów podległych osobnym dzielnicowym. KPP w Pabianicach bierze udział w ogólnopolskich kampaniach społecznych takich jak: „Użyj wyobraźni” oraz „Wspólne osiedla”⁴².

W gminie miejskiej Pabianice mieści się Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej której podlegają jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej z powiatu pabianickiego. Jednostka Ratowniczo - Gaśnicza z miasta Pabianic posiada trzy wozy strażackie i należy do Krajowego Systemu Ratowniczo - Gaśniczego. Priorytetem Jednostki jest organizacja oraz prowadzenie akcji ratowniczo-gaśniczych, czyli likwidacja skutków powstałych pożarów i innych miejscowych zagrożeń. Do zadań jednostki należy również rozpoznawanie zagrożeń pożarowych oraz organizowanie i udział w ćwiczeniach doskonalących. Ponadto Jednostka realizuje działania w celu propagowania kultury fizycznej poprzez organizowanie zajęć sportowych czy uczestnictwa czynnego w różnego rodzaju zawodach sportowych na szczeblu powiatowym, wojewódzkim i krajowym⁴³.

Na terenie miasta Pabianice funkcjonuje również Straż Miejska, powołana w dniu 1 lipca 1991r. w celu ochrony porządku publicznego na terenie miasta Pabianice. Nadzór nad funkcjonowaniem Straży Miejskiej w Pabianicach sprawuje Prezydent Miasta Pabianic. Straż Miejska poprzez swoje działania wspiera organizatorów imprez na terenie miasta, udziela asyst przy czynnościach pracowników innych instytucji, kontroluje kierowców m.in. przez zakładanie na koła pojazdów urządzeń blokujących. Ponadto Straż patroluje oraz monitoruje centrum miasta za pomocą kamer. W ramach działań tej jednostki funkcjonuje „EKO-patrol”, który dozoruje obrzeża miasta pod kątem niezgodnego z przepisami pozbywania się odpadów

⁴¹*Ogólnopolski Informator o Czasie Oczekiwania na Świadczenia Medyczne.* [online] [dostęp: 18.12.2015]; <http://kolejki.nfz.gov.pl/Informator/Index/>

⁴²*Komenda Powiatowa Policji Pabianice.* [online] [dostęp: 18.12.2015]; http://www.pabianice.policja.gov.pl/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1

⁴³*Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza.* [online] [dostęp: 19.12.2015]; <http://www.strazpozarna.com.pl/straz/index.php/pracownicy-jednostki.html>

stałych oraz płynnych. Ponadto strażnicy z patrolu zajmującego się profilaktyką szkolną, poprzez działania polegające m.in. na organizowaniu spotkań, pogadanek oraz konkursów z dziećmi i młodzieżą szkolną, propagują wśród uczniów zasady prawidłowego zachowania się w sytuacjach zagrożenia⁴⁴.

1.6. Wnioski

Najważniejsze mocne strony Miasta stanowiące o jego potencjalne rozwojowym to przede wszystkim:

1. Bliskie położenie Miasta względem stolicy regionu – Łodzi – atuty wynikające z położenia to przede wszystkim bliskość dużego rynku pracy, ośrodka administracyjnego, akademickiego, usług zdrowotnych i kulturalnych wyższego rzędu, centrum komunikacyjnego.
2. Centralne położenie w sieci transportowej w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem położenia w sieci dróg kołowych.
3. Bogate, wielowiekowe, zróżnicowane dziedzictwo historii, kultury i religii.
4. Bogate dziedzictwo gospodarcze związane przede wszystkim z historią przemysłu włókienniczego.
5. Przynależność do Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego.

Najważniejsze słabe strony Miasta stanowiące barierę rozwojową to przede wszystkim:

1. Postępujący proces depopulacji związany z migracjami na tereny wiejskie i suburbanizacją Miasta;
2. Wysokie na tle powiatu pabianickiego i województwa łódzkiego natężenie bezrobocia..
3. Wysoki stopień dekapitalizacji przestrzeni publicznej oraz substancji mieszkaniowej zwłaszcza w reprezentacyjnych częściach Miasta.
4. Wysoki stopień dekapitalizacji stanu technicznego dróg.
5. Zły stan techniczny infrastruktury transportu tramwajowego, autobusowego i dekapitalizacji taboru.

Najważniejsze szanse rozwoju Miasta pozwalające wykorzystać mocne strony i minimalizować oddziaływanie słabych stron to przede wszystkim:

1. Wykorzystanie potencjału lokalizacyjnego Miasta.
2. Identyfikacja funkcji Miasta – wiodącej i wspomagających i ich konsekwentna realizacja.
3. Kształtowanie przestrzeni przyjaznej zamieszkaniu i budującej wizerunek Miasta o wysokiej jakości usługach publicznych.
4. Wykorzystanie dziedzictwa historii, kultury, przemysłu dla rozwoju i promocji Miasta. Budowanie wizerunku miasta kultury i rekreacji.

⁴⁴O nas. [online] [dostęp: 26.08.2016]; <http://strazmiejskapabianice.pl/index.php/strona-glowna/>

5. Wzmocnienie powiązań transportowych z Łodzią.
6. Opracowanie i realizacja programu rewitalizacji w powiązaniu ze strategią niskoemisyjną.

Najważniejsze zagrożenia rozwoju Miasta osłabiające mocne strony i wzmacniające oddziaływanie słabych stron to przede wszystkim:

1. Konkurencja ze strony innych ośrodków miejskich i wiejskich w tym wewnątrz obszaru metropolitalnego oraz konkurencja ze strony innych obszarów metropolitalnych.
2. Zmienne prawo wynikające z różnic światopoglądowych i politycznych na szczeblu rządowym.
3. Wysoka konkurencja w zakresie pozyskiwania środków z dotacji zewnętrznych.
4. Depopulacja Łodzi i wpływ na założenia rozwoju Pabianic.

Rekomendacje:

1. Przyjęcie specjalizacji dominującej, którą jest funkcja miasta przyjaznego mieszkańcom.
2. Przyjęcie specjalizacji wspomagającej I, którą jest funkcja przemysłowa.
3. Przyjęcie specjalizacji wspomagającej II, którą jest funkcja kulturotwórcza i rekreacyjna.
4. Identyfikacja obszarów zdegradowanych i podjęcie działań rewitalizacyjnych.
5. Realizacja strategii niskoemisyjnej, w tym oprawa efektywności wykorzystania energii w budynkach użyteczności publicznej oraz optymalizacja zużycia energii cieplnej poprzez wymianę i przebudowę zlokalizowanych na terenie miasta głównych sieci magistralno - przesyłowych i rozdzielczych
6. Zaangażowanie społeczności lokalnej w działania strategiczne i operacyjne w samorządzie.
7. Rozwój narzędzi promocji gospodarczej i kulturalnej Miasta.
8. Aktywne i twórcze uczestnictwo w Łódzkim Obszarze Metropolitalnym, w tym wykorzystanie szans dla modernizacji transportu tramwajowego.

2. Wizja i misja

2.1. Wizja

Na potrzeby opracowania niniejszej Strategii wizja Miasta Pabianice zdefiniowana została w następujący sposób:

W 2022 r. na terenie Miasta Pabianice:

- panują atrakcyjne warunki do zamieszkania;
- przestrzeń cechuje estetyka i ład;
- dziedzictwo kulturowe jest dobrze zachowane i promowane;
- mieszkańcy wykazują wysoką aktywność obywatelską i chętnie uczestniczą w procesach integracyjnych;
- władze samorządowe i instytucje publiczne komunikują się z mieszkańcami, informując o prowadzonych i planowanych działaniach;
- turystyka zwłaszcza kulturowa stanowi ważny element lokalnego rynku pracy i dochodów miasta;
- istnieje korzystny klimat dla rozwoju inwestycji, przedsiębiorczości i zatrudnienia;
- rozwija się edukacja i wzrasta kapitał intelektualny;
- placówki oświatowe (szkoły i przedszkola) są nowoczesne, dofinansowane i posiadają nowoczesną bazę dydaktyczną (nowoczesne pomoce dydaktyczne i sprzęt multimedialny) oraz sportowo- rekreacyjną (boiska i place zabaw);
- dostęp do opieki medycznej jest dobrze zabezpieczony;
- przestrzeń gminy pozbawiona jest barier dla osób niepełnosprawnych;
- wykorzystywane są odnawialne źródła energii i istotnie ograniczono emisję zanieczyszczeń do ekosystemu;
- obszar jest dobrze skomunikowany zewnętrznemu oraz spójny wewnętrznie pod względem transportowym;

Wizja została sformułowana w możliwie jak najbardziej przystępny sposób tak, aby przekaz był czytelny dla każdego odbiorcy. Podkreśla się, że wizja (jak również opisana poniżej misja) są wypadkową wszystkich działań planowanych w SRMP i mają za zadanie łączyć poszczególne działania w ramach jednej idei.

2.2. Misja

Na potrzeby opracowania niniejszej Strategii misja Miasta Pabianice zdefiniowana została w następujący sposób:

Misją Miasta Pabianice jest umożliwienie rozwoju mieszkańcom miasta i ich dzieciom, skutkującego:

- zaangażowaniem mieszkańców;
- rozwojem gospodarczym miasta;
- realizowaniem zasad polityki równości płci i równości szans oraz uwzględnieniem potrzeb grup defaworyzowanych;
- uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju, gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów.

Misja precyzyjnie wskazuje cel działania Miasta Pabianice oraz precyzuje kluczowe obszary Strategii. Misja została sformułowana w możliwie jak najbardziej przystępny sposób tak, aby przekaz był czytelny dla każdego odbiorcy.

3. Założenia strategiczne

3.1. Logika założeń strategicznych

W rezultacie analizy:

- wyzwań rozwojowych określonych w dokumentach strategicznych wyższego rzędu, w tym: Strategia Europa 2020; Polska 2030. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności (DSRK); Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo; Krajowy Program Reform – Europa 2020; Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie; Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego do 2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego 2014-2020; Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020; Program Operacyjny Polska Cyfrowa 2014-2020; Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój; Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020; Program Operacyjny Inteligentny Rozwój oraz Programy Operacyjne Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014-2020;
 - potrzeb inwestycyjnych określonych w trakcie badań ankietowych, badań kwestionariuszowych, warsztatów strategicznych i analizy dokumentów źródłowych;
 - nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej, w ramach której różnorodna gama podmiotów uzyska możliwość dofinansowania projektów rozwojowych i która premiuje, oprócz znanych z poprzedniego okresu programowania wartości horyzontalnych (np. równość szans, zrównoważony rozwój, ochrona środowiska, wykorzystanie technik informacyjnych i komunikacyjnych, zatrudnienie), także działania zintegrowane i realizowane w formule partnerstwa publiczno-prywatnego i publiczno - społecznego, wielopoziomowe zarządzanie, oraz większe zaangażowanie innych partnerów rozwoju;
 - ogólnych rozwiązań instytucjonalizacji działalności rozwojowej określonych przepisami prawa, w tym przede wszystkim w Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446) oraz Ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2016 r. poz. 383);
- a. rekomenduje się przyjęcie logiki interwencji opartej o następujące specjalizacje:
- Specjalizacja dominująca – funkcja miasta przyjaznego mieszkańcom;
 - Specjalizacja wspomagająca I – funkcja przedsiębiorcza i przemysłowa;
 - Specjalizacja wspomagająca II – funkcja kulturotwórcza i rekreacyjna.

Tabela 26 Logika założeń strategicznych

Specjalizacja	Cel strategiczny	Pole operacyjne
Specjalizacja dominująca – funkcja miasta przyjaznego mieszkańcom	Zapewnienie wysokiej jakości warunków do życia i pracy poprzez podniesienie jakości infrastruktury i usług publicznych oraz zaangażowanie mieszkańców w sprawy lokalne	1.1. Mieszkalnictwo
		1.2. Edukacja
		1.3. Aktywne i zdrowe społeczeństwo
		1.4. Włączenie i aktywność społeczna
		1.5. Infrastruktura techniczna
		1.6. Efektywne zarządzanie w samorządzie
Specjalizacja wspomagająca I – funkcja przedsiębiorcza i przemysłowa	Absorpcja kapitału inwestycyjnego, rozwój współpracy gospodarczej, wzrost przedsiębiorczości i zatrudnienia oraz innowacyjności w sektorze MŚP	2.1. Strefa inwestycyjna 2.2. Obsługa inwestora promocja gospodarcza 2.3. Lokalna przedsiębiorczość i rynek pracy
Specjalizacja wspomagająca II – funkcja kulturotwórcza i rekreacyjna	Wykorzystanie dziedzictwa historii i kultury na potrzeby rozwoju turystyki rekreacji	3.1. Rewitalizacja i estetyka przestrzeni publicznej 3.2. Dziedzictwo kultury i przyrody 3.3. Turystyka i rekreacja

Źródło: Opracowanie własne.

3.2. Specjalizacja dominująca – funkcja miasta przyjaznego mieszkańcom

Celem głównym Specjalizacji dominującej, którą określono jako funkcja miasta przyjaznego mieszkańcom, jest zapewnienie wysokiej jakości warunków do życia i pracy poprzez podniesienie jakości infrastruktury i usług publicznych oraz zaangażowanie mieszkańców w sprawy lokalne. Założono iż w horyzoncie SRMP możliwe będzie przekształcenie Pabianic w miejsce atrakcyjne do zamieszkania. Oczywiście jest, że Pabianice nie mogą bezpośrednio konkurować, z atrakcyjnym w skali województwa, łódzkim rynkiem pracy, dość korzystnym klimatem inwestycyjnym, czy wzrastającą rozpoznawalnością turystyczną stolicy regionu w Europie. Stosunkowo najmniejsza strata komparatywna to w porównaniu do innych jednostek samorządowych występująca w obszarze atrakcyjności mieszkaniowej. Wnioski te wypracowano w trakcie spotkań warsztatowych. Konieczność silnego ukierunkowania na funkcję mieszkaniową wraz z usługami i infrastrukturą towarzyszącą wynika także z wyników badania ankietowego i katalogu pożądanych przez mieszkańców zmian. W związku z powyższym zdecydowano o rozwoju funkcji miasta przyjaznego mieszkańcom, która winna cechować się zwiększoną dostępnością do mieszkań, w tym komunalnych, wysokim poziomem usług publicznych (przede wszystkim edukacyjnych, zdrowotnych, czasu wolnego), dostępną, otwartą i przyjazną środowisku infrastrukturą techniczną oraz efektywnie zarządzanym samorządem.

O atrakcyjności mieszkaniowej decyduje dostępność do zasobów mieszkaniowych, toteż zadbać należy o uporządkowanie sfery przestrzennej, wydzielenie i zagospodarowanie terenów pod zabudowę mieszkaniową. Ponadto przeprowadzona zostanie inwentaryzacja komunalnych zasobów mieszkaniowych. Bezpośrednim efektem inwentaryzacji będzie określenie potencjału i kierunków rozwoju budownictwa komunalnego i socjalnego, w tym poprzez wykorzystanie istniejącej substancji mieszkaniowej (opracowanie zasad przystosowania zdewastowanej substancji mieszkaniowej na potrzeby mieszkaniowe). Uwzględnione zostaną także środowiskowe uwarunkowania, poprzez zaplanowaną głęboką modernizację energetyczną budynków sektora mieszkaniowego wraz z zastosowaniem źródeł energii odnawialnej.

O atrakcyjności miasta jako miejsca dobrego do osiedlenia się decydować będzie także dostępność i poziom usług publicznych oraz jakość infrastruktury technicznej. Z perspektywy mieszkańca niewątpliwie kluczowe znaczenie będą miały usługi opieki nad dziećmi do lat 3, wychowania przedszkolnego, edukacyjne, zdrowotne, usługi czasu wolnego i komunikacja. Natomiast w obszarze rozwoju infrastruktury szczególny nacisk zostanie położony na infrastrukturę komunikacyjną, bezpieczeństwo publiczne oraz gospodarkę niskoemisyjną.

3.2.1. Pole operacyjne 1.1. Mieszkalnictwo

Rozwój mieszkalnictwa jest sprawą tyle istotną co skomplikowaną. W odpowiedzialności samorządu lokalnego znajduje się przede wszystkim rozwój komunalnych zasobów mieszkaniowych oraz w przypadku osób wymagających wsparcia także socjalnego. W tym kontekście Miasto Pabianice winno w pierwszej kolejności dokonać szczegółowej inwentaryzacji komunalnych zasobów mieszkaniowych i ocenić skalę dekapitalizacji i potrzeb infrastrukturalnych. Z ogólnej analizy zasobów mieszkaniowych wynika, iż w pierwszej kolejności można i należy przeprowadzić inwestycje związane z głęboką modernizacją energetyczną zasobów komunalnych oraz modernizacją części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych.

Inwestycje w mieszkalnictwo w dużej mierze zależą od uwarunkowań rynku nieruchomości oraz koniunktury na rynku prywatnego budownictwa mieszkaniowego. W tej materii władze samorządowe, jeśli rzeczywiście dążą do rozwoju mieszkalnictwa, winny prowadzić politykę promocji mieszkalnictwa i budować klimat przyjazny potencjalnym inwestorom budownictwa wielorodzinnego lub indywidualnego. Dla wzmocnienia funkcji mieszkaniowej jest niezbędne wzmocnienie działalności wspólnot mieszkaniowych, w tym propagowanie idei pozyskiwania środków z funduszy UE na modernizację, remont i odnowę wielorodzinnych budynków mieszkalnych.

3.2.2. Pole operacyjne 1.2. Edukacja

Celem pola operacyjnego jest ograniczenie barier w dostępie do edukacji oraz stworzenie warunków dla nieskrępowanego rozwoju osobowościowego i kompetencyjnego dzieci i młodzieży, prowadzących do wypracowania umiejętności odnajdywania się w otoczeniu oraz zwiększenia szans na zatrudnienie. W dobie informatyzacji i rozwijającej się technologii niezbędne jest wypracowanie

u dzieci i młodzieży kompetencji w posługiwaniu się narzędziami z dziedziny technologii informacyjno – komunikacyjnej. Rosnąca konkurencja na rynku pracy wymaga kształtowania postaw aktywnych i kreatywnych, a także otwartości wobec świata i asertywności. Istotna jest także identyfikacja predyspozycji intelektualnych, a w dalszej kolejności zawodowych na możliwie wczesnych etapach kształcenia oraz rozwijanie kluczowych umiejętności nie tylko u dzieci szczególnie uzdolnionych.

W tym duchu budowana jest Pabianicka Koncepcja Edukacyjna. W swej idei PKE ma wytyczać kierunki działań podejmowanych przez władze miejskie oraz inne podmioty zainteresowane rozwojem edukacji w mieście. PKE ma kreować określony klimat stwarzany przez miasto dla swoich obywateli oraz wyznaczać ramy funkcjonowania szkół i przedszkoli, w których edukacja będzie miała na celu: sprzyjanie postawom kreatywnym, otwartym, sprzyjanie rozwojowi własnych zainteresowań, odnajdywanie potencjałów, rozwój innowacyjności, czerpanie korzyści z różnorodności, rozwój umiejętności współpracy. PKE ma uwzględniać wymogi współczesnego społeczeństwa, które powodują, że jednostki i społeczności stają w obliczu konieczności ciągłego doskonalenia, dopasowywania się do ciągle zmieniających się warunków gospodarczych, społecznych, kulturowych, podnoszenia kwalifikacji oraz kreatywnego myślenia i działania. PKE ma wspierać jednostki edukacyjne poprzez wskazywanie koncepcji i rozwiązań pedagogicznych, opartych na humanistycznym fundamencie uwzględniającym szacunek dla wszystkich uczestników procesu edukacji i ich praw, czerpanie korzyści z różnorodności oraz rozwijanie indywidualnych predyspozycji przy jednoczesnym budowaniu poczucia wspólnoty, tożsamości lokalnej i umiejętności funkcjonowania w różnorodnych wymiarach życia społecznego.

2.2.3. Pole operacyjne 1.3. Aktywne i zdrowe społeczeństwo

W ramach pola operacyjnego wysiłki zostaną skoncentrowane na cywilizacyjnych aspektach ochrony zdrowia, w tym na zagrożeniach epidemiologicznych i demograficznych dla utrzymania dobrego stanu zdrowia obecnych i przyszłych zasobów pracy. Priorytetem rozwoju będzie promowanie i wdrażanie programów profilaktycznych i zdrowego stylu życia. W szczególności uwzględnione zostaną potrzeby profilaktyki i wczesnej diagnostyki problemów zdrowotnych dominujących w regionie. Dla prawidłowego rozwoju przyszłych zasobów rynku pracy niezbędne jest wdrożenie programów profilaktycznych wśród dzieci i młodzieży, przede wszystkim w zakresie chorób układu krążenia oraz chorób metabolicznych. Z perspektywy zmian demograficznych szczególnego znaczenia nabiera prowadzenie skutecznej, wszechstronnej polityki prorodzinnej. Skuteczność w.w. działań zależy w dużej mierze od mentalności i świadomości zdrowotnej, tym samym planuje się prowadzenie programów edukacyjnych i akcji promocyjnych na rzecz zdrowego stylu życia oraz regularnego korzystania z badań profilaktycznych i upowszechnianie zachowań prozdrowotnych. Wszelka działalność związana z budową/ rozbudową/ modernizacją i doposażeniem infrastruktury ochrony zdrowia jest zgodna z zapisami niniejszej strategii.

3.2.4. Pole operacyjne 1.4. Włączenie i aktywność społeczna

Celem włączenia społecznego jest udzielenie wsparcia indywidualnym osobom oraz członkom ich rodzin, pomoc w odbudowywaniu i podtrzymywaniu umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej, w powrocie do pełnienia ról społecznych oraz w podniesieniu kwalifikacji zawodowych. Usługi włączenia społecznego są skierowane do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w tym m.in. ze względu na niepełnosprawność; bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, długotrwałą lub ciężką chorobę oraz ubóstwo innego pochodzenia.

Natomiast celem działań związanych z aktywnością społeczną jest zaangażowanie mieszkańców w sprawy istotne dla Miasta oraz wzrost społecznego poparcia dla samorządowej aktywności władz. Zwiększenie aktywności mieszkańców pozwoli na efektywną realizację większości zaplanowanych kierunków działań w ramach całej strategii, bowiem wymagają one społecznej akceptacji oraz zaangażowania. Silną społeczną wrażliwość powodzenia wykazują przede wszystkim działania rewitalizacyjne, promocja zdrowego stylu życia, czy rozwój oferty kulturalnej. Tym samym planowane jest stymulowanie współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi oraz innymi jednostkami z potencjałem rozwojowym, przede wszystkim w obszarze kultury, opieki społecznej, promocji zdrowia i zdrowego trybu życia, aktywizacji osób starszych i wychowania młodzieży. Narzędziem stymulacji współpracy zewnętrznej będą inicjatywy lokalne, budżet obywatelski oraz aktywizacja stowarzyszeń w trybie ustawy o organizacjach pozarządowych.

3.2.5. Pole operacyjne 1.5. Infrastruktura techniczna

Celem pola operacyjnego jest stworzenie bazy materialnej dla realizacji kierunków działań zaplanowanych w ramach pozostałych pól operacyjnych. Zaplecze infrastrukturalne stanowi niejednokrotnie o możliwościach prowadzenia miękkich działań rozwojowych. W ramach przyjętych kierunków działań planuje się inwestycje m.in. w infrastrukturę edukacyjną, transportową, infrastrukturę bezpieczeństwa publicznego oraz gospodarkę niskoemisyjną.

3.2.6. Pole operacyjne 1.6. Efektywne zarządzanie w samorządzie

Celem pola operacyjnego jest rozwój powiązań wewnętrznych i zewnętrznych obszaru, oraz budowanie nowoczesnej i efektywnej administracji publicznej. Kierunki rozwoju społeczno - gospodarczego regionu i Polski, postępująca informatyzacja usług publicznych, wyzwania demograficzne, nowa perspektywa finansowa UE oraz wdrażanie nowoczesnych narzędzi rozwoju lokalnego (innowacyjna edukacja, ekonomia społeczna, budżety obywatelskie) wpływają na konieczność ciągłego podnoszenia kompetencji kadr administracji publicznej. Tym samym w ramach

planowania rozwoju strategicznego Pabianic zadbano również o rozwój kadr administracji publicznej oraz podnoszenie standardów procedur stosowanych w administracji samorządowej.

Strategicznym obszarem zainteresowania Miasta jest przynajmniej utrzymanie dotychczasowego poziomu intensywności współpracy zewnętrznej zarówno z partnerami krajowymi, jak i zagranicznymi. Promocja gminy będzie łączyć promocję gospodarczą (w tym szczególnie proinwestycyjną i eksportową) oraz turystyczną, kreując w sposób rzetelny, spójny i jednoznaczny atrakcyjny wizerunek gminy. Promocja gminy przebiegać będzie z wykorzystaniem całego szeregu narzędzi promocyjnych, w tym także nowoczesnych mediów społecznościowych.

Tabela 27 Kierunki działania Specjalizacja dominująca

Proponowany kierunek działania	Pole operacyjne	Podmiot odpowiedzialny	Podmiot wspierający
Inwentaryzacja komunalnych zasobów mieszkaniowych	1.1	– Urząd Miejski w Pabianicach	
Głęboka modernizacja energetyczna budynków sektora mieszkaniowego wraz z zastosowaniem źródeł energii odnawialnej	1.1	– wspólnoty mieszkaniowe – Zakład Gospodarki Mieszkaniowej w Pabianicach – mieszkańcy	– Urząd Miejski w Pabianicach
Rozwój budownictwa komunalnego i socjalnego, w tym poprzez inwentaryzację zasobów komunalnych, wykorzystanie istniejącej substancji mieszkaniowej (opracowanie zasad przystosowania zdewastowanej substancji mieszkaniowej na potrzeby mieszkaniowe)	1.1	– Urząd Miejski w Pabianicach – Zakład Gospodarki Mieszkaniowej w Pabianicach	
Wzmocnienie funkcjonowania wspólnot mieszkaniowych, w tym m.in. poprzez prowadzenie polityki informacyjnej w zakresie dotacji na modernizację, remont i odnowienie wielorodzinnych budynków mieszkalnych	1.1	– Urząd Miejski w Pabianicach	– wspólnoty mieszkaniowe
Wsparcie opieki nad dzieckiem do lat 3, w tym pozainstytucjonalnych form opieki oraz wsparcie wychowania przedszkolnego m.in. poprzez rozwój infrastruktury przedszkolnej, doposażenie w sprzęt i materiały dydaktyczne oraz w miarę wzrostu popytu poprzez zwiększenie liczby miejsc w przedszkolach	1.2.	– Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Edukacji, Kultury i Sportu; Wydział Spraw Społecznych i Gospodarczych)	– organizacje pozarządowe – prywatni przedsiębiorcy
Doposażenie jednostek edukacyjnych w sprzęt i materiały dydaktyczne na potrzeby pracowni, w tym m.in. do nauki przedmiotów kluczowych na rynku pracy, tj. matematyczno - przyrodniczych, informatycznych, języków obcych, języka	1.2.	– jednostki edukacyjne – Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Edukacji, Kultury i Sportu)	– rady rodziców – sponsorzy – mieszkańcy

polskiego – umiejętność komunikowania się w języku ojczystym oraz na potrzeby prowadzenia zajęć dodatkowych, w tym m.in. z przedsiębiorczości			
Budowanie i realizacja programów edukacyjnych m.in. w zakresie kompetencji kluczowych na rynku pracy, wsparcie nauki języków obcych; nauk matematyczno-przyrodniczych; technik informacyjno - komunikacyjnych oraz postaw kreatywności, innowacyjności, przedsiębiorczości, itp. na wszystkich etapach kształcenia	1.2.	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki edukacyjne – Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Edukacji, Kultury i Sportu) 	
Tworzenie klas tematycznych i patronackich w placówkach oświatowych	1.2.	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki edukacyjne – Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Edukacji, Kultury i Sportu) 	
Promocja edukacji zawodowej i technicznej, informowanie na temat edukacji zamawianej, rozwój systemu praktyk i staży zawodowych, promocja współpracy z sektorem przedsiębiorstw oraz rozwój działań związanych z doradztwem zawodowym na poziomie edukacji gimnazjalnej	1.2.	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Edukacji, Kultury i Sportu; Wydział Spraw Społecznych i Gospodarczych) – jednostki edukacyjne 	<ul style="list-style-type: none"> – Powiatowy Urząd Pracy – Cech Rzemiosł Różnych w Pabianicach
Wprowadzenie szkoleń, doradztwa oraz innych form podwyższania kwalifikacji dla nauczycieli i pracowników pedagogicznych, w tym m.in. pod kątem kluczowych kompetencji uczniów niezbędnych do poruszania się po rynku pracy, tj. technik informacyjno - komunikacyjnych, matematyczno - przyrodniczych, języków obcych, nauczania eksperymentalnego, właściwych postaw uczniów (kreatywności, innowacyjności, pracy zespołowej) oraz metod zindywidualizowanego podejścia do	1.2.	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Edukacji, Kultury i Sportu) – jednostki edukacyjne 	<ul style="list-style-type: none"> – Powiatowy Urząd Pracy – Powiatowy Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli i Doradztwa Metodycznego – rady rodziców – organizacje pozarządowe

ucznia i wykorzystania narzędzi wspierających pomoc psychologiczno-pedagogiczną na każdym etapie edukacyjnym			
Udział w budowaniu i realizacji kompleksowych populacyjnych programów profilaktycznych skierowanych do różnych grup docelowych (np. dzieci i młodzież, osoby aktywne na rynku pracy, kobiety w okresie prokreacyjnym, seniorzy)	1.3.	<ul style="list-style-type: none"> – Podmioty lecznicze – Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Spraw Społecznych i Gospodarczych) 	<ul style="list-style-type: none"> – Pabianickie Centrum Medyczne – organizacje pozarządowe
Promocja postaw zdrowego stylu życia przede wszystkim w populacji dzieci i młodzieży oraz seniorów	1.3.	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Edukacji, Kultury i Sportu; Wydział Spraw Społecznych i Gospodarczych) – Miejskie Centrum Pomocy Społecznej (Centrum Seniora, Ośrodek Profilaktyki i Integracji Społecznej) – Placówki oświatowe – Podmioty lecznicze 	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorcy – inne organizacje pozarządowe – UTW
Wdrażanie działań pielęgnujących i popularyzujących tożsamość lokalną	1.4.	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Spraw Społecznych i Gospodarczych) – Lokalny Ośrodek Partycypacji Społecznej – instytucje kultury – placówki oświatowe 	<ul style="list-style-type: none"> – organizacje pozarządowe – Pabianicka Rada Działalności Pożytku Publicznego
Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych, działania na rzecz podnoszenia kompetencji i kwalifikacji zawodowych zgodnie z potrzebami rynku pracy dla osób bezrobotnych i/lub przedsiębiorczych	1.4.	<ul style="list-style-type: none"> – Miejskie Centrum Pomocy Społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> – Powiatowy Urząd Pracy
Szersze wykorzystanie mechanizmu konsultacji społecznych oraz inicjatyw	1.4.	<ul style="list-style-type: none"> – Prezydent Miasta Pabianic 	<ul style="list-style-type: none"> – Pabianicka Rada Działalności Pożytku Publicznego

obywatelskich			<ul style="list-style-type: none"> – organizacje pozarządowe – Pabianicka Rada Seniorów
Realizacja współpracy z Pabianicką Radą Działalności Pożytku Publicznego	1.4.	– Prezydent Miasta Pabianic	– organizacje pozarządowe
Kontynuowanie idei budżetu obywatelskiego z kwotą zarezerwowaną dla inicjatyw mieszkańców	1.4.	– Prezydent Miasta Pabianic	<ul style="list-style-type: none"> – organizacje pozarządowe – mieszkańcy
Modernizacja i doposażenie placówek opieki nad dziećmi do lat 3, infrastruktury przedszkolnej oraz placówek oświatowych i wychowawczych	1.5.	– Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Edukacji, Kultury i Sportu; Wydział Spraw Społecznych i Gospodarczych)	
Identyfikacja obiektów użyteczności publicznej, w których zasadne jest zrealizowanie strategii niskoemisyjnej oraz opracowanie audytów energetycznych i przeprowadzenie głębokiej modernizacji energetycznej budynków użyteczności publicznej wraz z zastosowaniem źródeł energii odnawialnej	1.5.	– Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Ochrony Środowiska, Wydział Inwestycji i Eksploatacji)	
Opracowanie i wdrożenie programu informacyjnego na temat wykorzystania odnawialnych źródeł energii	1.5.	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Ochrony Środowiska, Wydział Inwestycji i Eksploatacji) – organizacje pozarządowe 	
Rozwój infrastruktury ochrony środowiska oraz systemu ciepłowniczego	1.5.	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Ochrony Środowiska, Wydział Inwestycji i Eksploatacji) – Zakład Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Pabianicach 	
Uczestnictwo w procesach planowania, rozbudowy i modernizacji infrastruktury technicznej dla potrzeb zarządzania kryzysowego i bezpieczeństwa publicznego, przeciwdziałania	1.5.	– Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Zarządzania Kryzysowego i Informacji Niejawnych, Wydział	

<p>zagrożeniom naturalnym i antropogenicznym, monitoring zagrożeń naturalnych i alarmowania oraz wyposażenie jednostek OSP w specjalistyczny sprzęt ratowniczo-gaśniczy dla przeciwdziałania i likwidacji skutków katastrof oraz doskonalenie procesów ratowniczo-gaśniczych OSP w ramach specjalistycznych szkoleń jak również inwestycję w infrastrukturę</p>		<p>Inwestycji i Eksploatacji)</p> <ul style="list-style-type: none"> – OSP⁴⁵ – Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy – Państwowa Straż Pożarna – Służba Policji – Powiat Pabianicki – gminy powiatu pabianickiego – Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej
<p>Budowa/przebudowa/rozbudowa/modernizacja dróg wraz z infrastrukturą towarzyszącą oraz sukcesywne uzupełnianie niedostatków infrastruktury okołodrogowej, w tym budowa, rozbudowa, przebudowa i modernizacja ciągów pieszych, sygnalizacji świetlnej, oświetlenia oraz urządzeń bezpieczeństwa ruchu drogowego</p>	1.5.	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Infrastruktury Technicznej i Komunikacji) – Powiat Pabianicki – Starostwo Powiatowe w Pabianicach – Powiatowy Zarząd Dróg – Województwo Łódzkie – Wojewódzki Zarząd Dróg – inni właściciele infrastruktury drogowej
<p>Rozwój komunikacji miejskiej w Pabianicach oraz poprawa jakości transportu publicznego między Pabianicami a Łodzią i innymi gminami ościennymi (w tym realizacja Łódzkiego Tramwaju Metropolitalnego)</p>	1.5.	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Infrastruktury Technicznej i Komunikacji)
<p>Budowa schroniska dla zwierząt</p>	1.5.	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Inwestycji i Eksploatacji)
<p>Szkolenia zawodowe i inne formy rozwoju zawodowego pracowników administracji samorządowej</p>	1.6.	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Miejski w Pabianicach;

⁴⁵OSP – Ochotnicza Straż Pożarna

Rozwijanie e-administracji, w tym np. e-edukacji i e-kultury	1.6.	– Urząd Miejski w Pabianicach;
Sukcesywne opracowywanie dokumentów zagospodarowania przestrzennego i dokumentów programowych	1.6.	– Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Urbanistyki, Wydział Gospodarki Nieruchomościami, Wydział Spraw Społecznych i Gospodarczych, Zespół Funduszy Zewnętrznych) – przedsiębiorcy; – organizacje pozarządowe; – mieszkańcy;
Rozwój współpracy z miastami partnerskimi	1.6.	– Urząd Miejski w Pabianicach;

Źródło: Opracowanie własne.

3.3. Specjalizacja wspomagająca – funkcja przedsiębiorcza i przemysłowa

Celem głównym Specjalizacji wspomagającej I, którą określono jako funkcja przedsiębiorcza i przemysłowa jest absorpcja kapitału inwestycyjnego, rozwój współpracy gospodarczej, wzrost przedsiębiorczości i zatrudnienia oraz innowacyjności w sektorze MŚP, tworzony we współpracy z pabianickimi szkołami. Plany utworzenia na terenie Pabianic strefy inwestycyjnej pojawiały się wielokrotnie w ostatnich latach. Aktualnie istnieje korzystny klimat do urzeczywistnienia tej idei. Ocenia się, że z usług strefy skorzystać mogą potencjalni kooperanci przedsiębiorstw zlokalizowanych w specjalnych strefach ekonomicznych Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego. Ważnym aspektem jest także obszar lokalnej przedsiębiorczości i rynku pracy. Planowane działania będą koncentrować się na aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych, podnoszeniu kompetencji i kwalifikacji zawodowych zgodnie z potrzebami rynku pracy dla osób bezrobotnych i/lub przedsiębiorczych, promocji edukacji zawodowej, rozwój systemu staży i praktyk oraz promocja kształcenia ustawicznego i wsparcie w zdobyciu doświadczenia zawodowego. Planuje się także wprowadzenie mechanizmów współpracy i konsultacji z przedstawicielami przedsiębiorstw, np. poprzez powołanie Rady Gospodarczej oraz opracowanie i wdrożenie transparentnego systemu przyznawania ulg finansowych i wsparcia pozafinansowego dla inwestorów, nowopowstałych przedsiębiorstw oraz przedsiębiorstw z potencjałem rozwojowym, w szczególności generujących miejsca pracy.

Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych i biernych zawodowo będzie prowadzona we współpracy na forum ŁOM zgodnie ze Strategią obszaru, m.in. poprzez udział w procesach integracji metropolitalnego rynku pracy oraz wspólne działania na rzecz ograniczania skutków bezrobocia. Również działania na rzecz wsparcia przedsiębiorczości i promowania gospodarczego obszaru będą uwzględniać działania zaplanowane w Strategii ŁOM, w tym przygotowanie wspólnej oferty inwestycyjnej i promocję uzbrojonych terenów inwestycyjnych.

3.3.1. Pole operacyjne 2.1. Strefa inwestycyjna

Planuje się intensyfikację działań w zakresie strefy aktywności gospodarczej. Celem pozyskania nowych inwestorów planuje się opracowanie i wdrożenie strategii marketingu gospodarczego promującego Miasto jako teren atrakcyjny inwestycyjnie, w tym m.in. uczestnictwo w międzynarodowych targach promujących region (np. International Trade Fair for Property and Investment).

3.3.2. Pole operacyjne 2.2. Obsługa inwestora i promocja gospodarcza

Celem pola operacyjnego jest wypromowanie Pabianic jako marki gospodarczej oraz obsługa potencjalnych inwestorów. Podkreśla się, że pojęcie inwestor w części programowej SRMP jest traktowane szeroko, tj. inwestorem jest każdy podmiot gospodarczy inwestujący w Pabianicach (niezależnie czy jest to inwestycja aktywa czy w kadry czy też jakakolwiek inna forma inwestycji i niezależnie czy jest to inwestor lokalny czy zewnętrzny).

Promocja Miasta będzie skoncentrowana na budowaniu marki miejsca w aspekcie gospodarczo – inwestycyjnym; uczestnictwie w kampaniach promujących atrakcyjność gospodarczą i inwestycyjną regionu, organizacji i/ lub udziale w wydarzeniach gospodarczych (targi, prezentacje, konferencje, fora, etc.), kreowaniu lokalnych sieci współpracy gospodarczej i/ lub biznesowej.

3.3.3. Pole operacyjne 2.3. Lokalna przedsiębiorczość i rynek pracy

Celem pola operacyjnego jest wspieranie działań stymulujących przedsiębiorczość i zatrudnienie. Planuje się m.in. aktywizację zawodową osób bezrobotnych, działania na rzecz podnoszenia kompetencji i kwalifikacji zawodowych zgodnie z potrzebami rynku pracy dla osób bezrobotnych i/lub przedsiębiorczych, promocję edukacji zawodowej, rozwój systemu staży i praktyk oraz promocję kształcenia ustawicznego i wsparcie w zdobyciu doświadczenia zawodowego, wprowadzenie mechanizmów współpracy i konsultacji z przedstawicielami przedsiębiorstw, np. poprzez powołanie Rady Gospodarczej, wprowadzenie transparentnego systemu przyznawania ulg finansowych i wsparcia pozafinansowego dla inwestorów, nowopowstałych przedsiębiorstw oraz przedsiębiorstw z potencjałem rozwojowym, w szczególności generujących miejsca pracy.

Tabela 28 Kierunki działania – Specjalizacja wspomagająca I

Proponowany kierunek działania	Pole operacyjne	Podmiot odpowiedzialny	Podmiot wspierający
Wytyczenie i uzbrojenie terenów pod inwestycje	2.1.	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Urbanistyki, Wydział Gospodarki Nieruchomościami, Wydział Spraw Społecznych i Gospodarczych) 	
Promocja gospodarcza, w tym terenów inwestycyjnych	2.2.	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Urbanistyki, Wydział Gospodarki Nieruchomościami, Wydział Spraw Społecznych i Gospodarczych) – przedsiębiorstwa i organizacje zrzeszające pracodawców 	
Organizacja i/lub uczestnictwo w misjach gospodarczych	2.3.	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Spraw Społecznych i Gospodarczych) – przedsiębiorstwa i organizacje zrzeszające pracodawców 	
Nawiązanie współpracy z regionalną, prężnie działającą instytucją otoczenia biznesu, wspierającą rozwój przedsiębiorstw	2.2./2.3.	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Spraw Społecznych i Gospodarczych) – Instytucje Otoczenia Biznesu 	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorstwa i organizacje zrzeszające pracodawców
Promocja edukacji zawodowej i technicznej, informowanie na temat edukacji zamawianej, rozwój systemu praktyk i staży zawodowych, promocja współpracy z sektorem przedsiębiorstw oraz rozwój działań związanych z doradztwem zawodowym na poziomie edukacji gimnazjalnej	2.3.	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Edukacji, Kultury i Sportu) – Powiatowy Urząd Pracy – jednostki edukacyjne 	<ul style="list-style-type: none"> – lokalni przedsiębiorcy
Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych, działania na rzecz podnoszenia kompetencji i kwalifikacji zawodowych zgodnie z potrzebami	2.3.	<ul style="list-style-type: none"> – Powiatowy Urząd Pracy 	

Proponowany kierunek działania	Pole operacyjne	Podmiot odpowiedzialny	Podmiot wspierający
rynku pracy dla osób bezrobotnych i/lub przedsiębiorczych			
Promocja edukacji zawodowej, rozwój systemu staży i praktyk oraz promocja kształcenia ustawicznego i wsparcie w zdobyciu doświadczenia zawodowego	2.3.	<ul style="list-style-type: none"> – Powiatowy Urząd Pracy – przedsiębiorstwa i organizacje zrzeszające pracodawców 	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Edukacji, Kultury i Sportu)
Wprowadzenie mechanizmów współpracy i konsultacji z przedstawicielami przedsiębiorstw, np. poprzez powołanie Rady Gospodarczej	2.3.	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Spraw Społecznych i Gospodarczych) – przedsiębiorstwa 	
Wprowadzenie transparentnego systemu przyznawania ulg finansowych i wsparcia pozafinansowego dla inwestorów, nowopowstałych przedsiębiorstw oraz przedsiębiorstw z potencjałem rozwojowym, w szczególności generujących miejsca pracy	2.3.	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Podatków i Opłat Lokalnych) 	<ul style="list-style-type: none"> – przedsiębiorstwa i organizacje zrzeszające pracodawców – Instytucje Otoczenia Biznesu

Źródło: Opracowanie własne.

3.4. Specjalizacja wspomagająca – funkcja kulturotwórcza i rekreacyjna

Celem Specjalizacji wspomagającej II, którą określono jako funkcja kulturotwórcza i rekreacyjna jest podniesienie estetyki przestrzeni publicznej oraz wykorzystanie dziedzictwa historii i kultury na potrzeby rozwoju turystyki i rekreacji. Wydzielenie funkcji kulturotwórczej i rekreacyjnej jako osobnej specjalizacji jest podyktowane istotnością planowanych działań dla rozwoju miasta oraz ukierunkowanie działań nie tylko na mieszkańca ale także na odbiorcę zewnętrznego.

3.4.1. Pole operacyjne 3.1. Rewitalizacja i estetyka przestrzeni publicznej

Przemiany społeczno - gospodarcze na przestrzeni ostatnich 25 lat wywołane transformacją ustrojową i wyzwaniem gospodarki wolnorynkowej spowodowały szereg niekorzystnych zjawisk i procesów na obszarach jednostek samorządu, także na terenie Pabianic, takich jak degradacja tkanki materialnej oraz narastające problemy w sferach społecznej i gospodarczej. W tym stanie rzeczy niezwykle istotne jest planowanie oraz realizacja kompleksowych projektów rewitalizacyjnych, obejmujących sferę przestrzenną, społeczną, gospodarczą, środowiskową i kulturową jako odpowiedź na sytuację i zjawiska kryzysowe na danym obszarze. Prowadzone będą działania, których celem jest rewitalizacja obszarów zdegradowanych na rzecz budowy przyjaznych i bezpiecznych przestrzeni, sprzyjających włączeniu społecznemu i podniesieniu aktywności gospodarczej. Rewitalizacja obszaru oznaczać będzie wprowadzenie lub odnowienie określonych funkcji społecznych, kulturowych, rekreacyjnych i gospodarczych oraz rewitalizację infrastruktury z uwzględnieniem strategii niskoemisyjnej i efektywności energetycznej. Rewitalizacja będzie prowadzić do wzrostu poczucia identyfikacji i tożsamości lokalnej, aktywizowania mieszkańców oraz budowania społeczeństwa obywatelskiego. Plany rewitalizacyjne Miasta obejmują przede wszystkim rewitalizację Traktu Kapituły Krakowskiej wraz ze Starym Rynkiem, Lewityna oraz Bulwarów. Plany rewitalizacyjne aby mogły wejść w życie muszą zostać wypracowane w ramach jednego z dwóch typów dokumentów. Może to być Lokalny Program Rewitalizacji lub Gminny Program Rewitalizacji. Dlatego kluczowym działaniem dla procesu rewitalizacji będzie rozpoczęcie procesu budowania dokumentu.

3.4.2. Pole operacyjne 3.2. Dziedzictwo kultury i przyrody

Bardzo ważnym elementem działań strategicznych będzie pielęgnowanie, zachowanie, odnowienie i przyjazne wykorzystanie dziedzictwa kultury, historii, w tym dziedzictwa przemysłowego. Bogactwo kultury materialnej i niematerialnej Pabianic będzie wykorzystane na potrzeby promocji miasta oraz realizacji inicjatyw kulturalnych mieszkańców. Efektem finalnym działań będzie wypromowanie wizerunku miasta jako obszaru o wysokim potencjale dla rozwoju turystyki kulturowej.

3.4.3. Pole operacyjne 3.3. Turystyka i rekreacja

Uzupełnieniem powyższych działań będzie wykorzystanie środowiska miejskiego na cele turystyki i rekreacji. Na cele turystyczne wykorzystane zostaną nie tylko materialne zasoby dziedzictwa kultury, historii i przemysłu ale także oferta kulturalna.

Tabela 29 Kierunki działania – Specjalizacja wspomagająca II

Proponowany kierunek działania	Pole operacyjne	Podmiot odpowiedzialny	Podmiot wspierający
Opracowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji/Gminnego Programu Rewitalizacji, wyznaczenie obszarów wymagających interwencji oraz zaprogramowanie działań rewitalizacyjnych (z wykorzystaniem narzędzi angażujących innych partnerów rozwoju, np. konsultacje społeczne, Zespół ds. Rewitalizacji, konkursy architektoniczne, itp.)	3.1.	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Miejski w Pabianicach – mieszkańcy – wspólnoty mieszkaniowe – organizacje pozarządowe – inni partnerzy rozwoju 	
Rewitalizacja zabytków i innych obiektów cennych dla dziedzictwa kultury i historii	3.1.	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Miejski w Pabianicach – inni właściciele infrastruktury 	
Opracowanie koncepcji turystyczno - rekreacyjnego wykorzystania dziedzictwa kultury i historii Pabianic, w tym dziedzictwa Świętego Maksymiliana Marii Kolbego, dziedzictwa przemysłowego miasta	3.2./3.3.	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Miejski w Pabianicach 	
Budowa ścieżek rowerowych, wyznaczenie ciągów rowerowych, oznaczenie tras rowerowych	3.2./3.3.	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Infrastruktury Technicznej i Komunikacji, Wydział Inwestycji i Eksploatacji, Wydział Spraw Społecznych i Gospodarczych) 	<ul style="list-style-type: none"> – Powiatowy Zarząd Dróg – Województwo Łódzkie – Wojewódzki Zarząd Dróg – inni właściciele infrastruktury drogowej
Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i sportowej	3.2./3.3.	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Miejski w Pabianicach (Wydział Infrastruktury Technicznej i Komunikacji, Wydział Inwestycji i Eksploatacji, Wydział Spraw Społecznych i Gospodarczych) – przedsiębiorcy 	
Promocja Pabianic jako miejsca o	3.2./3.3.	<ul style="list-style-type: none"> – Urząd Miejski w Pabianicach 	

Proponowany kierunek działania	Pole operacyjne	Podmiot odpowiedzialny	Podmiot wspierający
atrakcyjnej ofercie kulturalnej i rekreacyjnej		(Zespół ds. promocji Miasta)	

Źródło: Opracowanie własne.

3.5. Projekty kluczowe

3.5.1. Projekty – ujęcie ogólne

Tabela 30 Projekty kluczowe – zaakceptowane w ramach ZIT ŁOM

Symbol	Tytuł	Priorytet w Strategii ŁOM	Źródło finansowania	Szacowana wartość całkowita w PLN	Oczekiwana kwota dofinansowania w PLN
3-002	Modernizacja i rozwój komunikacji miejskiej w Pabianicach	3.1.	RPO-ZIT III-4e	69 495 000	48 025 000
4-017	Poprawa efektywności wykorzystania energii w budynkach użyteczności publicznej Gminy Miejskiej Pabianice	4.1.	RPO-ZIT IV-4c	18 450 000	10 500 000
4-306	Optimalizacja zużycia energii cieplnej poprzez wymianę i przebudowę zlokalizowanych na terenie miasta głównych sieci magistralno - przesyłowych i rozdzielczych	4.2.	PO IiŚ	30 000 000	10 000 000
3-301	Łódzki Tramwaj Metropolitalny ⁴⁶	3.1.	PO IiŚ	1 022 347 694	608 281 500

Źródło: Opracowanie własne.

⁴⁶Partner wiodący – Miasto Łódź.

3.5.2. Karta projektu kluczowego – Modernizacja i rozwój komunikacji miejskiej w Pabianicach

Nazwa planowanego działania	Modernizacja i rozwój komunikacji miejskiej w Pabianicach	
Specjalizacja	Pole operacyjne	
Specjalizacja dominująca - funkcja mieszkaniowa	1.5. Infrastruktura techniczna	
Uzasadnienie ważności realizacji i spójności z SRMP 2016-2022	Zapewnienie wysokiej jakości warunków do życia i pracy poprzez podniesienie jakości infrastruktury i usług publicznych. Poprawa bezpieczeństwa publicznego w ruchu drogowym.	
Jednostka odpowiedzialna za realizację	Miasto Pabianice	
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> – RPO-ZIT III-4e; – środki własne; 	

3.5.3. Karta projektu kluczowego – Poprawa efektywności wykorzystania energii w budynkach użyteczności publicznej Gminy Miejskiej Pabianice

Nazwa planowanego działania	Poprawa efektywności wykorzystania energii w budynkach użyteczności publicznej Gminy Miejskiej Pabianice	
	Specjalizacja	Pole operacyjne
	Specjalizacja dominująca - funkcja miasta przyjaznego mieszkańcom	1.5. Infrastruktura techniczna
Uzasadnienie ważności realizacji i spójności z SRMP 2016-2022	Zapewnienie wysokiej jakości warunków do życia i pracy poprzez podniesienie jakości infrastruktury i usług publicznych. Poprawa jakości powietrza. Poprawa jakości środowiska miejskiego.	
Jednostka odpowiedzialna za realizację	Miasto Pabianice	
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - RPO-ZIT IV-4c; - środki własne; 	

3.5.4. Karta projektu kluczowego – Optymalizacja zużycia energii ciepłej poprzez wymianę i przebudowę zlokalizowanych na terenie miasta głównych sieci magistralno - przesyłowych i rozdzielczych

Nazwa planowanego działania	Optymalizacja zużycia energii ciepłej poprzez wymianę i przebudowę zlokalizowanych na terenie miasta głównych sieci magistralno - przesyłowych i rozdzielczych	
	Specjalizacja	Pole operacyjne
	Specjalizacja dominująca - funkcja miasta przyjaznego mieszkańcom	1.5. Infrastruktura techniczna
Uzasadnienie ważności realizacji i spójności z SRMP 2016-2022	Zapewnienie wysokiej jakości warunków do życia i pracy poprzez podniesienie jakości infrastruktury i usług publicznych. Poprawa jakości powietrza. Poprawa jakości środowiska miejskiego. Poprawa bezpieczeństwa energetycznego.	
Jednostka odpowiedzialna za realizację	Zakład Energetyki Ciepłej;	
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> - PO LiŚ; - środki własne; 	

3.5.5. Karta projektu kluczowego – Łódzki Tramwaj Metropolitalny

Nazwa planowanego działania	Łódzki Tramwaj Metropolitalny	
Specjalizacja	Pole operacyjne	
Specjalizacja dominująca - funkcja miasta przyjaznego mieszkańcom	1.5. Infrastruktura techniczna	
Uzasadnienie ważności realizacji i spójności z SRMP 2016-2022	Zapewnienie wysokiej jakości warunków do życia i pracy poprzez podniesienie jakości infrastruktury i usług publicznych.	
Jednostka odpowiedzialna za realizację	<ul style="list-style-type: none"> – Miasto Łódź (partner wiodący); – Miasto Pabianice; 	
Źródła finansowania	<ul style="list-style-type: none"> – PO IiŚ; – środki własne; 	

4. Opis finansowania

Najważniejszym źródłem finansowania działań strategicznych będą środki z funduszy unijnych (Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – EFRR, Europejskiego Funduszu Społecznego – EFS i Funduszu Spójności). Ponadto w finansowaniu działań SRMP 2016-2022 niezbędne będzie zaangażowanie prywatnych środków, w tym pochodzących z bezzwrotnych i zwrotnych funduszy oraz rozwój instrumentów finansowych opartych na partnerstwie publiczno-prywatnym i partnerstwie publiczno - społecznym. Źródła finansowania działań SRMP 2016-2022:

1. Środki własne Miasta Pabianice
 - zagwarantowanie wkładów własnych Miasta do projektów unijnych;
2. Krajowe i zagraniczne mechanizmy finansowe, w tym:
 - środki finansowe transferowane w ramach Perspektywy Finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020;
 - środki finansowe z Mechanizmów Finansowych Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Mechanizmu Norweskiego;
 - inne zagraniczne środki finansowe;
 - krajowe środki finansowe, w tym m.in. z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz innych agencji rządowych;
 - inne źródła finansowania.
3. Komercyjne instrumenty finansowe, w tym:
 - pożyczki i kredyty bankowe;
 - leasing finansowy;
 - inne.

5. Spójność strategii

5.1. Krajowe dokumenty strategiczne

5.1.1. Strategia Europa 2020

Strategia Rozwoju Miasta Pabianice na lata 2016-2022 wpisuje się w logikę interwencji Strategii Europa 2020 przede wszystkim na poziomie dwóch wzajemnie ze sobą powiązanych priorytetów:

- rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej;
- rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

SRMP 2016-2022 wpisuje się w logikę interwencji założoną w dokumencie Strategia Europa 2020, gdyż specjalizacje i pola operacyjne w niej zawarte przyczynią się do osiągnięcia priorytetów określonych przez Komisję Europejską oraz bezpośrednio przyczynią się do zwiększenia liczby miejsc pracy, podniesienia standardów życia, rozwoju kapitału ludzkiego, wyrównania nierówności w dostępie do usług publicznych oraz wzmocnienia integracji i spójności społecznej, m.in. poprzez wspieranie gospodarki korzystającej z lokalnych zasobów oraz przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej; rozwój kapitału ludzkiego poprzez m.in. wyższy poziom edukacji i ochrony zdrowia oraz walkę z ubóstwem.

5.1.2. Polska 2030. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności (DSRK)⁴⁷

Strategia Rozwoju Miasta Pabianice na lata 2016-2022 wpisuje się w logikę interwencji Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności, m.in. na poziomie następujących wyzwań:

- sytuacja demograficzna poprzez przeciwdziałanie depopulacji, przeciwdziałanie zjawisku drenażu mózgów, międzypokoleniowa wymiana doświadczeń, aktywna polityka prorodzinna i senioralna;
- wysoka aktywność zawodowa oraz adaptacyjność zasobów pracy poprzez promowanie przedsiębiorczości, rozwój aktywności inwestycyjnej, promowanie aktywnych postaw na rynku pracy, rozwój turystyki i aktywizacja mieszkańców w proces budowania oferty turystycznej;
- odpowiedni potencjał infrastruktury poprzez uzupełnianie niedostatków infrastruktury wodno - kanalizacyjnej i drogowej, inwestycje w infrastrukturę rekreacyjną i sportową oraz kultury;

⁴⁷Polska 2030. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji. https://mac.gov.pl/files/wp.../12/Polska2030_final_november2012.pdf.

- solidarność i spójność regionalna poprzez uczestnictwo w projektach ponadlokalnych, współpraca z zewnętrznymi partnerami rozwoju;
- poprawa spójności społecznej poprzez inwestycje i projekty z zakresu włączenia społecznego i ochrony zdrowia;
- sprawne państwo poprzez podnoszenie jakości działania samorządu gminnego, wprowadzenie mechanizmów współpracy wewnętrznych partnerów rozwoju;
- wzrost kapitału społecznego poprzez rozwój edukacji.

Tym samym wdrażanie założeń SRMP 2016-2022 przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców, w tym przede wszystkim dotkniętych niekorzystnymi zjawiskami ekonomiczno-społecznymi.

5.1.3. Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK)⁴⁸

Strategia Rozwoju Miasta Pabianice na lata 2016-2022 wpisuje się w logikę interwencji Strategii Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo na poziomie:

1. Obszaru strategicznego I. Sprawne i efektywne państwo poprzez wdrażanie działań zapewniających ład administracyjny, działań prowadzących do rozwoju kapitału społecznego oraz zwiększenie efektywności instytucji publicznych.
2. Obszaru strategicznego II. Konkurencyjna gospodarka poprzez rozwój kapitału ludzkiego, zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego i środowiska, wzrost wydajności i zwiększenie innowacyjności gospodarki oraz silniejsze wykorzystanie technologii cyfrowych.
3. Obszaru strategicznego III. Spójność społeczna i terytorialna poprzez zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej nim zagrożonych, zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych oraz podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych.

Polityka spójności zaproponowana na okres po roku 2013 umożliwi wszystkim państwom członkowskim i regionom aktywne dążenie do inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu⁴⁹. Założenia te w pełni realizuje SRMP 2016-2022.

⁴⁸*Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo*, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, http://mir.gov.pl/rozwoj_regionalny/polityka_rozwoju/srk_2020/strony.

⁴⁹*Inwestowanie w przyszłość Europy, Piąty raport na temat spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej*, Luksemburg, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2010 r., ISBN 978-92-79-17791-0, doi: 10.2776/26602

5.1.4. Krajowy Program Reform

Strategia Rozwoju Miasta Pabianice na lata 2016-2022 wpisuje się w logikę interwencji Krajowego Programu Reform na poziomie: celu w zakresie zatrudnienia, celu energetycznego, celu w zakresie edukacji oraz celu w zakresie przeciwdziałania ubóstwu. Realizacja SRMP 2016-2022 przyczyni się do odrobienia zaległości rozwojowych, w tym na zmniejszeniu dystansu infrastrukturalnego m.in. w energetyce, infrastrukturze społecznej oraz podniesienia jakości usług świadczonych przez administrację publiczną.

5.1.5. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie (KSRR)⁵⁰

Strategia Rozwoju Miasta Pabianice na lata 2016-2022 wpisuje się w logikę interwencji Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie na poziomie realizacji polityki regionalnej, wspierającej konkurencyjność regionów i zapewniającej spójność terytorialną kraju w ramach takich obszarów strategicznych jak:

1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów poprzez rozwijanie potencjału rozwojowego, zwiększenie mobilności zawodowej i przestrzennej, wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego, tworzenie warunków do zwiększania inwestycji pozarolniczych, ukierunkowanie na poprawę jakości życia, budowanie atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej.
2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych poprzez restrukturyzację społeczną, gospodarczą i przestrzenną; poprawianie dostępu do usług publicznych i zwiększanie ich jakości; zwiększanie dostępu do e-usług; przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego i wzrost integracji społecznej.
3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie poprzez wzmocnienie strategicznego podejścia na wszystkich szczeblach, lepsze ukierunkowanie terytorialne środków publicznych, budowanie kapitału społecznego przez sieci współpracy między uczestnikami życia społeczno-gospodarczego.

⁵⁰Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie, 13 lipca 2010r.

5.2. Regionalne dokumenty strategiczne

5.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego do 2020

Strategia Rozwoju Miasta Pabianice na lata 2016-2022 wpisuje się w logikę interwencji Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego do 2020 na poziomie:

- Celu strategicznego 1. Region wykorzystujący potencjał endogeniczny do rozwoju inteligentnej gospodarki, oparty na kreatywności i przedsiębiorczości mieszkańców poprzez wsparcie tworzenia nowych miejsc pracy, rozwój kapitału ludzkiego mierzony poziomem wykształcenia, kreatywności, zdolności do pracy, adaptacji do zmian na rynku pracy oraz kreowanie przedsiębiorczości, która jest istotnym czynnikiem wpływającym na wzrost poziomu rozwoju społeczno - gospodarczego.
- Celu strategicznego 2. Aktywne społeczeństwo obywatelskie z dostępem do usług publicznych, sprzyjające włączeniu społecznemu osób wykluczonych poprzez kreowanie silnego społeczeństwa obywatelskiego, dążenie do wzrostu stopnia partycypacji społecznej w życiu publicznym, w planowaniu i realizacji zadań publicznych, w tym tworzeniu polityk publicznych, zwiększenie aktywności mieszkańców w zakresie zrzeszania się i współpracy, wzmocnienie sektora organizacji pozarządowych, wspieranie wolontariatu, wspieranie poczucia tożsamości i identyfikacji lokalnej oraz poziomu świadomości obywatelskiej, wspieranie rozwoju usług publicznych m.in. w kulturze, edukacji czy zdrowiu oraz reintegracja społeczna grup wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- Celu strategicznego 3. Zrównoważony rozwój przestrzenny regionu z silnie powiązaniem systemem osadniczym z nowoczesną infrastrukturą i racjonalnie wykorzystywanymi zasobami środowiska naturalnego poprzez wzmocnienie i rozwój systemów transportowych i teleinformatycznych, wzmocnienie i rozwój systemów infrastruktury technicznej, ochronę i kształtowanie powiązań przyrodniczo-krajobrazowych, przeciwdziałanie i zwalczanie skutków zagrożeń naturalnych i antropogenicznych, wzmocnianie systemu powiązań funkcjonalnych oraz wspieranie procesów rewitalizacji i poprawy ładu przestrzennego.

5.2.2. Strategia Rozwoju Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego 2020+

Strategia Rozwoju Miasta Pabianice na lata 2016-2022 wpisuje się w logikę interwencji Strategii Rozwoju Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego 2020+ na poziomie:

- Celu strategicznego 1. Wzmocnienie funkcji metropolitalnych i spójności obszaru metropolitalnego poprzez udział w procesach integracji i koordynacji polityk publicznych na

rzecz podniesienia efektywności realizacji zadań i projektów; udział w działaniach zwiększających wewnętrzną i zewnętrzną atrakcyjność ŁOM.

- Celu strategicznego 2. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych w miastach poprzez prowadzenie działań rewitalizacyjnych w wymiarze przestrzennym, przyrodniczym, społecznym, gospodarczym i kulturowym oraz udział w procesach budowania i ochrony tożsamości ŁOM oraz kreowania wizerunku w oparciu o spójne dziedzictwo kulturowe.
- Celu strategicznego 3. Budowa zintegrowanego i zrównoważonego systemu transportu metropolitalnego poprzez integrację, modernizację i rozwój sieci metropolitalnego transportu zbiorowego oraz modernizację i rozwój infrastruktury drogowej.
- Celu strategicznego 4. Rozwój gospodarki zasobooszczędnej i niskoemisyjnej oraz ochrona środowiska przyrodniczego poprzez podniesienie efektywności energetycznej i wzrost znaczenia odnawialnych źródeł energii, prowadzenie działań na rzecz rozwoju infrastruktury komunalnej oraz wspieranie efektywnego wykorzystania zasobów przyrodniczych, rozwój gospodarki odpadami i ochrony środowiska.
- Celu strategicznego 5. Rozwój nowoczesnego kapitału ludzkiego oraz silnego informacyjnego społeczeństwa obywatelskiego poprzez wspieranie włączenia społecznego, podnoszenie standardów i dostępu do usług w zakresie oświaty, opieki zdrowotnej i pomocy społecznej oraz do e-usług publicznych.

6. Monitoring i ewaluacja

6.1. Cel procedury

Niniejsza procedura ma na celu określenie sposobu funkcjonowania systemu monitorowania i ewaluacji SRMP 2016-2022. Opisuje ona schemat i tryb postępowania, wskazuje narzędzia monitoringu i ewaluacji oraz sposób pozyskiwania za ich pomocą danych, wprowadza zestaw wskaźników monitorowania, a także określa strukturę organizacyjną wraz z podziałem obowiązków pomiędzy uczestników procesu i harmonogramem pracy. Dzięki tak skonstruowanej procedurze, założenia uwzględnione w SRMP 2016-2022 zostaną zrealizowane w formie ciągłego i dynamicznego procesu.

6.2. Różnice między monitoringiem a ewaluacją

Integralną częścią SRMP 2016-2022 jest monitorowanie i ewaluacja efektów jej wdrażania. Sformułowanej raz Strategii nie należy traktować jako zamkniętego dokumentu, który ma obowiązywać cały czas w niezmienionym kształcie, gdyż funkcjonująca jej postać została ukształtowana w określonych warunkach społecznych, ekonomicznych oraz politycznych, które są stanami dynamicznymi. Dlatego też osiągnięcie założonych celów wymaga systematycznego monitorowania zmian wewnętrznych oraz zewnętrznych uwarunkowań rozwoju danej jednostki, ciągłej obserwacji oraz oceny pozytywnych i negatywnych doświadczeń przy wdrażaniu Strategii i opracowywania, a także wdrażania programów korygujących odstępstwa od uprzednio przyjętych planów⁵¹.

Monitorowanie można zdefiniować jako proces systematycznego zbierania i analizowania ilościowych i jakościowych informacji na temat wdrażanych w ramach Strategii zadań oraz samej Strategii, mający na celu zapewnienie zgodności realizacji zadań i strategii z wcześniej zatwierdzonymi jej założeniami i celami. Terminem ewaluacja nazywamy natomiast ocenę realizacji Strategii rozwoju pod względem skuteczności, efektywności, użyteczności i trwałości zaplanowanych oraz wdrażanych działań zgodnych z celami zapisanymi w dokumencie⁵².

Ewaluacja jest funkcjonalnie powiązana z monitoringiem, gdyż jest on podstawowym źródłem informacji (danych wtórnych) bardzo istotnych z punktu widzenia wykonujących ewaluację danej Strategii. Efektywność i skuteczność funkcjonowania systemu monitoringu w dużej mierze determinuje jakość i rzetelność oraz koszt przeprowadzonych badań ewaluacyjnych⁵³.

⁵¹„System monitorowania i ewaluacji strategii. Nowotarski — nowatorski. Samorząd zorientowany projektowo”, Nowy Targ 2012, s. 17–18.

⁵²„Co to jest monitoring projektu? Co to jest ewaluacja projektu?”, dostęp online: www.poradnik.ngo.pl/x/619933 [2014-03-20].

⁵³Tamże

Podobieństw między monitorowaniem a ewaluacją należy dopatrywać się w tym, że jeden i drugi proces bazuje na analizie informacji, której podstawą są wskaźniki. Podstawową różnicą jest to, że monitoring jest narzucony i obowiązkowy. Ponadto jest to proces współbieżny z harmonogramem. Ewaluacja natomiast może występować punktowo, w postaci: *ex ante* – oceny szacunkowej przed rozpoczęciem realizacji, *mid term* – przeprowadzenia nie później niż w ciągu roku następującego po zakończeniu połowy okresu realizacji oraz *ex post* – pełnej, przeprowadzanej najpóźniej w rok po zakończeniu realizacji.

Krótkie porównanie procesu monitoringu z ewaluacją przedstawia się w następujący sposób⁵⁴:

- monitorowanie:
 - rejestrowanie postępów z prowadzonych działań;
 - bieżące weryfikowanie zarówno tempa, jak i kierunku, w którym zmierza Strategia;
- ewaluacja – szersze spojrzenie na strategię oraz sposób jej realizacji, zidentyfikowanie i ocena:
 - celów przedsięwzięcia;
 - sposobów realizacji, zamierzonych i niezamierzonych efektów wybiegających poza czas i miejsce wdrażania Strategii.

Tabela 31 Różnice między monitoringiem a ewaluacją

Pytania	Monitoring	Ewaluacja
Czym jest?	<ul style="list-style-type: none"> – proces zbierania informacji - systematyczne badanie, które opiera się na pytaniach: czy Strategia przebiega zgodnie z planem, czy udaje się osiągać zamierzone produkty i rezultaty?; – monitoring wykonywany jest w trakcie realizacji Strategii, bada jej trzy elementy: harmonogram działań, budżet oraz zaplanowane rezultaty; – osoby odpowiedzialne za monitoring to osoby zarządzające Strategią. 	<ul style="list-style-type: none"> – proces ciągły, systematyczne badanie wybranych elementów Strategii; – odpowiada na pytanie: czy udało nam się osiągnąć zamierzone cele oraz w jaki sposób udało nam się je osiągnąć?; – ewaluacja wykonywana jest po wybranym elemencie Strategii lub po całościowej realizacji Strategii; – osoby odpowiedzialne za ewaluację to osoby zarządzające Strategią (przy ewaluacji wewnętrznej) albo wynajęta instytucja/osoba (przy ewaluacji zewnętrznej).
Czemu służy?	<ul style="list-style-type: none"> – pozwala ocenić postępy prowadzonych działań, zweryfikować tempo i kierunek, w którym zmierza Strategia; 	<ul style="list-style-type: none"> – pozwala pomóc w zaplanowaniu kolejnych działań; – dostarcza konkretnej oceny Strategii, analizując

⁵⁴B. Ledzion, *Teoria i praktyka zastosowania metod pozyskiwania danych z systemów monitoringu dla ewaluacji – sposoby weryfikacji i kontroli rzetelności i jakości danych monitoringowych*, Ministerstwo Gospodarki i Pracy.

-
– pozwala także na bieżącą modyfikację działań, harmonogramu i budżetu, aby w razie potrzeby móc dostosować Strategię do zmieniających się warunków bądź do aktualnej sytuacji; – dane pochodzące z monitoringu są podstawą do ich wykorzystania w ewaluacji.	poszczególne kryteria i precyzując tym samym, jakie elementy strategii trzeba usprawnić i jak to zrobić; – dostarcza informacji niezbędnych do podjęcia decyzji; – ocenia czy i jak udało się osiągnąć zakładany cel; – dane pochodzące z ewaluacji pomagają w planowaniu kolejnych Strategii, a nie stanowią krytycznej oceny naszej pracy.
-

Źródło: „Co to jest monitoring projektu? Co to jest ewaluacja projektu?”, <http://poradnik.ngo.pl/x/619933> [2014-03-20].

6.3. Podstawowe zasady monitoringu

Podstawą skutecznego wdrażania założeń Strategii rozwoju jest system informacji o zjawiskach i procesach społeczno - gospodarczych zachodzących na obejmowanym przez nią terenie. Inicjując działania mające na celu osiągnięcie wytyczonych w Strategii pól, należy systematycznie gromadzić informacje o efektach ich realizacji i skuteczności zastosowanych instrumentów. Głównymi obszarami monitorowania i ewaluacji Strategii są zatem wyznaczone kierunki działań jej realizacji oraz wskaźniki. Istotą prowadzenia monitoringu tychże obszarów, jest wyciąganie wniosków z tego, jakie zadania w określonych kierunkach zadań zostały zrealizowane. Jest nią również modyfikowanie dalszych poczynań w taki sposób, aby osiągnąć zakładane cele w przyszłości. Dlatego też kluczowym elementem monitorowania jest wypracowanie takich technik zbierania informacji, które będą jak najbardziej miarodajnie odzwierciedlały efektywność prowadzonych działań⁵⁵.

Monitoring będzie zatem skutecznym narzędziem wdrażania założeń strategicznych tylko wówczas, gdy będzie kierował się następującymi zasadami⁵⁶:

- zasada wiarygodności – informacja musi być wiarygodna i musi opierać się na niepodważalnych danych – niedokładne dane w systemie monitorowania oznaczają powstanie ryzyka podjęcia niewłaściwych działań korygujących;
- zasada aktualności – informacje powinny być gromadzone, przekazywane i oceniane w sposób ciągły, który umożliwi podjęcie działań korygujących;

⁵⁵System monitorowania i ewaluacji strategii. Nowotarski – nowatorski. Samorząd zorientowany projektowo. „Nowy Targ” 2012, s. 19.

⁵⁶Tamże, s. 19.

- zasada obiektywności – monitorowanie prowadzone w oparciu o analizę wskaźników porównawczych daje możliwość prowadzenia obiektywnej oceny niezakłóconej subiektywnością wynikającą z przywiązania do własnych pomysłów i dążeń;
- zasada koncentracji na punktach strategicznych – monitorowanie powinno skupiać się przede wszystkim na tych obszarach życia społeczno - gospodarczego, w których istnieje prawdopodobieństwo wystąpienia największych odchyleń, mogących wywoływać zahamowania w realizacji założeń Strategii lub ich zatrzymanie;
- zasada realizmu – monitorowanie musi być zgodne z realiami realizowanych zadań – dana jednostka wdrażając Strategię, powinna dostrzegać przede wszystkim te elementy procesu, które świadczą o wydajności i jakości dostarczanych produktów;
- zasada koordynacji informacji – monitorowanie musi być prowadzone w taki sposób, aby było skoordynowane z tokiem prowadzonych prac i jednocześnie nie wpływało na ich zahamowanie oraz nie przeszkadzało w realizacji podejmowanych działań, informacje płynące z prowadzonego monitoringu powinny docierać do wszystkich zainteresowanych, tak aby umożliwić im właściwe podejmowanie decyzji mających znaczenie strategiczne;
- zasada elastyczności – proces monitorowania musi być bardzo elastyczny i zapewniający szybkie reagowanie na zachodzące zmiany, także w przypadku zmian i korekt należy modyfikować system oceny w sposób dostosowany do zmieniających się oczekiwań w przyszłości.

6.4. Narzędzia monitoringowe

Dla miarodajnej oceny realizacji przyjętych założeń Strategii potrzebne są konkretne dane ilościowe o charakterze statystycznym, które po przetworzeniu powinny zostać ujęte w serie wskaźników. Dzięki tym wskaźnikom można określić poziom wyjściowy oraz stopień osiągnięcia zakładanych celów. Wyniki zapisane w postaci wskaźników czy bezwzględnych informacji statystycznych mają także duże znaczenie w procesie uzyskiwania poparcia społecznego dla wprowadzanych zmian oraz świadczenia usług. Dają one czytelny i jednoznaczny obraz sytuacji, a analiza ich wartości pozwala ocenić, na ile podejmowane działania są zgodne z zakładanymi celami. Źródłem pochodzenia danych, które stanowią zobrazowanie stopnia przyjętych w Strategii założeń, mogą być: jednostka własna, informacje ogólnodostępne, jak i sfera benchmarkingu. Ideą mierników opartych na danych wewnętrznych jednostki jest stworzenie narzędzi do pozyskiwania wiarygodnych i miarodajnych informacji przy minimalnym zaangażowaniu jej pracowników. W tym zakresie należy korzystać z materiałów przekazywanych obowiązkowo do GUS-u, urzędu wojewódzkiego, właściwego ministerstwa itp. Osobną grupę danych stanowią ogólnodostępne informacje publikowane w Banku Danych Lokalnych na stronach internetowych Głównego Urzędu Statystycznego. Ich pozytywną stroną jest ich zakres oraz obiektywizm, zaś negatywną ich publikacja

z rocznym opóźnieniem. Mając jednakże na uwadze fakt, iż zarządzanie strategiczne jest procesem rozłożonym w czasie, należy uznać źródło GUS-u jako cenny materiał do globalnej oceny podjętych działań. Kolejnym narzędziem służącym do oceny efektów realizacji strategii może być porównanie osiągniętych wyników z tymi, jakie osiągają inne jednostki. Taka sposobność może prowadzić do zidentyfikowania najlepszych wzorów, których wspólnym mianownikiem jest wydajność, gdyż benchmarking jest swojego rodzaju badaniem porównawczym polegającym na zestawianiu procesów i działań stosowanych przez własną jednostkę z tymi preferowanymi przez inne, uważane za najlepsze w danej dziedzinie, gdzie wynik niniejszej analizy służy jako podstawa doskonalenia.

W oparciu o informacje własne jednostki oraz te ogólnodostępne, możliwym jest szybkie reagowanie na negatywne efekty podejmowanych działań w ramach Strategii rozwoju. To przy założeniu, iż uda się pozyskać do współpracy inne jednostki z zakresu benchmarkingu, daje szansę na dostęp do kompletu informacji zarządczej, umożliwiającej nie tylko ocenę wewnętrznej zmiany, ale również zobiektywizowanie pozyskanej informacji w odniesieniu do globalnej sytuacji danej jednostki.

6.5. Struktura organizacyjna oraz podział zadań

Dla prowadzenia kompleksowego i szczegółowego procesu monitoringu Strategii wskazane jest powołanie Zespołu roboczego ds. opracowania, monitorowania i ewaluacji Strategii rozwoju, w którym powinni znaleźć się kierownicy wydziałów/referatów związanych z różnymi dziedzinami życia społeczno-gospodarczego Miasta. Koordynatorem prac Zespołu roboczego powinna zostać osoba znajdująca się na stanowisku, któremu instytucjonalnie powierzono kompetencje nadzorowania wdrażania i monitoringu Strategii. Powołując Zespół roboczy ds. opracowania, monitorowania i ewaluacji Strategii rozwoju należy ustalić tryb działania zgodnie z punktem 6.7. niniejszego rozdziału. Najbardziej optymalnym rozwiązaniem jest, aby wszystkie czynności związane z procesem monitoringu strategicznego były wykonywane systematycznie – zgodnie ze specyfiką przyjętych w Strategii założeń, a wnioski z ich przeprowadzania były zestawiane corocznie, najlepiej w formie raportu monitoringowego. Tak przygotowane analizy i raporty powinny zostać podane do publicznej wiadomości po pozytywnym zaopiniowaniu przez Prezydenta Pabianic. Aby proces opracowywania, monitorowania i ewaluacji SRMP 2016-2022 przebiegał bez problemów, a jego efekt był zgodny z oczekiwaniami, to oprócz opracowania struktury organizacyjnej procesu niezbędne jest określenie i opisanie modelu współpracy zawierającego dokładny opis ról, funkcji i zadań poszczególnych jego członków:

Stanowisko ds. nadzoru właścicielskiego i obsługi inwestorów:

Prowadzi systematyczny monitoring i ewaluację zgodnie z zapisami niniejszej procedury zadań ujętych w SRMP 2016-2022, w tym:

- gromadzi dostarczane przez inne jednostki Urzędu Miejskiego oraz inne jednostki organizacyjne Miasta Pabianic informacje o prowadzonych przez nie działaniach strategicznych;
- sporządza informację o stanie realizacji SRMP 2016-2022 i przedstawia ją Prezydentowi.

Prezydent:

- zatwierdza roczne Raporty o stanie realizacji SRMP 2016-2022;
- udostępnia Raporty o stanie realizacji SRMP 2016-2022 Radzie Miejskiej w Pabianicach;
- przedstawia do publicznej informacji Raporty o stanie realizacji SRMP 2016-2022.

Rada Miejska w Pabianicach:

- uchwała SRMP 2016-2022;
- występuje o raporty o stanie realizacji SRMP 2016-2022.

Prawidłowo przeprowadzony proces monitoringu strategicznego w oparciu o wyżej wskazany schemat postępowania powinien przynieść korzyści w postaci:

- pozyskiwania danych pozwalających dokonać oceny postępu w realizacji Strategii i jej wpływu na rozwój jednostki;
- efektywnej realizacji zadań zapisanych w Strategii;
- osiągnięcia założonych rezultatów;
- identyfikacji ewentualnych opóźnień lub nieprawidłowości w realizacji zadań i działań;
- podejmowania działań naprawczych;
- wniosków z systematycznie prowadzonego procesu monitorowania dokumentu strategicznego;
- wniosków z prowadzonego monitoringu, które mogą być również podstawą do przyjęcia założeń rozwoju strategicznego w następnym okresie.

Wyniki z corocznych raportów monitoringowych powinny stanowić podstawę ewaluacji przyjętych w Strategii założeń, gdyż monitorowanie to sposób mierzenia tego, co się dzieje, natomiast ewaluacja pozwala nam stwierdzić, co to oznacza.

6.6. Terminy

Terminy dotyczące przekazywania uczestnikom procesu dokumentów stanowiących narzędzia monitoringu i ewaluacji przedstawia poniższa tabela.

Tabela 32 Terminy dotyczące przekazywania dokumentów uczestnikom procesu

Dokument	Częstotliwość opracowywania	Uczestnicy procesu monitorowania, ewaluacji i aktualizacji realizacji strategii rozwoju		
		Stanowisko ds. nadzoru właścicielskiego i obsługi inwestorów	Prezydent	Rada
raport monitoringowy o stanie realizacji Strategii rozwoju	co dwa lata w okresie obowiązywania Strategii	do kwietnia roku następującego po okresie monitorowania	maj	zapoznaje się na życzenie jednak nie wcześniej niż w czerwcu
końcowy raport ewaluacyjny o stanie realizacji Strategii rozwoju	jednorazowo, najpóźniej w rok po zakończeniu realizacji Strategii	do października roku następującego po okresie ewaluacji	listopad	zapoznaje się na życzenie jednak nie wcześniej niż w grudniu

Źródło: Opracowanie własne.

Z uwagi na prace służb statystycznych i częstotliwość ukazywania się wyników, monitoring strategii uwzględnia opóźnienie wynikające z czasu publikacji danych statystycznych, gdzie ostateczny raport z jego przeprowadzenia powinien być upubliczniony w czerwcu każdego następnego roku po okresie monitoringu.

Z uwagi na dwuletnie okresy monitoringowe, zrezygnowano z analizy celów strategicznych oraz ewaluacji śródkresowej (mid-term). Po zakończeniu okresu trwania Strategii rozwoju, powinna natomiast nastąpić ewaluacja końcowa (ex-post), z przeprowadzenia, której ostateczny raport powinien zostać upubliczniony w grudniu następnego roku po okresie realizacji niniejszej ewaluacji.

6.7. Szczegółowy opis postępowania

Szczegółowy plan przygotowywania dwuletniego raportu monitoringowego o stanie realizacji SRMP 2016-2022 powinien być przedkładany Prezydentowi Pabianic przy zachowaniu niżej wskazanej ścieżki postępowania.

Tabela 33 Szczegółowy plan postępowania w ramach przygotowania Roczny raportu monitoringowego

Lp	Realizator	Opis czynności	Termin
1	Stanowisko ds. nadzoru i obsługi inwestorów	Występuje o przekazanie informacji dotyczących realizacji SRMP 2016-2022. Niezwłocznie dostarczone dane gromadzi i na ich podstawie sporządza <i>Raport o stanie realizacji Strategii</i>	luty każdego kolejnego roku sprawozdawczego w okresie obowiązywania <i>Strategii</i>

2	Stanowisko ds. nadzoru właścicielskiego i obsługi inwestorów	Przedstawia <i>Raport o stanie realizacji Strategii</i> Prezydentowi Pabianic	Pierwsza połowa maja każdego kolejnego roku sprawozdawczego w okresie obowiązywania <i>Strategii</i>
3	Prezydent Pabianic	Opiniuje i zatwierdza przedłożony materiał	Po otrzymaniu <i>Raportu</i>
4	Rada Miejska w Pabianicach	Zapoznaje się z <i>Raportem o stanie realizacji Strategii</i>	Po wystąpieniu z wnioskiem o udostępnienie lub prezentację <i>Raportu</i>

Źródło: Opracowanie własne.

Dla końcowego raportu monitoringowo - ewaluacyjnego o stanie realizacji SRMP 2016-2022 szczegółowy plan postępowania powinien przedstawiać się w analogiczny sposób, z dostosowaniem ram czasowych niniejszej procedury.

Załącznik nr 1. Raport z badania ankietowego.

1. Wstęp

Badanie ankietowe zostało zrealizowane w ramach opracowywanej Strategia Rozwoju Miasta Pabianice na lata 2016-2022. Objęto nim mieszkańców, przedsiębiorców oraz organizacje pozarządowe, pochodzące z obszaru miasta. Raport powstał w oparciu o dane z niniejszego badania ankietowego przeprowadzonego na terenie miasta Pabianice w lipcu 2015 roku, na potrzeby którego przygotowano 3 rodzaje ankiet:

- dla mieszkańców Pabianic;
- dla przedsiębiorstw posiadających siedzibę lub działających w Pabianicach;
- dla organizacji pozarządowych posiadających siedzibę lub działających w Pabianicach.

W tak sformułowanym kształcie badania ankietowego przyjęto możliwość wypełnienia więcej niż jednej ankiety. Dla przykładu, jeśli mieszkaniec jest równocześnie właścicielem firmy oraz członkiem stowarzyszenia, to miał możliwość wypełnienia trzech ankiet. Przyjęto, że inna jest percepcja mieszkańca, przedsiębiorcy oraz organizacji pozarządowej, gdyż podmioty te mają zupełnie inne problemy, cele, zakres działań, potrzeby, oczekiwania, a także relacje z samorządem terytorialnym. Układ przedstawionych wyników stanowi odzwierciedlenie zrealizowanych ankiet. Opracowanie składa się z uwag metodologicznych, charakterystyki badanej populacji oraz tabel zawierających wyniki udzielonych odpowiedzi na pytania zawarte w arkuszach formularzy.

Realizacja niniejszego projektu badawczego stanowi integralną część prac nad „Rozwoju Miasta Pabianice na lata 2016-2022”. Zgodnie z założeniem, dokument ten ma nakreślać najważniejsze cele, do których dążyć będzie Miasto w założonym horyzoncie czasu. Kształt kwestionariuszy użytych do badania ankietowego i problematyka zawarta w poszczególnych formularzach wychodzi naprzeciw problemom istotnym z perspektywy rozwoju obszaru.

Celem ankiety skierowanej dla mieszkańca było przede wszystkim zbadanie poziomu jakości życia w mieście. A zatem w szczególności istotne było zebranie informacji o problemach, potrzebach i jakości życia. Było to badanie ukierunkowane na zgromadzenie danych o subiektywnych odczuciach mieszkańców. Respondenci odpowiadali także na pytania dotyczące m.in. oceny realizacji zadań i inwestycji w podziale na kategorie takie jak: edukacja, bezpieczeństwo, rekreacja, kultura. Odpowiadający ponadto mogli wskazać, który obszar rozwoju powinien stanowić ich zdaniem priorytet działań w najbliższych latach.

Ankieta dedykowana przedsiębiorcom była narzędziem badawczym do zobrazowania oceny prowadzenia działalności gospodarczej pozarolniczej/ rolniczej oraz możliwości jej rozwoju na obszarze miasta. Kwestionariusz przeznaczony dla organizacji pozarządowych miał na celu przedstawienie

problematyki dotyczącej prowadzenia działalności pożytku publicznego przez organizacje pozarządowe, zebranie informacji o ich sytuacji, możliwościach rozwoju, a także o współpracy z administracją publiczną. Należy przy tym zaznaczyć, iż kategorie wyżej wskazanych ankiet nie dotyczyły tylko zadań realizowanych przez samorząd terytorialny na poziomie gminy, ale także poruszały kwestie, za które odpowiedzialność spoczywa na poziomie powiatu, czy innych jednostek centralnych realizujących zadania kluczowe dla mieszkańców. Celem badania była także możliwość szerszego zaangażowania mieszkańców miasta w proces uspołeczniania i wspólnego budowania jej Strategii rozwoju oraz zweryfikowanie potrzeb i oczekiwań respondentów w zakresie przyszłości Pabianic, a także nakreślenie ważnych kierunków rozwojowych z poziomu operacyjnego.

Kwestionariusze do przeprowadzenia badania ankietowego zostały przygotowane zarówno w formacie DOC, jak i stworzono ich wersję elektroniczną udostępnioną na portalu www.ebadania.pl. Kwestionariusze były dystrybuowane różnymi kanałami komunikacyjnymi, w tym m.in. poprzez:

- Urząd Miejski;
- informację o prowadzeniu badania ankietowego umieszczoną na stronie internetowej Urzędu Miejskiego;
- portal www.ebadania.pl.

Do ostatecznej analizy zakwalifikowano wszystkie przesłane drogą elektroniczną, jak i w wersji papierowej ankiety. W wyniku realizacji badania uzyskano:

- 48 ankiet od przedsiębiorstw;
- 24 ankiety od organizacji pozarządowych;
- 848 ankiet od mieszkańców.

Dane z kwestionariuszy zostały poddane analizie statystycznej i merytorycznej. Przy realizacji ankiet zachowano anonimowość osób ankietowanych. Struktura kwestionariuszy uwzględniała zarówno pytania zamknięte, jak i otwarte, przy czym zdecydowanie przeważał typ pytania zamkniętego.

Niniejsze opracowanie stanowi syntetyczny raport z przeprowadzonych badań. Przy jego opracowaniu kierowano się zasadą precyzyjnego przedstawienia wyników i unikania ich krzyżowej, głębszej interpretacji statystycznej. Dzięki temu potencjalnie zainteresowany tą problematyką czytelnik będzie miał możliwość dokonania samodzielnej analizy w oparciu o przedstawione dane ilościowe i jakościowe.

2. Miasto Pabianice w percepcji mieszkańców, przedsiębiorstw i organizacji pozarządowych

2.1. Analiza na podstawie ankiet dla mieszkańców

Większość respondentów, stanowili mężczyźni (52,7%). Wśród zrealizowanych ankiet najczęściej zostało wypełnionych przez osoby w wieku 21-30 lat (37,5%). Znaczący jest także udział w badaniu osób w wieku 31-40 lat, tj. 25,4% respondentów.

Wykształcenie osób biorących udział w badaniu było zróżnicowane – osoby z wykształceniem wyższym stanowiły 48,0% badanej populacji, policealnym lub średnim zawodowym – 23,8%, średnim ogólnokształcącym - 19,7%, zasadniczym zawodowym stanowiły – 4,7%, gimnazjalnym i niższym – 3,4%. Spośród badanych 66,4% stanowiły osoby aktywne zawodowo, a 20,3% osoby uczące się i studiujące.

Mieszkańcy oceniają ogólną sytuację w mieście głównie jako przeciętną (49,9%). Bardzo wysoki odsetek wskazań to odpowiedzi „źle” 31,0% i „bardzo źle” 9,3%. Wśród ankietowanych dominuje przeświadczenie, że jakość życia w ostatnich 4 latach w mieście nie uległa zmianie (48,8%). Natomiast w ocenie 22,9% respondentów jakość życia pogorszyła się, a według 6,5% nastąpiło zasadnicze pogorszenie sytuacji życiowej. Wśród respondentów dominuje ocena, że miasto nie rozwija się i należy na nowo przemyśleć kierunki rozwoju – 71,8% udzielonych odpowiedzi. Niepokojący jest również fakt, iż aż 37,1% badanych rozważa możliwość opuszczenia Pabianic w najbliższych 2 latach, a 15,0% jest już zdecydowana wyjechać.

Zdaniem mieszkańców priorytet dla rozwoju Miasta winny stanowić przede wszystkim takie działania jak poprawa infrastruktury transportowej, poprawa estetyki przestrzeni publicznej (rewitalizacja). Poniżej przedstawiono główne wskazania mieszkańców w zakresie pożądanych kierunków działań inwestycyjnych i projektowych:

- ścieżki rowerowe – 151 wskazań;
- ulice – 114 wskazań;
- rewitalizacja – 75 wskazań;
- chodniki – 63 wskazań;
- praca – 60 wskazań;
- torowisko tramwajowe – 39 wskazań;
- drogi – 39 wskazań;
- kultura – 20 wskazań;
- parkingi – 19 wskazań;
- ronda – 16 wskazań;
- dopalacze – 12 wskazań.

2.2. Analiza na podstawie ankiet dla przedsiębiorców – pożądane kierunki zmian

Zdaniem przedsiębiorców priorytet dla rozwoju Miasta w ujęciu ogólnym, powinny stanowić przede wszystkim takie działania jak poprawa estetyki przestrzeni publicznej (rewitalizacja), wzrost dostępności do terenów rekreacyjnych i wydarzeń kulturalnych. Wskazywano m.in. na potrzebę większej liczby wydarzeń kulturalnych, brak ośrodka sportu i rekreacji z prawdziwego zdarzenia brak basenu. Przedsiębiorcy podkreślali konieczność kontynuacji tradycji bluesowych. Ważnym elementem jest także budownictwo mieszkaniowe. Natomiast w odniesieniu do funkcjonowania przedsiębiorstw wskazywano na:

- promocję praktycznej nauki zawodu wśród gimnazjalistów – przedsiębiorcy podkreślali, że im więcej ludzi z praktycznym zawodem, tym mniejsze bezrobocie w mieście;
- wsparcie osób rozpoczynających prowadzenie działalności gospodarczej;
- elastyczne podejście do możliwości podatkowych MSP;
- promocję miasta na rynku ogólnopolskim;
- budowa strefy przemysłowej i przyciągnięcie dużych zakładów pracy;
- dostosowanie godzin pracy UM w Pabianicach do czasu pracy mieszkańców i przedsiębiorców;
- budowa centrum biznesowego z możliwością wynajmowania powierzchni biurowych;
- wsparcie finansowe przedsiębiorców a także pomoc w doborze pracowników;
- szkolenia, warsztaty w zakresie szkolnictwa zawodowego.

2.3. Analiza na podstawie ankiet dla organizacji pozarządowych

Zdaniem organizacji pozarządowych priorytet dla rozwoju Miasta w ujęciu ogólnym powinny stanowić przede wszystkim takie działania jak poprawa estetyki przestrzeni publicznej (rewitalizacja), wzrost dostępności do terenów rekreacyjnych i wydarzeń kulturalnych oraz promocja przedsiębiorczości. Wskazywano m.in. na potrzebę większej liczby wydarzeń kulturalnych, brak ośrodka sportu i rekreacji z prawdziwego zdarzenia brak basenu. Przedsiębiorcy podkreślali konieczność kontynuacji tradycji bluesowych. Ważnym elementem jest także budownictwo mieszkaniowe. Natomiast w odniesieniu do zakresu działalności organizacji pozarządowych wskazywano na:

- wzrost poziomu wiedzy o niebezpieczeństwie zażywania dopalaczy wśród młodzieży;
- zwiększenie dofinansowania klubów sportowych, aby sport w Pabianicach stał się bardziej atrakcyjny;
- cykliczne prowadzenie warsztatów i szkoleń w temacie własny biznes w praktyce;
- poprawa współpracy między samorządem a organizacjami pozarządowymi;

- organizacja spójnej polityki w dziedzinie rozwoju i upowszechniania edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej oraz współpracy w zakresie samorząd, niepubliczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne;
- budowa hospicjum stacjonarnego w Pabianicach;
- oddanie do użytku dużego pomieszczenia spełniającego wymagania p.poż., BHP, sanitarne do dyspozycji organizacji pozarządowych, które zajmują się dziećmi ubogimi.

Załącznik nr 2. Karta projektu

Nazwa planowanego działania		
Specjalizacja	Pole operacyjne	
Uzasadnienie ważności realizacji i spójności z SRMP 2016-2022		
Jednostka odpowiedzialna za realizację		
Źródła finansowania		

Spisy

Spis rysunków

Rysunek 1 Podstawowe definicje.....	6
Rysunek 2 Położenie gminy miejskiej Pabianice w powiecie pabianickim.....	7

Spis tabel

Tabela 1 Struktura terenów zabudowanych i zurbanizowanych (2014 r.).....	9
Tabela 2 Struktura gruntów rolnych (2014 r.).....	10
Tabela 3 Struktura gruntów leśnych oraz zadrzewionych i zakrzewionych (2014 r.).....	10
Tabela 4 Struktura gruntów pod wodami (2014 r.).....	11
Tabela 5 Liczba ludności w gminie miejskiej Pabianice w latach 2009-2014.....	12
Tabela 6 Prognoza liczby ludności gminy miejskiej Pabianice.....	13
Tabela 7 Przyrost naturalny w gminie miejskiej Pabianice w latach 2009-2014.....	13
Tabela 8 Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych w gminie miejskiej Pabianice w latach 2009-2014.....	13
Tabela 9 Problemy zdrowotne mieszkańców powiatu pabianickiego [2009-2011].....	15
Tabela 10 Pracujący wg płci w gminie miejskiej Pabianice w latach 2009-2014.....	16
Tabela 11 Bezrobotni wg płci w gminie miejskiej Pabianice w latach 2009-2014.....	16
Tabela 12 Główni pracodawcy.....	16
Tabela 13 Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON (2014 r.).....	18
Tabela 14 Podmioty gospodarcze wg sekcji PKD 2007 w gminie miejskiej Pabianice (2014 r.).....	18
Tabela 15 Powierzchnia zasiewów wg rodzaju gospodarstwa (2014 r.).....	20
Tabela 16 Liczba gospodarstw wg rodzaju zasiewów (2014 r.).....	21
Tabela 17 Hodowla zwierząt w gminie miejskiej Pabianice (2014 r.).....	21
Tabela 18 Wyposażenie mieszkań w podstawowe instalacje (2014 r.).....	22
Tabela 19 Parametry systemu zaopatrzenia w wodę (2014 r.).....	26
Tabela 20 Parametry systemu oczyszczania ścieków (2014 r.).....	26
Tabela 21 Ilość poszczególnych odpadów komunalnych odebranych z terenu gminy miejskiej Pabianice (2014 r.).....	27
Tabela 22 Odpady komunalne zagospodarowane z Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych w gminie miejskiej Pabianice (2014 r.).....	28
Tabela 23 Zasięg korzystania z pomocy społecznej według kryterium dochodowego w latach 2010-2014.....	37
Tabela 24 Osoby i rodziny korzystające z pomocy i wsparcia.....	38

Tabela 25 Struktura rodzin w gminie Miejskiej Pabianice, którym przyznano pomoc według powodów przyznania pomocy.....	38
Tabela 26 Logika założeń strategicznych.....	47
Tabela 27 Kierunki działania Specjalizacja dominująca	52
Tabela 28 Kierunki działania – Specjalizacja wspomagająca I.....	60
Tabela 29 Kierunki działania – Specjalizacja wspomagająca II.....	64
Tabela 30 Projekty kluczowe – zaakceptowane w ramach ZIT ŁOM.....	66
Tabela 31 Różnice między monitoringiem a ewaluacją.....	78
Tabela 32 Terminy dotyczące przekazywania dokumentów uczestnikom procesu.....	83
Tabela 33 Szczegółowy plan postępowania w ramach przygotowania Roczno-rozbiegowego raportu monitoringowego	83

Spis wykresów

Wykres 1 Podział demograficzny według ekonomicznych grup wieku (2014 r.)	14
Wykres 2 Liczba gospodarstw prowadzących działalność rolniczą w gminie (2014 r.)	20